

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Meelis Jürma

**OBJEKTIVSE DELIKTIVASTUTUSE INSTITUUDI KUJUNEMINE JA ARENG
ARHAILISTEST ÕIGUSKORDADEST VÕLAÕIGUSSEADUSENI**

Magistritöö

Juhendaja
dr. iur. Margus Kingisepp

Tallinn
2016

SISUKORD	2
SISSEJUHATUS.....	5
1.OBJEKTIVSE DELIKTIVASTUTUSE INSTITUUDI TEKKIMINE JA ARENG ARHAILISTES ÕIGUSKORDADES JA ROOMA ERAÕIGUSES	9
1.1.Objektiivse deliktivastutuse instituudi tekkimine ja areng arhailistes õiguskordades	9
1.1.1. Objektiivse deliktivastutuse instituudi arhailistes õiguskordades üldisloomustus.....	9
1.1.2. Objektiivse deliktivastutuse instituudi areng arhailistes õiguskordades	11
1.1.3.. Objektiivse deliktivastutuse instituut arhailistes õiguskordades ja tänapäevases riskiühiskonnas (võrdlus).....	12
1.2. Objektiivse deliktivastutuse instituut Rooma eraõiguses	17
1.2.1. Objektiivse deliktivastutuse instituudi üldisloomustus rooma eraõiguses.....	17
1.2.2. <i>Obligationes quasi ex delicto</i> varases Rooma õiguses	20
1.2.2.1. <i>Si iudex litem suam fecerit</i>	20
1.2.2.2. <i>Actiones noxales</i>	21
1.2.3. <i>Obligationes quasi ex delicto</i> klassikalise perioodi Rooma õiguses	24
1.2.3.1. <i>Positum et suspensum</i>	24
1.2.3.2. <i>Effusum et deiectionum</i>	25
2. OBJEKTIVSE VASTUTUSE INSTITUUT ALATES KESKAJAST KUNI BALTI ERASEADUSENI (KAASAARVATUD).....	27
2.1. Objektiivse vastutuse instituut keskajal.....	27
2.1.1. Ehitise omaniku vastutus Lübecki linnaõiguse Tallinna koodeksis.....	29
2.1.2. Loomapidaja vastutus Lübecki linnaõiguse Tallinna koodeksis.....	30
2.2. Objektiivse vastutuse instituut Balti Eraseaduses	32
2.2.1. Balti Eraseadusest üldiselt ja objektiivsest vastutusest selles	32
2.2.1.1.Väljaheitmisest, väljakallamisest ja allalangemisest tekkinud kahju	37
2.2.1.1.1. Vastutuse alused.....	37
2.2.1.1.2. Objektiivse vastutuse subjektid	38
2.2.2.4. Aegumine.	42
2.2.3. Loomapidaja vastutus Balti Eraseaduses	43

2.2.3.1.. Vastutuse kohaldamise alused.....	43
2.2.3.2. Objektiivse vastutuse subjektid	44
2.2.3.3. Hüvitatava kahju suuruse kindlaksmääramine	47
2.2.3.4. Vastutust piiravad asjaolud.....	47
3. RISKIVASTUTUSE INSTITUUT EESTI VABARIIGI 1940 a. TSIVIILSEADUSTIKU EELNÕUS JA ENSV TSIVIILKOODEKSIS	49
3.1. Riskivastutuse instituut Eesti Vabariigi 1940 a. tsiviilseadustiku eelnõus.....	49
3.1.1. Riskivastutuse instituudi ja tsiviilseadustiku üldiseloostus.....	49
3.1.2. Kahju väljaheitmisest, väljakallamisest ja allalangemisest	51
3.1.2.1. Vastutuse alused	51
3.1.2.2.. Objektiivse vastutuse subjektid	51
3.1.2.3. Vastutuse piirangud	52
3.1.2.5. Aegumine	52
3.1.3. Loomapidaja vastutus	52
3.1.3.1. Vastutuse alused.....	52
3.1.3.2. Objektiivse vastutuse subjektid	53
3.1.3.3. Vastutuse piirangud.....	54
3.1.4. ASJADE JA KÄITISTE KAUDU TEKKINUD KAHJU	55
3.1.4.1. Vastutuse alused	55
3.1.4.2. Objektiivse vastutuse subjektid	55
3.1.4.3. Vastutuse piirangud:.....	57
3.1.4.4. Vastutuse piiratus	58
3.2. Riskivastutuse instituut ENSV tsiviilkoodeksis.....	58
3.2.1. Riskivastutuse instituudi ENSV tsiviilkoodeksis üldiseloostus	58
3.2.1.1. Vastutuse alused	62
3.2.1.2. Suurema ohu allikas nõukogude tsiviilõiguses.....	64
3.2.1.3. Objektiivse (riski) vastutuse subjektid	66
KOKKUVÕTE.....	70
SUMMARY	77
KASUTATUD ALLIKAD.....	85
Kirjandus.....	85
Normatiivaktid.....	88
Kasutatud kohtupraktika	89

Kasutatud muu materjal.....	89
Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks.....	91
Mina, Meelis Jürma	91

SISSEJUHATUS

Autor piiritleb käesoleva töö deliktiõigusega, täpsemalt selle erikoosseisudega, mille ühendnimetajaks kaasaegses Eesti võlaõiguses on vastutus suurema ohu allika poolt tekitatud kahju eest ehk riskivastutus.

Käesolevas töös käsitletakse erinevatel ajastutel Eesti maa- aladel kasutusel olnud õigust. Vaid rooma eraõigust on käsitletud suuremas mahus, kui see retseptsiooni käigus Eesti maa- aladel üle võeti.

Teaduse ja tehnika tormiline areng viimase ca 200 aasta jooksul tõi kaasa objektiivse deliktivastutuse tänapäeval olulisimaks alaliigiks peetava riskivastutuse tekkimise ja edasise arengu. Nn moodsat ehk tänapäevast objektiivset riskivastutust sätestav esimene õigusakt oli autorile teadaolevalt 03.11.1838 kehtestatud Preisimaa raudteeseadus.¹ Objektiivse riskivastutuse tekkega tuli õigusteadusesse ka mõiste „suurema ohu allikas“

Käesolevas töös käsitletakse objektiivset deliktivastutust kui süüst sõltumatut, objektiivsete kriteeriumide alusel hinnatavat vastutuse liiki.

Suurema ohu allikas võib olla asi või tegevus, kui selle olemuse või selle juures kasutatud ainete või vahendite tõttu võib isegi asjatundjalt oodatava hoolsuse rakendamise korral tekkida suur kahju või kui kahju võib tekkida sageli. Juhul, kui eelkirjeldatud asja või tegevusega tekitatakse kahju, mis väljendub kannatanu surmas, talle tekitatud tervisekahjustuses (kehavigastuses) või hävib või saab kahjustusi kannatanule kuuluv asi, siis vastutabki riskivastutuse kohustatud subjekt (üldjuhul suurema ohu allika valdaja) riskivastutust reguleerivate sätete alusel.

Käsitledes riskivastutust, kui olulist osa moodsast objektiivsest deliktivastutusest tuleb märkida, et objektiivse vastutuse ajalugu ei alanud Preisi 1838 aasta raudteeseadusega. Nimetatud õigusakt andis objektiivsele deliktivastutusele uue suuna, pannes aluse riskivastutuse, kui objektiivse deliktivastutuse olulisima alaliigi (objektiivne deliktivastutus

---

¹ O. von Cadow. Die Zählung des Automobils durch die Gefährdungshaftung. Eine Analyse der Entscheidungen des Reichsgericht zu § 7 des Gesetzes über den Verkehr mit Kraftfahrzeugen vom 03.05.1909. Schriften zur Rechtsgeschichte. Heft 95.. Duncker & Humbolt, Berlin 2002 lk 64.

tänapäevases Eesti õiguskorras hõlmab lisaks riskivastutusele veel ka tootja vastutust) tekkele.

Tegelikkuses on objektiivse deliktivastutuse ajalugu märksa pikem. Kui piirduda vaid Eesti maa- alaga, siis oli objektiivne vastutus valdavaks deliktivastutuse vormiks alates hõimuühiskonna aegadest kuni hiliskeskajani, millal oli juba olulises osas läbi viidud rooma õiguse retseptsioon. Samasuguseid versteposte võime näha paljude teistegi Euroopa riikide õiguskordade arengus. Objektiivne vastutus on olnud valitsevaks alates hõimuühiskonnast kuni rooma õiguse retseptsioonini (rooma õigus tegi vahet süülisel ja objektiivsel vastutusel, kusjuures objektiivne vastutus ei olnud valdav vastutuse vorm).

Tänapäeva arenenud tsiviilühiskonnas baseerub objektiivsel põhimõttel deliktivastutus ohtlike toodete, keskkonna-, transpordi- ja tööstussfääris, samuti radioaktiivsete ja ohtlike keemiliste ainetega seoses tekitatud kahju eest.²

Juba eelnevas lõigus toodud loetelust nähtub, et iga inimene puutub oma elus objektiivse deliktivastutuse kaitsealaga kokku praktiliselt igapäevaselt (kasvõi näiteks liiklus ehk transpordivahendid). See omakorda suurendab tõenäosust osutada üheks osapooleks juhtumis, millele on kohaldatavad objektiivse vastutuse sätted. Samuti tuleb märkida, et suurema ohu allikate loetelu näitab tänapäevalgi täienemistendentsi ning juba olemas olevate suurema ohu allikate hulk suureneb pidevalt. Seeläbi aga suureneb taaskord tõenäosus, et nendest rohketest suurema ohu allikatest võib tekkida kahju. Samuti võivad mõningatel juhtudel suurema ohu allika poolt tekitatud kahjud (sõltuvalt suurema ohu allika liigist) olla raskete tagajärgedega ja ulatuslikud. Seetõttu leiab autor, et tema poolt valitud magistritöö teema on aktuaalne.

Autor leiab, et töö aktuaalsuse seisukohalt on oluline ka see, et Eesti autoritelt ei ole autorile teadaolevalt ilmunud mahukamaid ajaloolisi käsitlusi objektiivse deliktivastutuse kohta. Objektiivse- ja riskivastutuse temaatikat on Eesti autorid seni käsitlenud peamiselt tänapäevases kontekstis. Riskivastutuse ja suurema ohu allika temaatikat on Eesti õigusteadlastest oma teadustöös käsitlenud J. Lahe, M. Kingisepp ja U. Volens. Samuti käsitleb suurema ohu allika temaatikat V. Stroman'i 2015 aastal kaitsud magistritöö „Riskivastutuse eeldused ja ulatus mootorsõidukiga kahju põhjustamise korral“.

Autor käsitleb seoses töö piiratud mahuga kaasaegset objektiivset vastutust (nõukogude ajajärk ja tänapäev) riskivastutuse instituudi näidete põhjal, mistõttu töö 3 peatükis on

---

² M. Kingisepp. Riskivastutus. Õppevahend. Kättesaadav õppeinfosüsteemis. Tallinn 2012 lk 1

objektiivset vastutust kirjeldades kasutades mõistet „riskivastutus“. Teemakäsitlusest jääb välja tootja vastutus kui objektiivse vastutuse alaliik

Magistritöös kasutatud peamiseks teaduslikuks uurimismeetodiks on valitud ajalooline meetod. Ajaloolise käsitluse ülesehituses on lähtealuseks valitud liikumine vanemate õiguse allikate juurest uuemate suunas kuni kaasajani välja.

Autor püstitab töös hüpoteesi, et objektiivse deliktivastutuse printsiip on läbivalt deliktiõiguse ajaloos tunnustatud olnud, ehkki selle kohaldamisulatus on ajaloo eri etappidel oluliselt muutunud.

Lisaks eeltoodud hüpoteesile on autor töö eesmärgiks seadnud leida vastused järgmistele küsimustele:

1. Miks, kuidas ja millal kujunes välja deliktiõiguses objektiivse vastutuse põhimõte?
2. Millised on moodsa riskivastutuse normide õigusaktides sätestamise normitehnilised viisid?

Tulenevalt magistritöö temaatikast on autor jaganud käesoleva töö kolmeks peatükiks.

Esimeses peatükis käsitletakse objektiivse vastutuse instituudi tekkimist ja arengut hõimuühiskonnas, arhailistes õiguskordades ja rooma õiguses. Selle peatüki pealkiri võiks olla ka „algus“ või õigemini „algused“, sest see räägib kahest algusest. Esmalt hõimuühiskonnas tekkinud piiramatult objektiivne vastutus ja selle arengud, mille käigus arhailiste riikide õiguskordades hakati objektiivsele vastutusele seadma esimesi piiranguid ja teiseks rooma õigusest tulenev piiratud objektiivne vastutus, mis väljendub selles, et vastutuse liikidest on juhtpositsioonile tõusnud süüline vastutus ning selle kõrval on sätestatud mõningad objektiivse vastutuse koosseisud.

Töö teises peatükis käsitletakse objektiivse vastutuse instituudi arenguid alates keskajast kuni Balti Eraseaduseni (kaasaarvatud). Käsitletavat allikad on Lübecki linnaõiguse Tallinna koodeksi 1282 aasta redaktsioon ja Balti Eraseadus (BES). Autor on nimetatud ajastud hõlmanud ühte peatükki seetõttu, et tegu on esimese peatüki loogilise jätkuga nii ajastulises mõttes, kui ka objektiivse õiguse instituudi arengu mõttes. Suuremal osal keskajast oli Eesti maa- alal valitsevaks vastutuse vormiks objektiivne vastutus nagu arhailisemates õiguskordades kuni rooma õiguse retseptsioonini. Pärast seda aga BES-i puhul võeti eeskujuks rooma õigusest pärinevad objektiivse deliktivastutuse põhimõtted. Seega saab seda ajastut käsitleda kui juba olemasoleva jätku ja edasiarendamist.

Kolmandas peatükis käsitletakse objektiivse deliktivastutuse instituudi arengut Eesti Vabariigi 1940. a. tsiviilseadustiku eelnõu ja ENSV tsiviilkoodeksi alusel. Tsiviilseadustiku eelnõu võib nimetada BES-i edasiarenduseks. Alates nõukogude ajajärgust on esmakordselt selgelt näha tänapäevase Eesti Vabariigis kehtiva riskivastutuse instituudi väljakujunemine. Sellel ajastul võime esmakordselt rääkida Eesti tänases objektiivses vastutuses olulisel kohal olevast mõistest „üldklausel“. Esmakordselt räägitakse ka mõistest „suurema ohu allikas“. Umbes sellesse ajastusse kuulub ka tänapäevase objektiivse vastutuse teise olulise osa- tootja vastutuse- teke (ca 20 sajandi keskpaigas). Vahetult eelnenud ajastul nagu juba eelpool märgitud, oli Eesti objektiivne vastutus saanud tugevaid mõjutusi rooma õigusest.

Magistritöö allikateks on teemakohane põhiliselt eesti-, saksa-, ja venekeelne õiguskirjandus. Vähemal määral on kasutatud ka teistes keeltes ilmunud õiguskirjandust. Allikatena on kasutatud ka kohtupraktikat ja Eesti Vabariigi, Saksamaa ja Vene Föderatsiooni õigusakte.

Autor on käesolevas töös kasutanud ajaloolist, võrdlevat ja analüütilist uurimismeetodit.

Ajaloolise uurimismeetodi kasutamist põhjendab autor sellega, et objektiivse vastutuse instituudi kujunemise ja arenguloogika vaatlemine ja tundmaõppimine võimaldab leida paremaid lahendusi objektiivse vastutuse kaasaegsete väljakutsete ees. Rahva oleviku õigus on seletatav ja mõistetav vaid siis, kui me anname selge ülevaate ta minevikust. Alles õiguse ajaloo kaudu võime otsustada rahva olukorra, ta töö ja juurte üle.³ Õiguse ajaloo ülesanne on avardada tunnetust ja luua „sillad“ mineviku ja tänapäeva vahel. Õiguse ajaloo oluliseks funktsiooniks on kogemuslik funktsioon, teadasaamine olnust, mis aitab paremini mõelda järele inimese ja tema tegevuse üle maailmas ja tekitab võimaluse võrdlemiseks⁴

Võrdleva meetodi kasutamine töös seisneb selles, et käsitletavate ajalooliste õigusinstituutide korral tuuakse võimaluse korral paralleele Eesti kehtiva õiguse sama või lähedase instituudiga.

Tööd kõige enam iseloomustavad märksõnad märksõnastiku järgi: tsiviilõigus, võlaõigus, deliktiõigus.

Käesoleva magistritöö autor soovib tänada juhendajat Margus Kingiseppa, kelle asjakohased suunised ja õpetused olid oluliseks abiks käesoleva töö valmimisel.

---

³ V.E. Muhel. Eestimaa õiguse ajalugu. Konspekt. Koostatud professor J. Uluotsa loengute põhjal Tartu 1938 lk 12.

⁴ R. Narits. Õigusteaduse metodoloogia I. Tallinn, Juura, 1997 lk 21, 23-24

1.OBJEKTIVSE DELIKTIVASTUTUSE INSTITUUDI TEKKIMINE JA ARENG ARHAILISTES ÕIGUSKORDADES JA ROOMA ERAÕIGUSES

1.1.Objektiivse deliktivastutuse instituudi tekkimine ja areng arhailistes õiguskordades

1.1.1. Objektiivse deliktivastutuse instituudi arhailistes õiguskordades üldisloomustus

Objektiivse vastutuse põhiolemus avaldub vastutuse tekkimises ilma kahjutekitaja subjektiivset suhtumist arvestamata. Puhtalt objektiivse vastutuse korral ei ole vastutuse tekkimiseks nõutav mitte ühegi isiku süülise käitumise tuvastamine.⁵ Paljudest õigusajalugu käsitlevatest teostest võime lugeda, et arhailistes õiguskordades oli objektiivne vastutus valitsevaks vastutuse liigiks.

Algul ei pööratud ka kõige arenenumates õigussüsteemides tähelepanu delikti tahtlikkusele või tahtmatusele (seega süü küsimusele- sulgudes autori märkus), vaid lähtuti selle tulemusest: kahjust või kaotusest, mis kannatanule tegelikult osaks sai.⁶

Vana õigus ei küsinud tegija ettevaatamatuse või tahtluse järele. Trahvikohustuse põhjus tulenes õigusrikkumisest kui välisest ilmingust. Teole ei antud eetilist hinnangut.⁷

Sellistele vanematele õiguskordadele oli karistusloomulise reageerimisvõimalusena omane kättemaks, sugukondade vaen, mille viisi ja ulatust piirasid vaid otstarbekusega seotud asjaolud. Samas oleks vale arvata, et sugukondliku korra ajal valitsenuks kõikide sõda kõikide vastu. Piiramatud sugukondadevahelised sõjad olid primitiivsetes ühiskondades väga haruldased.⁸

Algelisi püüdeid piirata sugukondadevahelisi võitlusi (veritasu pinnalt) on näha juba sellest, et kättemaksu ei suunatud niivõrd teise sugukonna kui just isiklikult solvaja (või mõne muu delikti toime pannud isiku) vastu. Tavaline oli, et solvaja sugukond ütles end tema teost lahti ja kas tappis asjaosalise ise, või jättis süüdlase sugukonnarahust ilma ja ajas ta maapakku.

---

⁵ M. Kingisepp. (viide 2)., lk 1

⁶ H. Ylikangas. Miks õigus muutub? Tartu, Fontes Juris, 1993, lk 11

⁷ H. Hattenhauer. Euroopa õiguse ajalugu. Tallinn. Juura, 2007, lk 42, äärenr 114

⁸ H. Ylikangas. (viide 6), lk 10-11

Lindpriiks kuulutatut võis seejärel tappa ükskõik kes, sattumata seeläbi kättemaksuohu tema sugukonna poolt.⁹

Nõrgalt organiseerunud ürgühiskonnas puudusid tsiviilühiskonnale omased vastutuse alused. Primitiivne õigussüsteem keskendus tehniliste puuduste tõttu mõrvade ja teiste raskemate õigusrikkumiste lahendamisele. Kes teisele isikule kahju tekitas, sellele anti arvatavasti võimalus (vägivaldseks) kättemaksuks, sõltumata süüdlase süü selgitamisest (objektiivse vastutuse põhimõte). Kättemaksu teostamine jäi kannatanu enda või tema suguvõsa ülesandeks.¹⁰

Sellel ajastul oli kasutusel nn taliooni põhimõte- tasumine samaga. Taliooni põhimõte oli kasutusel sajandeid ja osaliselt keskajalgi.¹¹ Karistaja funktsiooni võttis kannatanult üle valitseja ja seadusandja. Põhimõte: „Silm silma ja hammas hamba vastu“, mis sisuliselt tunnustab kättemaksu hüvitamise alusena pärineb samast ajajärgust¹². Hammurabi koodeksi § 196 sätestab näiteks, et kui üks mees purustab teise silma, tuleb selle eest purustada tema enda silm. Kättemaksu võimaluse puudumisel jäi materiaalne kahju ja varalised kaotused kannatanu kanda.¹³

Seoses majandusliku mõtteviisi arenguga mõisteti, et veritasu ja kättemaks ei ole otstarbekas. Esimene muudatusena hakati süütegusid hindama rahas. Süüteo heastamiseks võidi nõuda rahalist hüvitist. Algul kuulusid rahaga hüvitamisele vaid üksikud süüteod, kuid nende arv kasvas järjekindlalt, kuni lõpuks peaaegu kõik süüteod olid rahaliselt hinnatavad. Samas jäid mõningad süüteod (nt tapmine), mida võis ainult verega rahuldada. Hiljem hakatakse ka raskeimate süütegude puhul rahalist hüvitist maksta.¹⁴ Nii ütleb *lex Saxonum* (ptk 53) „Kui keegi on puu langetanud ja see juhuse (*casu*) tõttu teise tapab, peab see, kes puu langetas, hüvituseks (*mulcta*) täie meheraha maksta.¹⁵ Eesti maa- alal muutus hiljemalt keskaja lõpul rahaline karistus üldiseks ja veritasu kadus täielikult. Nii kujunes elu hinnaks ehk rahaliseks karistuseks elu võtmise eest 10 marka hõbedas ehk 40 marka maavaraga. Mida maavara tähendas, pole täpselt teada, kuid arvatavasti peeti silmas, et juhul, kui süüdlane ei saanud tasuda rahalist karistust rahas või muus varas, siis pidi viimaks nõue rahuldatama süüdlase

---

⁹ H. Ylikangas (viide 6), lk 12

¹⁰ В. Варкалло. Об ответственности по гражданскому праву. Москва. Прогресс. 1977, lk 35

¹¹ V. Muhel. (viide 3) lk 104

12.M. Kingisepp (viide 2) lk 1

13. H. Ylikangas (viide 6) lk 15

¹⁴ V. Muhel. (viide 3) lk 104-105

¹⁵ H. Hattenhauer, (viide 7), lk 42, äärenr 112

maa arvel. 14. sajandil võrdus 40 marka maavara umbes 1 adramaa hinnale (umbes 100 ha), mis oli 1930 aastatel umbes talu hind¹⁶

Rahalise karistusena tasutud summast jäi 1/3 kannatanule ja 2/3 maahärrale.¹⁷

Seega omas selline rahaline karistus ühtlasi nii karistuslikku, kui ka kahju hüvitamise iseloomu. Kui eeldada, et kannatanul tekkis seoses tema õiguste rikkumisega kahju, siis saab rahalise karistusena tasutust 1/3 andmist kannatanule käsitleda kui õigusvastase teoga tekitatud varalise ja mittevaralise kahju hüvitamist.

Üheks olulisemaks allikaks selle ajastu deliktiõigusliku maailmapildi mõistmisel võib pidada Vana Testamenti. Viimasest leiab norme nii isikuvastaste süütegude, looma poolt tekitatud kahju kui ka süütegude hüvitamise kohta.¹⁸ Näiteks pidi teisele hoiule antud raha või riistade varas tabamisel maksma varastatu kahekordse väärtuse.¹⁹

Religioosses mõttes on deliktirikkumist peetud ka oluliseks patuks, mis on samal ajal kuritegu ja delikt.²⁰

Eesti õiguses oli objektiivne vastutus valitsevaks vastutuse vormiks kuni peaaegu keskaja lõpuni. Vanas Eestis võeti süüteo koosseisus arvesse peamiselt süüteo välist külge, mitte sisemist- tahtelist. Nii oli see ka käesoleva ajastu (keskaeg) algul. Vaadati, kuidas süütegu oli korda saadetud ja mitte psüühilist, tahtelist momenti. Ajastu (keskaja) lõpul hakatakse siiski vaatlema ka juba viimast²¹

Vana- Eesti õiguskorrale on omane ka see, et ei tehtud selget vahet tsiviil- ja karistusõiguse vahel. Nii käsitleti vargust tsiviilvahekorranä. Vargalt võidi asja lihtsalt tagasi nõuda, riigivõim ei seganud vahele ja palju olenes kannatanust. Selline selge vahetegemise puudumine tsiviil- ja karistusõigusel oli omane ka keskaja õigusele.²²

1.1.2. Objektiivse deliktivastutuse instituudi areng arhailistes õiguskordades

Arhailistes õiguskordades läbis objektiivse deliktivastutuse instituut mitmeid arenguetappe. Eelkäsitletust saame järeldada, et::

---

¹⁶ V. Muhel. (viide 3) lk 254

¹⁷ R. Oja, T. Vaino. Eesti õiguslugu. Professor Leo Leismendi loengute autoriseeritud konspekt. Tartu, Akadeemiline Kooperatiiv, 1940, lk 19

¹⁸ Piibel, 2 Mo. 21, 12-37; 22, 1-14.

¹⁹ Piibel, 2 Mo. 22, 6.

²⁰ A. Tunc, Introduction to the Tort Law, IECL Vol. XI Torts, J.C.B.Mohr Tübingen 1974, lk. 34.

²¹ V. Muhel. (viide 3) lk 250-251

²² R. Oja, T. Vaino. (viide 16), lk 19

1. vanemates õiguskordades oli objektiivne vastutus valitsevaks vastutuse liigiks. Oluline oli vaid süüteo väline külg ja mitte süü olemasolu või puudumine (ja ka süü vormid). Seega saabus vastutus sõltumata teo toimepanija süüst;
2. juba arhailistes õiguskordades hakati ühiskonna huvides objektiivsele deliktivastutusele seadma esimesi piiranguid;
3. objektiivse õiguse „valitsusajal“ võib eristada mitmeid ajaliselt üksteisele järgnevaid etappe:
  - a) sugukonna vastutus oma liikme poolt toime pandud teo eest, mis tihti viis kannatanu poolse suguvõsa kättemaksu ja sugukondade vahelise sõjani;
  - b) vastutuse üleminek ainult teo toimepanijale, kelle oma suguvõsa liikmed tihti kättemaksu vältimiseks sugukonnast välja heitsid, et viimasele, kui lindpriile saaks kätte maksta (oluline on siinjuures märkida, et kahel esimesel perioodil oli kannatanupoolseks vastuseks teo toimepanijale peamiselt kättemaks. Seejuures esimesel ajastul vastustas kogu õigusvastase teo toimepannud isiku sugukond kannatanu sugukonna ees, mis viis sugukondadevaheliste sõdadele, teisel ajastul aga muutus karistuslik kättemaks suunatuks konkreetse teo toimepanija vastu);
  - c) taliooniprintsiibi ehk „silma silma ja hammas hamba vastu“ põhimõtte ehk samaga tasumise põhimõtte esilekerkimine, mille oluliseks eelduseks oli karistusvõimu üleminek kannatanu sugukondlastelt riigile e valitsejale;
  - d) taliooniprintsiibi järk- järguline asendamine rahaliste kompensatsioonidega, kus igal õigusvastasel teol oli oma „hind“

1.1.3.. Objektiivse deliktivastutuse instituut arhailistes õiguskordades ja tänapäevases riskiühiskonnas (võrdlus)

Võrrelduna tänapäevase objektiivse deliktivastutusega saab väita, et arhailiste õiguskordade objektiivne vastutus oli kahes mõttes absoluutne objektiivne vastutus. Esmalt oli objektiivne vastutus arhailistes õiguskordades absoluutne selles mõttes, et tegu oli valitseva vastutuse vormiga, mille kõrval ei eksisteerinud teisi vastutuse vorme (näiteks süülist vastutust). Teiseks saame selle ajastu objektiivset vastutust käsitleda absoluutsena selles mõttes, et seda ei piiranud mingid objektiivset vastutust välistavad asjaolud.

Tänapäevases riskivastutuses on aga sätestatud mitmeid vastutust välistavaid asjaolusid.²³

---

²³ Näiteks mootorsõiduki otsese valdaja riskivastutust välistavad asjaolud on sätestatud VÕS § 1057 p 1-5. Ohtliku ehitise või asja omaniku riskivastutust välistavad asjaolud on sätestatud VÕS § 1058 lg 3 p 1-3.

Tänapäeval on valitsevaks vastutuse vormiks süüline vastutus. Samas ei saa väita, et süüline vastutus oleks absoluutne ning ei taluks enda kõrval süüta ehk objektiivset vastutust.

Tänapäevane objektiivne deliktivastutus jaguneb riskivastutuseks ja tootja vastutuseks.

Riskivastutust võib käsitleda kui deliktivastutuse eriliiki. Fikentscheri ja Heinemanni kohaselt on riskivastutus süüta vastutuse tähtsaim juhtum ehk liik.²⁴ Seega võime teha järelduse, et objektiivne ehk süüta vastutus on laiem mõiste, kui seda on riskivastutus ning et riskivastutus on osa objektiivsest ehk süüta vastutusest, kusjuures tegu on tähtsaima (ilmselt ka mahukama) osaga sellest. Eesti õiguses omab objektiivse deliktivastutuse tunnuseid ka tootja vastutus, mis on reguleeritud riskivastutusest eraldi.²⁵ Samas Saksa õiguses on tootja vastutus üks osa riskivastutusest

Brüggemeier leiab, et moodne riskivastutus on industrialiseerumise tulemus. Ta peab riskivastutust seadusandja reaktsiooniks tehnilis- industriaalsele arengule.²⁶

Sellest Brüggemeieri mõttest lähtuvalt saab väita, et arhailiste õiguskordade objektiivne vastutus ja tänapäevane moodne riskivastutus kui näide kaasaegsest objektiivsest deliktivastutusest omavad täiesti erinevaid tekkepõhjust. Esimene neist on arhailiste, vähearenenud õiguskordade produkt, kus delikti toimepanemine nõudis mingit vastureaktsiooni, sest sellele reageerimata jätmine ei olnud õiglane. Riskivastutus on aga industriaalühiskonna ajajärgu reaktsioon tehnilis- industriaalsele arengule. Seoses teaduse ja tehnika kiire arenguga on just viimase ca 200 aasta jooksul toimunud revolutsioonilised muutused. Järjest enam toodetakse maailmas asju või sooritatakse toiminguid, mida saab käsitleda suurema ohu allikadena. Suurema ohu allikaks nimetatakse VÕS § 1056 lg 2 kohaselt asja või tegevust, kui selle olemuse või selle juures kasutatud ainete või vahendite tõttu võib isegi asjatundjalt oodatava hoolsuse rakendamise korral tekkida suur kahju või võib kahju tekkida sageli.

Teadus ja tehnika arenevad edasi ja seega tuleb meid ümbritsevasse maailma juurde uut liiki suurema ohu allikaid, mille olemasolust või võimalikkusest me kümme või isegi viis aastat tagasi ei osanud veel midagi arvata.

Seoses teaduse ja tehnika arenguga tehakse juba tuntud suurema ohu allikate alaliikidesse kuuluvatele asjadele (ja ka tegevustes) teaduse ja tehnika viimase aja saavutustest tulenevaid

---

²⁴ W. Fikentscher, A. Heinemann. Schuldrecht 10 Auflage. De Gruyter, Berlin 2006, lk 817

²⁵ Tootja vastutus on reguleeritud VÕS §§ 1061-1067

²⁶ G. Brüggemeier, Haftungsrecht: Struktur, Prinzipien, Schutzbereich. Ein Beitrag zu Europäisierung des Privatrechts. Springer-Verlag, Berlin, Heidelberg, 2006, lk 103-104

parendusi ja muudatusi. Hakatakse tootma mingit liiki suurema ohu allika uusi, moderniseeritud mudeleid, kusjuures tehtud parendused ja muudatused ei tee uut, moodsamat mudelit tihti ümbritsevale ohutumaks.

Järjest suureneb suurema ohu allikate arv. Pea igas peres on liiklusvahend (mootorsõiduk), paljudes peredes on neid kaks ja rohkemgi. See on kõige lihtsam ja ilmsem näide suurema ohu allikatest ja nende arvukusest, kuid on teisigi. Iga päev ehitatakse juurde uusi tehaseid, mida saab käsitleda suurema ohu allikana, kasutatakse aatomienergiat, lõhkeaineid, mürke, peetakse lemmikloomi.

Tänapäevast ühiskonda saab riskiallikate rohkuse tõttu nimetada riskiühiskonnaks. Riskiühiskonnas ei ole probleem enam selles (nagu riskivastutuse algusaegadel), kas keelustada ohtlikud asjad või tegevused üldse või kehtestada nende ohtlike asjade valitsejatele või tegevuste teostajatele teistsugune, tavapärasest karmim vastutus. See valik on juba tehtud ja maailm on läinud mitte ohtlike asjade ja tegevuste keelustamise vaid tavapärasest erineva vastutuse- riskivastutuse teed. Tänapäevases maailmas oleks juba ka raske hakkama saada suurema ohu allikateta. Küsimus on selles, kuidas suurema ohu allikate paljususe juures võimalikult turvaliselt inimeksistentsi jätkata.

Ohtlik on lähenemine, mille puhul peetakse inimkonna poolt tekitatud negatiivseid nähtusi vähem tähtsaks, kui neid hüvesid, mida toodetakse.²⁷ Hüvede tootmine ja risk võivad olla omavahelises otseses seoses. Hüvede tootmisel võib kasutada ja kasutataksegi aineid, tehnoloogiaid ja ettevõtete käitusviise, mis alati ei pruugi isegi kõrgeima hoolsusstandardi rakendamisel täielikult alluda riskiallika valdaja juhtimisele ja tahtele ning võivad põhjustada kahju ümbritsevale keskkonnale, mis on inimese elukvaliteediga kõige otsesemas seoses. Seega oleks tulevikuperspektiive silmas pidades vajalik, et iga ühiskonnaliikmeni jõuaks teadmine, et inimkonna poolt tekitatud negatiivsed nähtused on vähemalt sama tähtsad ja inimväärse elu säilitamise seisukohalt ehk tähtsamadki, kui hüved, mida toodetakse. Sellisel juhul on igal ühiskonnaliikmel võimalik teadlikumalt püüda riske vältida, mitte üha uusi ja uusi toodetavaid hüvesid soovides tõugata ühiskonda riski tõenäolisema saabumise olukorda. Eriti peaksid seda endale teadvustama aga suurema ohu allikate valdajad, mis võimaldaks neil kasutusele võtta võimalikud parimad riskiennetusvahendid. Samuti peaksid sellele äratundmisele jõudma seadusandjad, et õigusaktidega kohustada riskiohtlikel tegevusaladel tegutsevaid ettevõtjaid kasutama parimaid võimalikke riskiennetusvahendeid.

---

²⁷ U. Beck, Riskiühiskond. Teel uue modernsuse poole. Tartu. Tartu Ülikooli Kirjastus, 2005 lk 316

Üheks võimalikuks vastuseks riskidele võib olla kindlustustegevus kõigis oma erinevates vormides- nii eraõiguslikes, kui ka riiklikes. Eraõiguslik kindlustus on sobiv riskiindikaator- kui kindlustusselts ütleb, et nad seda või teist riski ei kindlusta või et neil on selle kindlustamisega probleeme, siis on see indikaator. Näiteks terrorirünnakud peaksid olema juhtumid, mida ei saa kindlustada, kuid tegelikkuses kindlustatakse ka neid juhtumeid ja sellest on saanud juba päris suur äri.²⁸ Riskide kindlustamine ja üha uute kindlustamisvõimaluste tekkimine on oluline, sest see suurendab oluliselt tõenäosust, et riski realiseerumisel saavad ka kannatanutele tekkinud kahjud hüvitatud. Autor leiab, et selliste riskide kindlustamine, mis kujutavad endast ümbritsevale suurt ohtu peaks olema, kui see on vähegi võimalik, siis kohustuslik.

Riskide esinemise võimalikkust tuleb endale tunnistada. Riskide eitamine on ohtlik olukord, mis võib viia riskide realiseerumise tõenäosuse suurenemisele, sest kui me eitame probleemi, siis me ka ei tegele sellega või tegeleme sellega ebapiisavalt.

Pärast kõigi eelmiste tehnoloogiatega kaasnenud riskide kogemist käitutakse taas nii, nagu enam ei olekski mingeid riske. Räägitakse, et me peame arendama majandust ja seetõttu ka uusi tehnoloogiaid ning jutt võimalikest riskidest on nonsenss ja tuleb ära keelata, sest see rikub majandushuve. Tööstusettevõtted on siiani mõelnud, et risk on neile ohuks. Seetõttu nad eitavad tavaliselt riskide olemasolu. Kui tunnustatakse riskide olemasolu ja neid ka defineeritaks, siis toodaksid need ettevõtted endale uusi ja väga huvitavaid turge. Midagi sellist võib juba praegu ka märgata - leida firmasid kes reklaamivad oma toodangut kui rohelisi tooteid.²⁹ Siiski on selliseid firmasid esialgu veel ebapiisavalt ja selline suhtumine ei ole saanud kaugeltki valdavaks. Valdav on jätkuvalt riski eitamine, sest riskist rääkimine kahjustab majandushuve. Kui aga eitame riski olemasolu, siis ei tee me ka pingutusi nende enda jaoks olematuks mõeldud riskide realiseerumisohtu viimiseks miinimumini. Esmalt peaksime endale tunnistame, et riskid ei ole kusagile kadunud. Pärast sellist teadvustamist saab hakata mõtlema võimalikele lahendustele riskide minimeerimiseks. Kindlasti saavad siin oma panuse anda ka riikide valitsused ja seadusandjad. Seda juhul, kui riiklikult on võetud suund riskide olemasolu tunnistamisele. Sellisel juhul saaks seadusandja selliste tööstusettevõtete omanikele, kes ei ole riskide tunnustamisest ja minimeerimisest huvitatud kehtestada sunnivahendeid (sealhulgas ka rahalisi), mis lõppastmes, kui seda ei tehta

---

²⁸ U. Beck,. (viide 27) lk 317-318

²⁹ U. Beck, (viide 27) lk 320

vakatahtlikult, siis sunnivad suurema ohu allika valdajaid tegelema riskiennetusega. Sellisel puhul võiks eesmärgiks olla teadmine, et riskiennetusega tegelemata jätmine on lõppkokkuvõttes majanduslikus mõttes kulukam, kui kalliste riskiennetusvahendite soetamine. Suurema ohu allikate valdajateni peaks viima teadmise, et riskiennetusega on küll kallis, kuid siiski tasuv tegeleda, sest sellega mittetegelemine läheb veelgi kallimaks maksma.

Tulevikuperspektiive ning teaduse ja tehnika jätkuvat arengut silmas pidades võib eeldada ka seda, et suurema ohu allikate hulk jätkuvalt kasvab ning et tekib täiesti uusi suurema ohu allikate liike, mida me tänapäeval veel ei tunne. Uute suurema ohu allikate liikide teke laiendab omakorda objektiivse vastutuse mõjusfääri. Riikides, kus objektiivse deliktivastutuse (sealhulgas ka riskivastutuse) sätted sätestatakse eraldi erinevates seadustes toob selline olukord kaasa vajaduse uute regulatsioonide järele, sest iga sellise uueks suurema ohu allika liigiks kvalifitseeruva asja või tegevuse ühiskondlikesse suhetesse jõudmine nõuab uut regulatsiooni. Mõnevõrra lihtsam on näiteks Eesti seadusandjal, kuna Eesti Vabariigis põhineb riskivastutus suures osas üldklauslil, mis uute suurema ohu allikate liikide tekkel ei eelda seaduse muudatust. Piisab sellest, kui asja menetlev kohus leiab, et uut liiki suurema ohu allikas vastab üldklauslist tulenevatele suurema ohu allikale omastele üldistele tunnustele.

Kui arhailistes õiguskordades kohaldati objektiivset vastutust kõikjal ning sellele tekkisid alles ajapikku mõningad piirangud näiteks karistusvõimu riigile ülemineku ja rahaliste karistuste kasutuselevõtmise näol, siis tänapäevase moodsa objektiivse deliktivastutuse olulisima osa- riskivastutuse puhul on selle vastutuse liigi kohaldamiseks esmalt vaja suurema ohu allika olemasolu. Suurema ohu allikas ongi see tehnilis- industriaalse arengu produkt, millele vastureaktsiooniks tekkis riskivastutus.

Kui vaadelda eelpoolviidatud *lex Saxonum* sätet meheraha tasumise kohta, kui inimene on metsa langetamisel puu alla jäänud ja selle tagajärjel surnud ning Eesti maa- aladel kehtinud õiguses inimelu väärtuse rahalist kindlaksmääramist, siis saame väita, et arhailised õigusallikad kehtestasid eraldi (objektiivse) vastutuse koosseisud. See tähendab, et iga karistatav tegu oli eraldi sättega reguleeritud ja samas sättes sisaldus ka mõistetav karistus (*lex Saxonum* näite puhul täis meheraha, mille suurust sama säte küll ei täpsusta). Sellist lähenemist nimetatakse kasuistlikuks lähenemiseks.

Olukorras, kus objektiivne vastutus on valitsevaks vastutuse vormiks on selline sätestamisviis ka täiesti asjakohane. Nimelt puudub vajadus piiritleda objektiivse vastutuse ja süüalise

vastutuse koosseise. Seega puudub ka vajadus kindlaks määrata eriti ohtlike asjade või tegevuste üldised tunnused, mille olemasolul saab käsitleda asju või tegevusi suurema ohu allikatena (üldklausel) ning kohaldada nende valdajatele või sooritajatele objektiivset deliktivastutust riskivastutuse näol.

Tänapäevases objektiivses deliktivastutuses on riskivastutuse puhul kasutusel kolm levinumat riskivastutuse normide sätestamise viisi:

- generaalklausel;
- generaalklausel, millele lisanduvad erikoosseisud;
- erinevad riskivastutuse sätted on sätestatud eraldi seadustes

Eesti õiguskorras on kasutusel teine viis. VÕS § 1056 sätestab generaalklausli ning VÕS §-id 1057-1060 käsitlevad riskivastutuse erikoosseise.

1.2. Objektiivse deliktivastutuse instituut Rooma eraõiguses

1.2.1. Objektiivse deliktivastutuse instituudi üldisloomustus rooma eraõiguses

Rooma eraõigus tundis objektiivse deliktivastutuse ehk süüta vastutuse instituuti. Vanimad autorile teadaolevad Rooma eraõiguse objektiivse vastutuse sätted pärinevad juba 12 tahvli seadustest (ca 450 e. Kr). Selle seadusega oli reguleeritud *pater familia'se* vastutus lapse (saksakeelses õiguskirjanduses: *hauskind*) ja orja poolt tekitatud kahju eest ning looma poolt tekitatud kahju eest.³⁰ ja kohtuniku vastutus hooletu või valesti kohtumõistmise eest. Rooma õiguse panust tänapäevasesse eraõigusesse võib hinnata kasvõi nende kolme esimesena nimetatud objektiivse deliktivastutuse koosseisu pinnalt. Nimelt sätestab ka täna kehtiv võlaõigusseaduse § 1053 vanemate vastutuse nende laste ja nende hoolduse alla antud isikute tekitatud kahju eest, sõltumata oma süüst. Tänapäevases tähenduses ei ole siin tegu küll riskivastutuse sättega, kuid kindlasti objektiivse vastutuse sättega. Loomapidaja vastutus on aga VÕS § 1060 sätestatud riskivastutuse erikoosseisuna. Küll on tänapäevaks ammu kaotatud orjapidamine, kuid teades, et Roomas kasutati peamiselt orjade tööjõudu, st nad olid töötegijad, siis on siingi võimalik leida paralleele VÕS § 1054 lg 1, mille kohaselt teist isikut pidevalt oma majandus- või kutsetegevuses kasutav isik vastutab selle isiku poolt

---

³⁰ S. Hähnchen. Rechtsgeschichte. Von der Römischen Antike bis zur Neuzeit. 4 Auflage. Heidelberg, München, Landsberg, Frechen, Hamburg. C.F. Müller 2012 lk 29 äärenr 70

õigusvastaselt tekitatud kahju eest nagu enda tekitatud kahju eest, kui kahju tekitamine oli seotud selle majandus või kutsetegevusega. Nagu näeme, siis teatavate erisustega võrreldes 12 tahvli seadusega on reguleeritud kõik eelnimetatud kolm õigussuhet ka tänapäeval kui objektiivse vastutuse koosseisud, sealhulgas loomapidaja vastutus on reguleeritud kui riskivastutuse koosseis. Ühtlasi võime ka väita, et loomapidaja (rooma õiguses küll *pater familias*,) vastutuse näol looma poolt tekitatud kahju eest on tegemist vanima teadaoleva riskivastutuse koosseisuga. Eespool nimetatud objektiivse deliktivastutuse koosseisud sätestati Rooma eraõiguses hiljem, kuid nad olid sätestatud hiljemalt Rooma õiguse klassikalisel perioodil.

Rooma eraõiguse objektiivse deliktivastutuse sätted on kokku võetud mõiste alla: „*obligationes quasi ex delicto*“ ehk obligatsioonid nagu õiguserikkumistest. Tuleb märkida, et üldnimetus Rooma eraõiguse objektiivse deliktivastutuse juhtumitele ehk *obligationes quasi ex delicto* on ajaliselt hilisem, kui enamus kvaasideliktidenä käsitletavaid õigussuhteid.

Kvaasideliktid on sellenimelisse süstematiseeritud gruppi esmakordselt koondatud keiser Justinianuse ajal.³¹ Juba nimetusest võib aru saada, et tegu on õiguserikkumise sarnaste tegudega, mis siiski ei ole õiguserikkumised vaid nagu õigusrikkumised.

Deliktide ja kvaasideliktide erinevus rooma eraõiguses seisnes alljärgnevas:

1. delikti ei saanud olla, kui puudusid kahjulikud tagajärjed;
2. delikti ei tekkinud, kui teo toimepanija ei olnud selles süüdi;
3. delikti ei tekkinud, kui teo pani toime isik, kes ei andnud endale oma tegudest aru, loom või asi

Kvaasidelikt ei eeldanud aga ühtegi eelmainitud kolmest tingimusest.³²

Obligationes quasi ex delicto on obligatsioonid, mille korral vastutuse aluseks on kahju tekitamine (objektiivne kriteerium). Selle poolest sarnanevad nad deliktiobligatsioonidega, millest ka nimetus „nagu deliktist“ või „nagu õiguserikkumisest“. Vahe seisab aga selles, et nn kvaasideliktide puhul puudub süü moment, tahe teisele kahju tekitada³³

E. Ilus toob järgmise kvaasideliktide loetelu:

³¹ F von Schwind. Römische Recht I Geschichte, Rechtsgang, System des Privatrechts. Wien. Springer-Verlag 1950 lk 347

³² В. Яковлев. Древнеримское частное право и современное российское гражданское право, Учебник, Москва, Wolters Kluwer, 2010 lk 568-569

³³ E. Ilus. Rooma eraõiguse alused. Tallinn. Penikoorem 2005 lk 169

- *si iudex litem suam fecerit*, mis käsitles olukorda, kus kohtunik mõistab kohut hooletult või valesti;

- *positum et suspensum*, mis käsitles vastutust välja asetatu või välja riputatu eest;

- *effusum et deiectum*, mis käsitles vastutust millegi tänavale või avalikule väljakule välja heitmise või välja valamise eest.

- *nautae, caupones et stabularii*, mis käsitles laeva, võõrastemaja või sissesõiduhoovi peremehe vastutust nende teenijate poolt varastatud või rikutud reisijate asjade eest.³⁴

Samasuguse kvaasideliktide loetelu (kuigi vahel on loetelu teine ja kolmas positsioon kohti vahetanud) võime leida veel mitmete teistegi õigusteadlaste Rooma eraõigust puudutavates teostes.³⁵

Saksa õigusteadlane Fritz von Schwind käsitleb lisaks eelloetletutele kvaasideliktina ka *actiones noxales*, mille erinevad hagid näevad ette *pater familias*´e laste, orjade ja loomade poolt põhjustatud kahju eest.³⁶ On ka teisi autoreid, kes käsitlevad eelnevalt nimetatud *Actiones noxales*´mitte õiguserikkumisest tuleneva obligatsioonina (*obligationes ex delicto*) nagu seda teeb professor Elmar Ilus vaid kui obligatsiooni nagu õiguserikkumisest (*obligationes quasi ex delicto*).³⁷

Kvaasideliktide puhul tegu objektiivse ehk süüta vastutusega ning nendest tulenevad õigussuhted sarnanevad tänapäevasele riskivastutuse instituudile kuna ka riskivastutus on objektiivne deliktivastutus, mis ei eelda kahju tekitaja süüd. See nähtub VÕS § 1056 lg 1 esimesest lausest, mille kohaselt kahju põhjustamise korral eriti ohtlikule asjale või tegevusele iseloomuliku ohu tagajärjel vastutab kahju tekitamise eest, sõltumata oma süüst, ohu allikat valitsenud isik.

Ajaloolist arengut silmas pidades on Rooma õiguses võrreldes arhailiste õiguskordadega toimunud põhimõtteline muutus. Objektiivse vastutuse asemel on valitsevaks vastutuse liigiks

---

³⁴ E. Ilus. (viide 33) lk 169-170

³⁵ C. Sanfilippo. Istituzioni di Diritto Romano. Dezima edizione. Soviera Mannelli. Rubbettino Editore. 2002 lk 322; R.B. Mainar. Curso de Derecho Privado Romano. Caracas. Universidad Catolica Andres Bello. 2006 lk 508-509; G. Mousourakis. Fundamentals of Roman Private Law. Heidelberg,, New York, Dordrecht, London. Springer 2012 lk 266-267.

³⁶ F von Schwind. (viide 31) lk 348

³⁷ R. Sohm. Institutionen. Ein Lehrbuch der Geschichte und des Systems des römischen Privatrechts. Achte und neunte auflage der „Institutionen des Römischen Recht. Leipzig, Verlag von Duncker&Humbolt. 1899 lk 404-405

saanud süüline vastutus. Samas objektiivne vastutus minetab vaid oma valitseva rolli, kuid ei kao vastutuse liigina täielikult. Alates Rooma õigusest kuni tänapäevani võime täheldada tendentsi, et seadusandja on kõikidel ajastutel pidanud vajalikuks sätestada mõningad objektiivse vastutuse koosseisud. Sellist Rooma õigusest lähtuvat lähenemist võib edaspidi märgata näiteks BES-i ja Eesti Vabariigi 1940 aasta tsiviilseadustiku eelnõu juures. Nimetatud õigusaktidesse on retsepteeritud mõningad Rooma õigusest pärinevad kvaasideliktid mida käsitletakse täpsemalt vastavat ajastut käsitlevas töö peatükis.

Erinevus tänapäeva Eesti õiguskorra riskivastutuse regulatsioonide ja Rooma õiguse *obligationes quasi ex delicto* de vahel seisnes nende erinevates sätestamise viisides. Rooma õiguses oli iga kvaasidelikt sätestatud eraldi sättena ning nad paiknesid ka eri aegadel vastu võetud erinevates õigusaktides (kõik kvaasideliktid ei tekkinud Rooma õigusesse ühel ajal). Tänapäeva Eesti õiguskorras on riskivastutuse koosseisud reguleeritud ühes seaduses (VÕS), kusjuures kasutusel on nn „segameetod“ mis väljendub esmalt generaal ehk üldklausli kasutamises, mis sätestab eriti ohtlike asjade ja tegevuste üldised tunnused, mille järgi on neid võimalik kvalifitseerida suurema ohu allikatena. Teiseks on sama seaduse vahetult järgnevates sätetes (üldklausli sätestab VÕS § 1056, riskivastutuse erikoosseisud on sätestatud sama seaduse § 1057-1060) sätestatud mõningad riskivastutuse erikoosseisud. Need on mootorsõiduki valdaja vastutus (VÕS § 1057), ohtliku ehitise või asja omaniku vastutus (VÕS § 1058), vastutus ehitise eest (VÕS § 1059) ja loomapidaja vastutus (VÕS § 1060).³⁸

Erisusena Rooma õiguse ja VÕS-i objektiivse (riski) vastutuse sätete osas saab käsitleda ka seda, et Rooma õigus sätestab kvaasideliktide puhul absoluutse objektiivse vastutuse. See tähendab, et ühegi kvaasidelikti puhul ei ole rooma õiguses välja toodud vastutust välistavaid asjaolusid. Seega kvaasidelikti toimumise korral vastutas kohustatud isik ilma eranditeta. VÕS aga sätestab mitmeid erinevaid riskivastutust välistavaid asjaolusid.

1.2.2. *Obligatioes quasi ex delicto* varases Rooma õiguses

1.2.2.1. *Si iudex litem suam fecerit*

Varajases Rooma õiguses 12 tahvli seaduste kehtivuse ajal oli sätestatud eraldi deliktivastutus kohtuniku suhtes: *si iudex litem suam fecerit*,. juhul, kui kohtunik mõistab kohut hooletult või

---

³⁸ Riskivastutuse normide sätestamise erinevate viiside kohta vt ka käesoleva magistritöö lk 58-60

valesti, siis vastutab ta kahjukannataja ees kogu protsessi väärtuse ulatuses.³⁹ Tegu oli kvaasideliktiga, mis käsitles kohtuniku poolt menetluskorra sellist rikkumist, mis mõjutas (kahjustas) poolte huve.⁴⁰ 12 tahvli seadused nägid ebaõiglasele kohtunikule karistusena ette surmanuhtluse. Alates Rooma õiguse klassikalisest ajastust pehmendati kohtunikele mõistetavaid karistusi.⁴¹

Kohtuniku objektiivne deliktivastutus nii nagu see oli sätestatud klassikalise ajastu Rooma õiguses, ei ole kaasaegses deliktiõiguses deliktina käsitletav. Samuti ei ole tegu objektiivse vastutusega selle tänapäevases mõttes. Muidugi on ka tänapäeval võimalik kas ekslikult või tahtlikult menetlusnorme rikkunud kohtuniku tegevuse suhtes õiguslik hinnang anda. Menetlusnormide (või ka materiaalõigusnormide) oluline rikkumine kohtukoosseisu poolt on üks aluseid esmalt apellatsioonile (TsMS § 631⁴²)- või kassatsioonkaebuse (TsMS § 668 lg 1 ja § 669) esitamiseks ja seejärel, kui kõrgema astme kohtus nimetatud asjaolu on ka tõendamist leidnud, siis vaidlustatud alama astme kohtulahendi tühistamiseks või muutmiseks (TsMS §§-id 656-657 ja 692). Juhul aga, kui kohtunik rikub tahtlikult menetlusnorme ja selle tagajärjeks on teadvalt ebaseadusliku kohtulahendi tegemine, siis vastutab kohtunik selle eest KarS § 311⁴³ alusel. Süüdimõistmise puhul on ka võimalik kannatanu tsiviilhagi rahuldamine, millega on võimalik süüdimõistetud teadlikult ebaseadusliku kohtulahendi teinud kohtunikult välja mõista tema poolt toime pandud kuriteoga tekitatud varaline kahju. Distsiplinaarsüüteo tunnuste ilmnemisel on võimalik kohtunikku karistada ka kohtute seaduse (KS)⁴⁴ 11. peatükis ettenähtud korras.

1.2.2.2. *Actiones noxales*

E. Ilusa kohaselt on *actiones noxales* ed hagid, mida rakendatakse juhtumitel, kui kahju on tekitanud võimualune isik (näiteks *filius familias* (perepoeg), ori) või loom. Sel juhul võis pereisa (*paterfamilias*) valida, kas maksta vastav trahv või anda kahju tekitaja kannatanule-*noxae deditio*. Võimualuse isiku enese vastu hagi esitada ei saanud, sest tal puudus õigusvõime. *Noxae deditio* rakendati vara hävitamise või rikkumise puhul, aga ka varguse juhtumitel. Hiljem ka *iniuria* puhul. Suletud patriarhaalse perekonna lagunemise tagajärjel ja

³⁹ E. Ilus. (viide 33) lk 169; M. Kaser. Das Römische Privatrecht. Zweiter Abschnitt. Die nachklassischen Entwicklungen. München. Verlag C. H. Beck. 1975 lk 428

⁴⁰ M. Kaser. (viide 39) lk 428

⁴¹ F. von Schwind. (viide 31) lk 348

⁴² Tsiviilkohtumenetluse seadustik RT I, 19.03.2015, 27

⁴³ Karistusseadustik RT I 25.09.2015, 7

⁴⁴ Kohtute seadus RT I 10.03.2015, 15

eriti täisealistele poegadele iseseisva õigusvõime andmisega kitsendati kahju tekitanud isiku kannatanule väljaandmise võimalusi.⁴⁵

Õiguskirjanduses on nn „noksaalvastutust“ kirjeldatud järgmiselt: Juba 12. tahvli seadustes oli reguleeritud olukord, kus *personae alieni juris* (isikud, kes seisavad teise isiku perekondliku võimu all)⁴⁶ õigusvastase tegevusega põhjustasid teisele isikule kahju. Kui see isik sooritas kahju põhjustanud teo *pater familias*´e teadmisel või korraldusel, siis käsitleti *pater familias*´t teo vahetu täideviijana ja ta oli kohustatud tekkinud kahju hüvitama. Juhul kui *personae alieni juris* panid teo toime ilma *pater familias*´e teadmata või tema tahte vastaselt rakendati nn noksaalvastutuse põhimõtet. Noksaalvastutuse reeglite kohaselt oli *pater familias*´el valida kahe alternatiivi vahel. Kas hüvitada kahju, mille olid põhjustanud *persona alieni juris*´ed või orjad, või anda kahju põhjustaja välja kannatanule, et nad oma tööga kahju hüvitaksid. *Personae alieni juris*´te ja orjade poolt tekitatud kahju hüvitamise kohustusest vabastas *pater familias*´e asjaolu, et *persona alieni juris* või ori ei olnud enam tema võimu all. Sellisel juhul tekkis kahju hüvitamise kohustus uuel isavõimu kandjal või kahju põhjustanud teo toimepanijal endal, kui nad olid muutunud isikuteks, kes enam ei olnud teise isiku võimu all.⁴⁷

Kui erialakirjanduses ollakse ühte meelt selles, et *actiones noxales*´e tähenduses on nn võimualuseks isikuks ori ja sellele lisandub ka *paterfamilias*´e vastutus looma poolt tekitatud kahju eest, siis perepoja (*filius familias*) kui võimualuse isiku eest vastutuse puhul võib näha erinevaid lähenemisi. Rida autoreid on näinud *paterfamilias*e vastutusena võimualuse *filius familias*e (perepoeg) eest või asemel.⁴⁸ Teised autorid jällegi on seda näinud kui *paterfamilias*e vastutust lapse (saksakeelses õiguskirjanduses: *hauskind*) eest.⁴⁹ Vahetegu on siin oluline seetõttu, et kui kasutatakse terminit *filius familias*, siis on kõne all vaid perepojad. Mõiste „laps“ on *filius familias*´e mõistest laiem, kuna sellesse mõistesse mahuvad *paterfamilias*e kõik lapsed (seega mitte ainult meessoost vaid lisaks neile veel ka naissoost järeltulijad- tütreid).

⁴⁵ E. Ilus. (viide 33) 169

⁴⁶ Samas lk 76

⁴⁷ И Пухан. Римское право. (базовый учебник).1998 § 184 Arvutivõrgust leitud: <http://textbooks.global/istoriya-prava-uchebnik/184-actiones-noxales.html> 12.03.2016

⁴⁸ B. E. Grueber. The Roman Law of Damage to Property: Being a Commentary on the Title of the Digest ad Legem Aquiliam with an introduction to the study of the Corpus Juris Civilis. The Lawbook Exchange LTD, Clark, New Jersey. 2004 lk 275; W. Rein. Das Römische Privatrecht und der Civilprozess bis in das erste Jahrhundert der Kaiserherrschaft. Ein Hülfbuch zur Erklärung der alten Classiker, vorzüglich für Philologen nach den Quellen bearbeiten. Leipzig, Verlag von K. F. Koehler. 1836 lk 289;

⁴⁹ M. Kaser. (viide 39) lk 430; H. Hausmaninger, W. Selb. Römisches Privatrecht. 9., völlig neu bearbeitete Auflage. Böhlau Verlag, Wien, Köln, Weimar, 2001 lk 290.

Loomapidaja vastutus on aga reguleeritud kahe eraldi hagiga *Actio de pauperie noxales* ja *Actio de pastu*, mida mõlemat käsitletakse samuti kvaasideliktidenä. Seejuures on *actio de pauperie noxales* tüüpiline loomapidaja vastutust reguleeriv hagi, mis sarnaneb tänapäeva riskivastutuse loomapidaja vastutust reguleerivate sätetega. Selle hagi kohaselt vastutab peremees kahjude eest, mille on põhjustanud tema loom ükskõik kellele. Rahalise hüvitise asemel võib anda kannatanu omandisse looma..⁵⁰

VÕS § 1060 nagu Rooma õiguse käsitletavat hagit kehtestab loomapidajale absoluutse objektiivse vastutuse. See tähendab, et seaduses ei ole sätestatud loomapidaja vastutust välistavaid asjaolusid. Samas on Eesti õiguskirjanduses leitud, et loomapidaja vastutus tuleks välistada juhul, kui kannatanu tegutseb enesekahjustamise tahtlusega.⁵¹

Actio de pauperie noxalis e puhul pidi kahju põhjustanud looma omanik vaba mehe surma põhjustamise korral tasuma hüvitist 200 solidust (200000 sesterti). Muu kahju puhul tuli hüvitiseks maksta kahju kahekordne suurus.⁵²

Tänapäeva õiguses ei ole kasutusel kindlaksmääratud suurusega hüvitised vaid kohus määrab iga kord kahjuhüvitise suuruse sõltuvalt isikule või asjale looma poolt tekitatud kahju tegelikust suurusest (materiaalne kahju), millele lisaks võidakse välja mõista ka mittevaralise kahjuna hüvitis isiku kannatuste eest (kes on saanud näiteks koera rünnaku tõttu vigastada).

Actio de pastu sätestab aga loomapidaja vastutuse juhul, kui ta karjatab oma kariloomi võõral maal või on tema kariloomad võõrale maale sattunud ja seal kahju tekitanud ⁵³ (nt võõral maatükil asuvate viljade söömine või hävitamine). Nii on õiguskirjanduses leitud, et *actio de pastu* kohaldamiseks oleks alust, kui loomi toidetakse teise isiku maalt pärinevate tammetõrudega.⁵⁴

Ka tänapäeval oleks Eestis võimalik analoogilistel juhtudel võimalik rakendada VÕS § 1060 sätestatud loomapidaja vastutust

---

⁵⁰ Н.Е. Белогруд. Римское право. Источники, история, институции. Киев. Типография Петра Барского. 1894 lk 193

⁵¹ T. Tampuu. Lepinguvälised võlasuhted. 3., täiendatud ja muudetud trükk. Tallinn, Juura, 2012 lk 255

⁵² E. R. Humphreys. Manual of Civil Law. For the Use of Schools, and More Especially of Candidates for the Civil Service consisting of an epitome in english of the Institutes of Justinian, carefully expurgated with an introductory chapter. London. Longman, Brown, Green, and Longmans, 1854 lk 229

⁵³ P. du Plessis. Borkowski's Textbook on Roman Law. Fifth Edition. Oxford. Oxford University Press 2015, lk 327

⁵⁴ A. Watson. Roman Law & Comparative Law. Athens, London. The University of Georgia Press. 1991, lk 188

1.2.3. *Obligationes quasi ex delicto* klassikalise perioodi Rooma õiguses

1.2.3.1. *Positum et suspensum*

Rooma eraõigus sätestas eraldi objektiivse deliktivastutuse - *positum et suspensum*, - välja asetatu või välja riputatu eest⁵⁵. Rooma kitsastel tänavatel kodanikud riputasid ja panid aknalaudadele ning karniisidele esemeid. Kui see ese oli asetatud nii, et sellest tekkis, näiteks asja kukkumise korral, möödaminejale kahju, siis võidi sel puhul esitada majaperemehe vastu vastav hagi- *actio de positis et suspensis*. Seda hagi võis esitada iga kodanik, seega see on *actio popularis*. Vastutajaks on majaperemees, kuigi tal puudus süü. Majaperemehel oli regressiõigus otsese kahjutekitaja vastu.⁵⁶ On ka autoreid, kes on seisukohal, et iga kodanik võis sellise maja või korteriperemehe vastu esitada hagi ära ootamata kahju tegelikku tekitamist kahju tekkimise ohust või võimalusest lähtudes. Sellise hagi rahuldamisel mõisteti maja või korteriperemehelt välja trahv summas 10000 sesterti (10 aureust).⁵⁷

Majast välja asetatud või välja riputatud esemetega seonduva kahju või kahjuohu eest käesoleval ajal Eesti Vabariigis kehtiva võlaõigusseaduse riskivastutuse erikoosseisud (VÕS §§-id 1057-1060) objektiivset deliktivastutust ette ei näe. Samas saab väita, et seoses VÕS § 1056 sätestatud üldklausliga võib kohus tunnistada suurema ohu allikaks iga asja või tegevuse, mis vastab seadusega sätestatud suurema ohu allika tunnustele. Autor leiab, et Rooma õiguse mõistes välja riputatud või asetatud asjad ei vasta üldjuhul tänapäevastele suurema ohu allika tunnustele. Samas ei välista see juhtudel, kui ka asjatundjate poolt rakendatava tavapärasest kõrgema hoolsusstandardi järgimine ei taga kahju vältimist, tuginemist VÕS § 1056 tulenevale üldklauslile ja sellest tulenevalt asja tunnistamist suurema ohu allikaks. See asjaolu aga tooks kaasa kohustatud isiku objektiivse vastutuse tekitatud kahju eest. Autor leiab, et piisava hoolsuse rakendamise korral oleks võimalik suuresti selliste asjade allakukkumist vältida. Enamasti ei eelda selliste esemete piisavalt kindel kinnitamine asjatundja abi ja hoolsust vaid piisab keskmise mõistliku inimese hoolsusest, et väga suurt osa selliseid juhtumeid vältida.

Kuna tänapäeval saaks käsitletava kvaasidelikti puhul objektiivse (riski) vastutuse sätteid kohaldada vaid juhul, kui asi või tegevus on seoses üldklauslis sätestatud eriti ohtlikele asjadele sätestatud üldistele omadustele vastavuse tõttu käsitletav suurema ohu allikana, siis

⁵⁵ M. Kaser (viide 39) lk 428; E. Ilus. (viide 29) lk 169.

⁵⁶ E. Ilus (viide 33) lk 169

⁵⁷ И. Б. Новицкий. Римское право. Москва. Wolters Kluwer. 2009 lk 267; C. Sanfilippo. (viide 35). 2002 lk 322

saaks tänapäeval VÕS-i § 1056 lg 1 kohaselt olla riskivastutuse kohustatud subjektiks ohu allikat valitsenud isik. Rooma õiguses oli aga kohustatud subjektiks hoone omanik (majaperemees), kellel võis seejärel tekkida regressiõigus kahju tegeliku põhjustaja vastu.

Oluline on siinjuures ka märkida, et VÕS-is eeldab objektiivse riskivastutuse koosseisu realiseerumine kahju põhjustamist, Rooma eraõiguses võis aga kvaasidelikti puhul järgneda vastutus ka juhul, kui kahju polnud veel tekkinud, kuid oli piisav oht ja võimalus, et kahju võib edaspidi tekkida.

Erisuseks võrreldes tänapäevase õigusega on Rooma õiguses ka nn *actio popularis*´te ehk selliste hagide olemasolu, mille võis esitada iga kodanik sõltumata sellest, kas ta oli konkreetse juhtumi puhul kannatanu või mitte. Käesoleval ajal menetleb kohus tsiviilasja, kui isik pöördub seadusega sätestatud korras kohtusse oma eeldatava ja seadusega kaitstud õiguse või huvi kaitseks (TsMS § 3 lg 1). Erandina näeb sama paragrahvi lg 2 küll ette, et seadusega ettenähtud juhtudel menetleb kohus tsiviilasja ka siis, kui isik pöördub kohtusse teise isiku või avalikkuse eeldatava seadusega kaitstud õiguse või huvi kaitseks. Seega saab tänapäeval nn „populaarhagi“ esitada väga piiratud juhtumitel, mille hulka ei kuulu juhtumid, millele kohaldatakse riskivastutuse sätteid.

1.2.3.2. *Effusum et deiectum*

Rooma eraõiguses oli eraldi objektiivse deliktivastutuse koosseisuna käsitletav ka *Effusium et deiectum*. See on juhtum, kus hoonest on midagi välja heidetud või välja valatud (avalikule platsile või tänavale) ja sellest tekib kahju⁵⁸ Siis vastutavad majaelanikud *actio de effusis et deiectis* alusel kahju eest kahekordses ulatuses.⁵⁹ Vaba inimese surma puhul mõisteti välja rahatrahv suuruses 50000 sesterti⁶⁰ (50 aureust)⁶¹; Ka käesoleva nõude puhul oli tegu *actio popularis*ega, mida võis esitada iga kodanik.⁶²

Hoonest avalikule väljakule või tänavale visatud asjast tekitatud kahju ei ole käsitletav objektiivse vastutuse erikoosseisu sätete alusel hüvitatava kahjuna tänapäevases mõttes vähemalt Eesti õiguskorras. Autor leiab, et juhul, kui see asi või tegevus (viskamine) vastab VÕS § 1056 lg 2 sätestatud tingimustele, siis vastutab isik kaasajal objektiivse (riski)

⁵⁸ M. Kaser (viide 39) lk 428; E. Ilus. (viide 33).lk 169

⁵⁹ E. Ilus, (viide 33) lk 169

⁶⁰ M. Talamanca, L. Capogrossi Colognesi, G. Finazzi. Elementi di Diritto Privato Romano. Seconda edizione. Milano. Giuffrè Editore. 2013 lk 312; C. Sanfilippo, (viide 35) lk 322

⁶¹ C. Sanfilippo. (viide 35) 322

⁶² И.Б. Новицкий. (viide 57) lk 267

vastutuse sätete alusel. Kui VÕS § 1056 lg 2 tunnused ei ole täidetud, siis vastutab kohustatud subjekt juhul, kui deliktivastutuse üldkoosseisu eeldused on täidetud

Kuna ka selle kvaasidelikti puhul oleks Eesti õiguskorras kohaldatav vaid VÕS § 1056 tulenev üldklausel, siis saaks riskivastutuse kohustatud isikuna käsitleda ohu allikat valitsenud isikut (VÕS § 1056 lg 1). Rooma õiguses oli kohustatud subjektiks majaelanikud.

1.2.3.3. *Nautae, caupones et stabularii*

Rooma eraõiguses käsitleti objektiivse deliktivastutuse koosseisuna ka *Nautae, caupones et stabularii* (Sanfilippo nimetab seda kvaasidelikti: *actio furti adversus nautas, caupones, stabularios*) laeva, võõrastemaja, sissesõiduhoovi peremehed vastutavad kahekordses ulatuses nende teenijate poolt varastatud või rikutud reisijate asjade eest.⁶³ Oluline ei olnud, kas need asjad olid hoiule antud või mitte. Vastutuse alus seisab selles, et peremees on süüdi mitteküllaldases hoolsuses oma teenijate valikul- *culpa in eligendo*⁶⁴ Laeva, võõrastemaja, sissesõiduhoovi peremehe vastutust oma töötajate poolt varastatud või rikutud reisijate asjade eest ei ole tänapäeva eesti õiguses riskivastutuse sätetega reguleeritud. Küll aga võib siin tänapäevases mõistes olla tegu vastutusega teise isiku eest VÕS § 1054 tähenduses.

VÕS § 1054 lg 1 sätestab, et kui isik kasutab teist isikut pidevalt oma majandus- või kutsetegevuses, vastutab ta selle isiku poolt õigusvastaselt tekitatud kahju eest nagu enda tekitatud kahju eest, kui kahju tekitamine oli seotud selle majandus- ja kutsetegevusega. Erisusena tuleb kindlasti märkida kahju hüvitamise ulatust: kui rooma õiguse kohaselt vastutas kohustatud isik tekitatud kahju kahekordses ulatuses, siis kehtivas õiguses räägitakse tekitatud kahju hüvitamisest.

---

⁶³ C. Sanfilippo. (viide 35) lk 322; G. Bassanelli Sommariva. *Lezioni di Diritto privato romano III Istituzioni*. Santarcangelo di Romagna. Maggioli Editore. 2012 lk 274

⁶⁴ E. Ilus (viide 33) lk 169-170

2. OBJEKTIVSE VASTUTUSE INSTITUUT ALATES KESKAJAST KUNI BALTI ERASEADUSENI (KAASAARVATUD)

2.1. Objektivse vastutuse instituut keskajal

Linnaõigus oli algusest peale linnaisanda (*Stadtherr*) poolt antud privileegiks. XIII sajandil said paljud linnad omavalitsuse ehk *Kürrecht*’i s.o. õiguse iseendale õigust luua. Samas mitte kõik linnad ei kasutanud seda võimalust. Mitmed linnad võtsid üle mõne vanema ja suurema linna õiguse. *Kürrecht*’i allikaks oli põhiliselt tavaõigus, mida nüüd linnaõiguseks ehk statuudiks nimetama hakati ja milliseid sageli veel linnaisanda poolt kinnitati. Vanema linna õiguse omaks võtmise korral nimetati omaks võtnud nooremaid linnasid tütarlinnadeks, kuna vanemad linnad, kelle õigus üle võeti nimetatakse *oberhof’ideks*. Viimastena on eriti tuntud Magdeburg ja Lübeck. Tallinn võttis 1248 aastal üle Lübecki linnaõiguse,⁶⁵ millest linnale 1257 aastal ladina ja 1282 aastal alamsaksa keelses kokkuvõttes teatati.⁶⁶ Tallinnast levis Lübecki õigus teistesse meie linnadesse, eeskätt Rakverre.⁶⁷ Samas ei ole Lübecki õiguse näol tegu esimese Tallinnas kehtinud linnaõigusega. 1226 aastal võttis Riia üle Wisby õiguse ja kehtestas selle ümbertöötatud kujul. Nimetatud Wisby õigus, mida mitmed autorid on nimetanud ka Riia linnaõiguseks kehtis Tallinnas vahetult enne Lübecki õiguse ülevõtmist aastatel ca 1230-1248. Riist levis see õigus ka näiteks Tartusse ja Pärnusse.⁶⁸ Teistes Eesti maa- alal asetsevates linnades võeti omaks põhiliselt Lübecki või Hamburgi linnaõigused. Erandiks jäi Narva, kuna näiteks Haapsalu katsetas mitme linnaõiguse eeskujul ja lõpuks töötas välja oma õiguse⁶⁹

Lübecki õigus mõjutas Tallinna õiguselu väga pika aja vältel. Kuigi Lübecki linnaõiguse kõrgaeg langes kokku Hansaliidu kõrgajaga 13 sajandi lõpust kuni 16 sajandi keskpaigani kehtis Lübecki õigus Tallinnas sama kaua, kui siin tegutses raad ehk 1889 aastani. Seejärel

---

⁶⁵ G. Naelapea, Eestimaa õiguse ajalugu. Karl Wilhelm von Seeleri loengute põhjal toimetatud. Tallinn, Varrak, 1926 lk 16-17

⁶⁶ Samas lk 32

⁶⁷ Samas lk 15

⁶⁸ R. Oja, T. Vaino. (viide 17) lk 15-16

⁶⁹ Samas lk 15

hakkas Tallinnas kehtima Vene linnaseadus. Osa Lübecki õiguse sätteid sulandus Balti eraõigusesse, mis kehtis Eestis 1940 aastani.⁷⁰

Mõistagi ei püsinud Lübecki õigus ühesugusena kõik need enam kui 600 aastat, mille vältel ta Tallinnas linnaõigusena kehtis. Viimane suuremahulisem Lübecki õiguse revisjon toimus 1586 aastal.⁷¹ 1662 aastal revideeriti veel Lübecki vekslikorraldust.⁷²

Vastandina lääni- ja talurahvaõigustele kui seisuslikele õigustele on linnaõigus territoriaalse iseloomuga õigus. Linnaõigused omasid vastava linna territooriumil eksklusiivset mõju seisuslike isikuõiguste suhtes nagu see ilmnis näiteks seoses linnadesse põgenenud talupoegade sunnismaisuse probleemiga. Printsip „linnaõhk teeb vabaks“ oli eriti rõhutatud Lübecki linnaõiguse mõjupiirkonnas. Seega ka Tallinnas.⁷³

Eelmises peatükis leidsime, et juba rooma eraõiguses oli olemas nii objektiivse vastutuse instituut, kui ka regulatsioonid nii mõnelegi juhtumile, mida moodsas õiguses tuntakse kui objektiivset (riski) vastutust. Ka keskaja Tallinnas kehtinud Lübecki linnaõiguses olid mõningad sätted, mis reguleerisid õigussuhteid, mis sarnanevad tänapäeval objektiivse (riski) vastutuse normidega reguleeritavate õigussuhetega. Erinevus rooma eraõigusega seisneb selles, et Lübecki linnaõiguses on teatud regulatsioonide puhul täheldatav, et, tegu ei ole puhta objektiivse vastutusega vaid esineb teatavaid vastutust välistavaid asjaolusid, mis on omased konkreetsele ajastule.

Samas on teada, et Eesti aladel oli 1282 aastal (Lübecki linnaõiguse nimetatud aastasse kuuluvat redaktsiooni kasutab autor käesolevas töös allikana) valitsevaks vastutuse vormiks objektiivne vastutus.

Süüteo hindamise puhul pannakse keskajal suurimat rõhku süüteo välistele tunnustele. Kui on korda saadetud süütegu, siis arutati kuidas ta oli korda saadetud. Siin ei ole tähtis inimese tahte moment, psüühiline külg, vaid puhtväline vorm. Ajastu (keskaja) lõpul pannakse juba

---

⁷⁰ J. Kuuskemaa; O. Õunmaa. Lübecki õigus kaitses tallinlasi maavalitsejate omavoli eest. www.pealinn.ee 08.05.2011. Arvutivõrgus leitud: <http://aerling.blogspot.com/2011/05/lubecki-oigus-kaitses-tallinlasi.html> 18.04.2016

⁷¹ Geschichtliche Uebersicht der Grundlagen und der Entwicklung des Provinzialrechts in den Ostseegouvernements. Allgemeiner Teil I. Geschichte, II Rechtsquellen, III Kodifikation seit 1710 St. Petersburg. Druckerei der Zweiten Abteilung S.K.M. Eigener Kanzlei 1845 Lk 158

⁷² Naelapea G, (viide 55) lk 32

⁷³ Arens, I. Põhijooni Eesti õiguse ajaloost I Sissejuhatuslik üldosa. Vana- ja keskaegne Eesti õigusajastu. Loengud Eestimaa õiguse ajaloos Eesti Teadusliku Instituudi Õigusteaduskonnas 1953 ja 1954. aastal. Stockholm, Eesti Teaduslik Instituut, 1956 lk 52-53

enam rõhku inimese tahtemotiividele, süü sisulisele küljele. Alles kõige uuemal ajal vaadatakse haruldaselt palju süüteo motiivile, seesmisele küljele.⁷⁴

Seega ei saa väita, et tegu oleks süüalise vastutuse elementidega objektiivses vastutuses. Selliseid juhtumeid saab käsitleda kui objektiivset vastutust välistavaid asjaolusid. Piiranguid objektiivsele (riski) vastutusele vastutust välistavate asjaolude näol tunnistab ka VÕS.

Autor on ajastust, kus valitsevaks oli objektiivne vastutus selle vastutusliigi näidetena käesolevas töös käsitlenud ehitise omaniku vastutust ja loomapidaja vastutust, sest need on objektiivse vastutuse koosseisudena mõningaste erisustega olnud kasutusel alates arhailistest õiguskordadest kuni tänapäevani ning mille kohta on võimalik leida asjakohast tänapäevast võrdlusmaterjali.

2.1.1. Ehitise omaniku vastutus Lübecki linnaõiguse Tallinna koodeksis

Lübecki linnaõiguse Tallinna koodeksi 1282 aastal kehtinud redaktsiooni § 65 reguleerib teise (isiku) ehitisest vigastada saamist. Nimetatud paragrahv sätestab: „Kes on oma krundile ehitanud ja õnnetul kombel juhtub ebaseaduslik, nii et ehitisest tekib vigastus, ei pea see, kellele oma on ehitis, vigastatu ees selle pärast vastust andma, kuid ta peab pühakute nimel vanduma, et see sündis ilma tema tahtmata“⁷⁵

VÕS § 1059 alusel vastutab ehitusaluse maa omanik või isik, kellel on muu asjaõigus, mille alusel ehitis on püstitatud ehitise kokkuvarisemise tõttu, ehitiselt selle osade, jääpurikate või muu sellise eraldumise ja allalangemise tõttu tekkinud kahju eest välja arvatud juhul, kui ta tõendab, et kahju põhjustas vääramatud jõud või kannatanu tegevus. Lübecki õiguse Tallinna koodeksi § 65 kohaselt vabanes ehitise omanik ehitisest tuleneva kahju põhjustamisel vastutusest, kuid pidi pühakute nimel vanduma, et see (kahju) sündis tema tahtmata.

VÕS-i kohaselt oleks riskivastutuse kohustatud subjektiks kas ehitusaluse maa omanik või isik, kellel on muu asjaõigus, mille alusel ehitis on püstitatud. Lübecki õiguse Tallinna koodeksis oli aga kohustatud subjektiks ehitise omanik. Erisusena saab ka nimetada, et keskajal oli hüvitatava kahju ulatus piiratum. Lübecki õiguse Tallinna koodeksi 1282 redaktsioonis on käsitletud vaid isikukahju. VÕS § 1056 lg 1 kohaselt vastutab suurema ohu

---

⁷⁴ J. Wain, E. Laaneste. Eestimaa õiguse ajalugu. I, Vana iseseisvuse aeg. Romaani- Germaani aeg. Kooskõlas J. Uluotsa loengutega. Tartu 1932, lk 64

⁷⁵ T. Kala (toimetaja ja tõlkija). Lübecki õiguse Tallinna koodeks 1282. Der Revaler Kodex des Lübschen Rechts. Tallinn. Tallinna Linnaarhiiv 1998 lk 192

allika valitseja nii kannatanu surma põhjustamise, talle kehavigastuse või tervisekahjustuse tekitamise eest (isikukahju), kui ka tema asja kahjustamise eest.

Asjaolu, et ehitise omanik vabaneb vandega kõigi pühakute nimel vastutusest ei tähenda pööret süüalise vastutuse poole. Esiteks on eelnevalt juba märgitud, et sellel ajastul (ja Eesti aladel praktiliselt keskaja lõpuni või vähemalt selle teise pooleni) oli valitsevaks vastutuse liigiks objektiivne vastutus. Väheusutav oleks väide, et kui valitsev oli süüta vastutus, siis just nimelt ehitise omaniku vastutus on see ainus või üks vähestest juhtumitest tollases õiguses, kus süüta vastutuse asemel rakendati süülist vastutust.

Vande tähendust keskajal on käsitlenud Eesti esimese iseseisvusaja õigusteadlane ja poliitikategelane Jüri Uluots. Nimelt leiame tema loengute järgi V. Muheli poolt koostatud konspektist selgituse vande tähenduse kohta tolleaegses õiguses. Nimelt selgitatakse nimetatud allikas järgmist: keskajal kehtis nn formaalne tõendite viis- teatud tõenditel oli otsustav jõud. Nii oli tõendite hulgas tähtsal kohal vanne, millega võis ennast vabastada süüst.⁷⁶

Autor leiab, et vande puhul süüst vabastamist ei saa antud juhul vaadata kitsalt vaid süüst vabastamisena. Sellel ajastul oli Tallinnas kehtivas õiguses valitsevaks vastutuse vormiks objektiivne vastutus, mis ei omista süüküsimusele tähtsust. Seega vande kindlaksmääratud mõju ei väljendunud mitte niivõrd süü, kuivõrd vastutuse välistamises.

Saab väita, et vanne ei olnud mitte materiaalsoiguslik vaid menetlusõiguslik mõiste. Seega ei puutunud see materiaalsoiguslikku teokoosseisu ega ka teo välistesse tunnustesse, mis on objektiivse vastutuse puhul olulised. Täpsemalt oli vanne tõend menetluses, mis omas konkreetsel ajajärgul (keskajal) ette kindlaks määratud mõjujõudu ja mis vabastas süüst ja vastutusest igal juhul, sõltumata sellest, kas teo toimepanija või kahju tekitaja oli teo toimepanemises või kahju põhjustamises süüdi või mitte.

2.1.2. Loomapidaja vastutus Lübecki linnaõiguse Tallinna koodeksis

Tänapäevases mõttes objektiivse (riski) vastutuse koosseisule sarnaneb ka eelnimetatud koodeksi § 68. Mainitud säte käsitleb koera poolt vigastuste tekitamist ja on sõnastatud järgmiselt: „Kui keegi läheb teise mehe majja, ükskõik, mis asjus see ka ei sünniks, ja teda

---

⁷⁶ V. Muhel. (viide 3) lk 236

vigastab koer või elajas, mil viisil teda ka ei vigastataks, ei pea majahärra vigastatu eest selle pärast vastust andma“.⁷⁷

Samuti sarnaneb reguleeritava õigussuhte poolest tänapäeva objektiivse (riski) vastutuse sättele ka koodeksi § 69 mille sõnastus on alljärgnev: „69. Kellele elajas tänaval häda teeb. Kui kellegi elajas kõnnib tänaval ja teeb mõnele inimesele häda väljaspool maja. Kui elaja omanik ta ära ajab ja teda ligi ei kutsu, ei pea ta vigastuse pärast ei vastutama ega vanduma“.⁷⁸

Sarnasus tänapäeva objektiivse (riski) vastutuse sätetega seisneb toodud sätetes ainult reguleeritavates õigussuhetes. Nimetatud sätted sarnanevad reguleeritava õigussuhte osas VÕS § 1060 sätestatud loomapidaja vastutusega. Samas on aga kahju põhjustamisega kaasnevad õiguslikud tagajärjed Lübecki õiguse Tallinna koodeksis ja võlaõigusseaduses täiesti erinevad.

Loomapidaja vastutab VÕS § 1060 tähenduses looma poolt tekitatud kahju eest sõltumata sellest, kas kahju oli tekitatud loomapidajale kuulavas majas või väljaspool seda. Lübecki õiguse Tallinna koodeksi § 68 puhul aga, kui koer või elajas (ilmselt on silmas peetud muid koduloomi lisaks koerale) vigastab teise mehe majja läinud isikut (kusjuures sõltumata majja sisenemise põhjusest st ka näiteks majja sisenemist majaomaniku poolt kutsutud külalisena ja ka vigastuste viisist) ei pea majahärra vigastatu ees üldse mingit vastutust kandma.

Kui VÕS § 1060 saab pidada loomapidaja puhtaks ehk absoluutseks objektiivseks (riski) vastutuseks, kuna seadus ei sätesta ühtegi loomapidaja vastutust välistavat asjaolu (küll on T. Tampuu seisukohal, et loomapidaja vastutus peaks olema välistatud, kui kannatanu tegutseb enesekahjustamise tahtlusega).⁷⁹ Siis Lübecki õiguse Tallinna koodeksis esinesid loomapidaja vastutust välistavad asjaolud, mis on sätestatud koodeksi § 68 (kui koer vigastab teise mehe majja läinud isikut sõltumata majja sisenemise põhjusest) ja § 69 (kui loom kõnnib tänaval, ei vastuta selle omanik juhul, kui ta looma ära ajab ja teda ei kutsu).

Juhul kui loom (elajas) kõnnib tänaval, ei pea loomapidaja vigastuse pärast vastutama ega vanduma juhul, kui ta elaja ära ajab ja teda ligi ei kutsu. Sättest ei ilmne, kas see kehtib ka koerade kohta, kuna erinevalt Lübecki õiguse Tallinna koodeksi § 68 mis käsitleb koeri ja elajaid eraldi käsitleb § 69 vaid tänaval kõndivaid elajaid. Sätte tekstist võib ka järeldada, et

---

⁷⁷ T. Kala (viide 75) lk 193

⁷⁸ T. Kala (viide 75) lk 193

⁷⁹ T. Tampuu, (viide 51) lk 255

juhul, kui elaja omanik näiteks ei aja teda ära vaid vastupidi kutsub elajat rünnatava juurde või õhutab teda ründama, siis väljub loomaomanik sätte vastutusest vabastavast kaitsealast. Samas selline käitumine eeldaks aga juba loomaomaniku tahtlust kannatanule vahendlikult (kasutades looma kahju tekitamise vahendina) kahju tekitada, või vähemalt kaudse tahtlusega mõõnmist, et ilma looma omaniku sekkumiseta saab kannatanu kindlasti oluliselt rohkem kahjustada). Seega oleks sellisel juhtumil tegu juba teatavate süüalise vastutuse elementidega ja mitte puhta objektiivse vastutusega.

Erisuseks tänapäeva ja keskaja loomapidaja vastutuses on ka see, et Lübecki linnaõiguse Tallinna koodeks käsitleb vaid isikukahju (isiku vigastamist või talle häda tegemist). VÕS-is sätestab kohustatud isiku vastutuse ulatuse § 1056 lg 1 teine lause, mille kohaselt suurema ohu allikat valitsenud isik vastutab kannatanu surma põhjustamise, talle kehavigastuse või tervisekahjustuse tekitamise või tema asja kahjustamise eest. Seega on VÕS-is sätestatud hüvitatava kahju ulatus mõnevõrra laiem, hõlmates lisaks isikukahjule ka asjakahju.

2.2. Objektiivse vastutuse instituut Balti Eraseaduses

2.2.1. Balti Eraseadusest üldiselt ja objektiivsest vastutusest selles

1864/65 valminud Balti Eraseadus (saksa keeles: Liv-, Est- und Curlaendische Privatrecht, 19. sajandi vene keeles: Свод Гражданскихъ узаконений губерній прибалтійскихъ) oli eraõiguse kodifikatsioon, mis muutis Rooma eraõiguse Baltimail subsidiaarõigusest Balti provintsiaalõiguseks.⁸⁰ BES jõustus Eesti territooriumil 01.07.1865 ja kehtis kuni 1940 aasta lõpuni⁸¹ Seadus koosnes 36 paragrahvilisest sissejuhatausest ja 4600 paragrahvilisest eriosast. BES jagunes sisu järgi 4 ossa, mis käsitlesid perekonna-, asja-, pärimis- ja võlaõigust (kohustusõigust).⁸² 01.01.1941 asendati BES Vene NFSV Tsiviilkoodeksiga, kuid taasjõustati

---

⁸⁰ H. Siimets- Gross, Rooma õigus subsidiaarõigusest Balti provintsiaalõiguseks. *Acta Historica Tallinnensia*, 2003, 7, Tallinn, Teaduste Akadeemia Kirjastus, 2003 lk 41

⁸¹ K. Brüggemann, M. Laur, P. Piirimäe. *Die Baltischen Kapitulationen von 1710. Kontext- Wirkungen- Interpretationen*. Köln, Weimar, Wien, Böhlau Verlag, 2014 lk 177; I. Kull. *Codification of Privat Law in Estonia*. J.C. Rivera *editor*. *The Scope and Structure of Civil Codes..* Dordrecht, Heidelberg, New York, London. Springer , 2014 lk 135

⁸² G. Naelapea, (viide 55). lk 50

Saksa okupatsiooni ajal 1941-1944. Eesti aladel kaotas BES lõplikult kehtivuse uue Nõukogude okupatsiooni ajal.⁸³

Balti Eraseadus (edaspidi BES) oli see õigusakt, millega teostati Rooma eraõiguse retseptsioon Liivi-, Eesti ja Kuramaal vaid osaliselt kuna BES ei kehtestanud kuigi palju uusi norme vaid pigem koondas olemasolevaid. Samas on BES-i koostamisest teada, et selle põhiautor Friedrich Georg von Bunge kasutas mitme eraõiguse haru sätete puhul ohtralt Rooma õiguse eeskujuna ja kohati rooma õiguse puhast ülevõtmist.⁸⁴

Hesi Siimets- Gross juhib oma BES-i ja Rooma eraõiguse vahetõrget uurivas doktoritöös tähelepanu asjaolule, et BES-i, nagu ka Läänemereprovintside provintsiaalseadustiku I ja II köite (1845) ja Venemaa üldise seadustekogu koostamisel oli eesmärk ainult seni kehtinud õiguse kokkukogumine ja süstematiseerimine. Sellest eesmärgist tulenevalt sisaldasid seaduste koostamiseskirjad nõuet, et iga artikli all pidi esitama viited artikli aluseks olevatele algallikatele ning BES-i puhul on see nõue ka täidetud. Euroopa kodifitseerimistraditsioonis oli selline nõue ebaharilik, Läänemereprovintside aga juba tuttav. Viiteid algallikatele sisaldas ka nt varasem „Eestimaa rüütli ja läänioigus“ (Des Herzogthums Ehsten Ritter- und Landrechte, 1650).⁸⁵

Üldiselt on BES-i iseloomustatud seadustikuna, mis sisaldas ainult seni kehtinud õigust ja seega järgis seatud kodifitseerimiseskirju. Siimets- Gross leiab küll, et mõningatel juhtudel on BES-is siiski loodud ka uut õigust (st mõningad regulatsioonid on sätestatud erinevalt senikehtinust)⁸⁶, kuid seaduse mahukust arvestades olid need pigem erandid, kui reegel. Seega oli BES-i koostamisel siiski suuresti lähtutud nõudest kodifitseerida juba olemasolevat õigust.

Need olemasolevad õigused olid sellel ajal Baltimaade territooriumil järgmised: Liivimaa maaõigus, Eestimaa maaõigus, Kuramaa maaõigus, Pilteni maaõigus, Liivimaa linnaõigus, Eestimaa linnaõigus, Kuramaa linnaõigus, Narva linnaõigus ja talupoegade (talurahva) eraõigus. BES-is on kodifitseeritud kõik nimetatud õigused välja arvatud talupoegade (talurahva) eraõigused (Liivimaa 13.11.1860, Saaremaa 26.03.1819, Eestimaa 05.07.1856 ja

---

⁸³ Vikipeedia artikkel „Balti eraseadus“ arvutivõrgust leitud: https://et.wikipedia.org/wiki/Balti_eraseadus 19.04.2016

⁸⁴ Tartu ülikooli juura üliõpilased. Rooma õiguse ajalugu/ dotsent J. Uluotsa loengute järele programme wastawalt kokkuseatud, Tartu, Chr. Jürgens, 1923 lk 66-67

⁸⁵ H. Siimets- Gross. Das „Liv-, Est- und Curlaendische Privatrecht“ (1864/65) und das römische Recht im Baltikum. Tartu. Tartu Ülikooli Kirjastus 2011 lk 136

⁸⁶ Samas, lk 136-138

Kuramaa 25.08.1817), mis on avaldatud iseseisvalt.⁸⁷ Autor ei käsitle käesolevas töös enne BES-i jõustumist kehtinud õigust eraldi kuna see koondati 1865 aastaks suures osas BES-i.

Kui väita, et Rooma õigusest pärinevad regulatsioonid omasid olulist kohta BES-is ning BES oli väga suures enamuses kodifikatsioon juba olemasolevatest seadustest, siis pidi Rooma eraõigusel olema oluline mõju Eesti ja Läti maa- aladel kehtinud õiguskordades juba enne BES-i valmimist. Seega pidi Rooma õiguse retseptsioon mainitud maa- aladel kehtivas õiguses toimuma juba varem.

Ei ole teada, et Rooma õigus oleks olulisel määral Eesti õigust mõjutanud enne 1227 aastat, mil Eesti maa- alad vallutati. Esimesed maa- alad kuhu hakkasid tungima Rooma õiguse mõjud olid piiskoppide alad. Piiskopid olid katoliku kiriku teenrid.. Katoliku kirikul oli oma *Corpus iuris canonici*, mis oli saanud rooma õiguselt suuri mõjutusi. Katoliku kiriku olemasolu kaudu hakkas rooma õigus ka Eestis maksma.⁸⁸

16. sajandi keskpaigaks oli Rooma õigus ka Eesti ilmalikku õigusesse tunginud. Kõik siin kasutatud õigusraamatud (Rechtsbücher) sisaldavad germaani õiguse elemente, mis läbi põimunud rooma õigusega. Rooma õigust otseselt kohaldati vähe. Nn orduajastu lõpuks ei olnud rooma õigus otseselt retsepteeritud⁸⁹

Alles Rootsi ajal, 17. sajandil, hakati Eestis laialdaselt kasutama Rooma õiguse retseptsioonile põhinevat kõikehõlmavat õiguslikku regulatsiooni. Kuid ka see regulatsioon võttis ulatuslikult arvesse kohalikke kombeid ja tavasid.⁹⁰

Seega saame rääkida laialdasemast Rooma õiguse retseptsioonist siinsetel aladel mitte varem, kui 17 sajandil, kuid vaatamata sellele arvestati jätkuvalt ulatuslikult kohalike kommete ja tavadege.

Rootsi aja lõpul ja vene aja alguses kestab Rooma õiguse retseptsioon edasi. 18. sajandil leidis rooma õigus veel rohkem vastuvõtmist. Rooma õigus leidis vastuvõtmist kohtuotsustes, kuna määrustega polnud kehtestatud.⁹¹

---

⁸⁷ Liv-, Est- und Curländisches Privatrecht. Zusammen gestellt auf befehl des herrn und kaisers Alexander II. Provincialrecht der Ostseegouvernements. Dritter theil. Privatrecht. St. Petersburg. In der Buchdruckerei der Zweiten Abteilung Seiner Kaiserlichen Majestät Eigener Kanzlei, 1864, lk XXIX-XXX p III

⁸⁸ Tartu ülikooli juura üliõpilased. (viide 84) lk 66

⁸⁹ Samas lk 66

⁹⁰ I. Mahhov, Muistne maa rahva õigus. Arvutivõrgust leitav: http://kultuur.elu.ee/ke489_maarahvas.htm 11.01.2016

⁹¹ Tartu ülikooli juura üliõpilased, (viide 84) lk 67

Kuni BES-i jõustumiseni 1865 aastal kehtis Rooma õigus Baltimaades subsidiaarselt Euroopa ühisõiguse *ius commune*’na. Seega ainult siis, kui teistest kohalikest õigusallikatest ei leitud probleemile lahendust. Hiljemalt 18-19. sajandi praktikas kohaldati rooma õigust aga sellegi poolest võrdlemisi palju, eelistades seda ka kohalikule õigusele- mitmetes valdkondades võeti rooma õigus üle koguni tervikuna.⁹²

BES-i autor von Bunge uuris pandekte ja kui märkas, et üks või teine paragrahv tarvilik oli, siis kirjutas neid pandektide õpperaamatust välja ja üldse tegi väljakirjutusi parematest tolleaegsetest Rooma õiguse õpperaamatutest. BES-is on kasutatud väljavõtteid pandektidest. Rooma õigus sai kohalikuks õiguseks. Kes tahab BES-i aegset Balti õigust hästi tunda, see peab rooma õigust tundma. Isiku ja perekonnaõiguses ei ole Rooma õiguse ülevõtmine BES-is nii täielik, sest see on segatud germaani õigusega, kuid asjaõigus on täielik koopia Rooma õigusest (siin on isegi seadusi, mis XII tahvli seaduses leidis). Ka võlaõigus on Rooma õigus.⁹³

Prantsuse, Saksa ja Schveitsi tsiviilkoodeksite loomisel oli Rooma õigust iseseisvalt ümber töötatud. Baltikumis ei olnud palju sellist ümbertöötamist. Nii on Rooma õigus siin kõige täielikumalt retsepeeritud ning meie oleme rooma õiguse kõige puhtamad järeltulijad. Eesti Vabariigi ajal on rooma õiguse mõju veelgi suurenenud.⁹⁴

Oluline on märkida, et BES oli esimene nii mahukas kodifikatsioon Eesti aladel, mis oli koostatud ajastul, kui oli aset leidnud murrangulise tähtsusega sündmus Eesti õiguse ajaloos. Vana- ja keskajal (või vähemalt selle suuremas osas) Eesti maa- aladel valitsevas seisundis olnud objektiivne vastutus oli asendatud süülise vastutusega. Samas ei kadunud täielikult ka objektiivne vastutus. See jäi kehtima vaid väga piiratud juhtudel, mida käsitletakse allpool eraldi.

Kuna BES praktiliselt ei sisaldanud uusi õigusnorme (neid siiski oli, kuid minimaalselt) vaid koondas olemasolevaid, siis tegelikult oli süüline vastutus valitseva positsiooni haaranud juba varem. Hiljemalt BES-i koondatud seaduste kehtimise ajal.

Seoses Rooma eraõiguse ülevõtmisega Eesti ja Läti aladel pöörduiti tagasi meile juba kvaasideliktidest tuttava objektiivse vastutuse juurde, kus polnud enam keskajale omaseid

---

⁹² H. Siimets- Gross, (viide 80) lk 41

⁹³ Tartu ülikooli juura üliõpilased. (viide 84) lk 67

⁹⁴ Samas lk 67

vastutust välistavaid või piiravaid asjaolusid või menetluslikke tõendeid, mis välistasid vastutuse (näiteks vanne). Kahju põhjustanud ehitise omanik või valdaja või kahju tekitanud looma omanik ei saanud enam ennast vastutusest vabastada vandega kõikide pühakute nimel, et ta ei soovinud kannatanule halba, vaid tegu oli õnnetusjuhtumiga. Objektiivse vastutuse koosseisude puhul vastutati sõltumata sellest, kas kohustatud isik oli tekkinud kahjus süüdi või mitte. Ent ka BES-i objektiivne (riski) vastutus ei olnud puhas objektiivne vastutus. Ka siin esines vastutust välistavaid asjaolusid, mida käsitletakse käesolevas töös allpool erinevaid objektiivse (riski) vastutuse koosseise analüüsides.

BES-i objektiivse (riski) vastutuse koosseisud on juba Rooma õigusest pärinevatest kvaasideliktidest tuttavad. Nendeks on:

-väljaheitmisest, väljakallamisest ja allalangemisest tekkinud kahju

-loomapidaja vastutus

Rooma õiguse teed on mindud BES-is ka selles osas, et seadus sätestab konkreetsed objektiivse vastutuse koosseisud. Pööre tänaseni kasutusel oleva üldklausli kasutuselevõtuks toimus alles seoses nõukogude võimu kehtestamisega ja nõukogude seadusandluse kehtestamisega. Seega ka Eesti Vabariigi 1940 aasta tsiviilseadustiku eelnõus jätkus rooma õigusest alguse saanud ja BES-i kaudu kuni 1940 aastasse (ja ka 1941-1944 Saksa okupatsiooni ajal, mil samuti kehtis BES) välja jõudnud traditsioon, et seaduses olid objektiivse (riski) vastutuse koosseisud eraldi sätestatud (st ei kasutatud üldklauslit).

Oluline on märkida, et 19 saj. lõpu ja 20 saj alguse Vene Impeeriumi juristid on andnud eelmainitud objektiivse vastutuse koosseisudele ka uudse nimetuse, mis eristab seda tavapärasest vastutusest (vene keeles: ответственность). Riia Ringkonnakohtu liige V Bukovskii, kes 1914 aastaks koostas BES-i mitteametlike selgitustega (kommentaaridega) väljaande on objektiivse vastutuse sätteid puudutavates kommentaarides kasutanud korduvalt mõistet „range vastutus“ (vene keeles: строгая ответственность).⁹⁵ Nimetavad ju ka inglased oma riskivastutust „strict liability“, mis tõlkes eesti keelde tähendab samuti ranget vastutust

---

⁹⁵ Selle kohta vt nt. В. Буковский. Сводъ гражданскихъ узаконеній губерній прибалтійскихъ съ продолженіемъ 1912-1914 г.г. и съ разъясненіями въ 2 томахъ. Том II содержащій право требованій. Рига 1914, lk 2023 kommentaar art 4567 juurde, lk 2024 kommentaar art 4576 juurde

2.2.1. Väljaheitmisest, väljakallamisest ja allalangemisest tekkinud kahju

Vastutus väljaheitmisest, väljakallamisest ja allalangemisest tekkinud kahju eest on sätestatud BES-i artiklites 4567-4576.

2.2.1.1. Vastutuse alused

Vastutus järgnes, kui midagi heideti või kallati välja tänavale, mida mööda inimesed käivad või teistesse kohtadesse, kus inimesed tavaliselt viibivad või kui majast (maja küljest) kukub tänavale või teistesse kohtadesse, kus inimesed tavaliselt viibivad esemed, mis ei ole piisavalt või ettenähtud viisil kinnitatud ja sellest tekkib kannatanule kahju.

Bukovskii põhjendab käsitletava nõude sätestamist objektiivse (riski) vastutusena sellega, et tavaline süüline vastutus oleks ebaefektiivne olukorras, kus kannatanu on harva võimeline üles leidma konkreetset süüdlast paljude majaelanike hulgast. Seetõttu ongi üle võetud BES-i rooma õigusest *actio de effusis et dejectis* ning kahju eest vastutab isik, kes iseseisvalt kasutab ehitist või selle osa näiteks üürikuna. Sellisel isikul ei ole õigust tõendada oma süütust, kuid tal on õigus nõuda tema poolt hüvitatud kahju tagasi tegelikult süüdlaselt.⁹⁶

Ka nimetatud riskivastutuse koosseisu puhul on täheldatav BES-i kasuistlikkus ja kohati äärmine üksikasjalikkus regulatsioonides. Vajalikuks on peetud üksikasjalikult reguleerida, et vastutus eelmises lõigus toodud asjaoludel järgneb sõltumata sellest, kas midagi heideti või kallati tänavale või teistesse kohtadesse, kus inimesed tavaliselt viibivad või kukkus majast või maja küljest sinna mingi ese kas öösel või päeval. Samuti on eraldi reguleeritud, et sätestatu ei kehti mitte ainult elumajade kohta, vaid ka tühjade (aktiivses kasutuses mitteolevate) majade kohta, kui nendest on midagi välja heidetud, välja valatud või sealt midagi alla kukub. Edaspidi (Eesti Vabariigi 1940 aasta tsiviilseadustiku eelnõu, ENSV tsiviilkoodeks, võlaõigusseadus) ei ole peetud vajalikuks regulatsiooniga nii üksikasjaliseks minna. Eesti Vabariigi 1940 aasta tsiviilseadustiku eelnõus on leitud, et § 2114 sätestatu kehtib piisavalt selgelt igal ajal ööpäeva jooksul ja ka kõigi hoonete kohta, sõltumata sellest, kas nad on aktiivses kasutuses või mitte ka ilma täiendava regulatsioonita.

Väljaheitmisest, väljakallamisest ja allalangemisest tekkinud kahju hüvitamise kohustus on väga sarnane rooma eraõigusest pärineva kvaasideliktiga *effusum et deiectum*, mis sätestas

---

⁹⁶ В. Буковский. (viide 95), lk 2022-2023. Kommentaar art 4567 juurde

majaelanike vastutuse juhul, kui mõnest hoonest on midagi välja heidetud või välja valatud avalikule platsile või tänavale ja sellest tekib kahju.⁹⁷

Samas on BES-i vastav regulatsioon nimetatud kvaasidelikti reguleerimisalast laiem sisaldades veel ka olukorra, kui majast (maja küljest) kukuvad tänavale või muudesse kohtadesse, kus inimesed tavaliselt viibivad esemed, mis ei ole piisavalt või ettenähtud viisil kinnitatud. Autori arvates ei hõlma BES-i regulatsiooni see osa rooma eraõigusest pärinevat kvaasidelikti *positum et suspensum*, mis sätestas majaperemehe vastutuse väljaasetatu või välja riputatu eest

BES-is ei ole selgitatud, mida konkreetselt peetakse silmas majast (maja küljest) allakukkuvate esemetena. Seetõttu ei ole selge, kas BES art 4567 tulenev vastutus majast (maja küljest) alla kukkunud halvasti või ebapiisavalt kinnitatud esemetega tekitatud kahju eest sarnaneb rooma eraõigusest pärit kvaasideliktiga *positum et suspensum*. V Bukovskii oma BES-i selgitustega (kommentaaridega) väljaandes on selgesõnaliselt jaatanud vaid kvaasidelikti *effusum et deiectum* ülevõtmist BES-is samas vaikides võimaliku *positum et suspensum* i ülevõtmise kohta⁹⁸. Seega BES-is sätestatud vastutus kahju eest, mis on tekkinud seoses välja heitmise, välja kallamise ja allakukkumisega ei hõlma *positum et suspensum* i

VÕS ei sisalda riskivastutuse erikoosseisu, mis sätestaks vastutuse välja heidetud või välja valatud asjadega tekitatud kahju eest. Seega oleks riskivastutuse kohaldamise võimaluseks tänapäeval asjaoludel, mis on sätestatud BES art 4567 lähtumine üldklauslist. Autor leiab, et vähemalt teoreetiliselt on välja heidetav või välja valatav ka asi, mis võib olla suurema ohu allikas (granaat, söövitav hape, bioloogiline relv jne). Mis puutub asjade välja heitmist või valamist, kui võimalikku ohtlikku tegevust, siis leiab autor, et seda tegevust on VÕS § 1056 sisalduvat üldklauslit rakendades võimalik kvalifitseerida ohtlikuna ja suurema ohu allikana juhul, kui tegevus vastab VÕS § 1056 lg 2 tunnustele.

2.2.1.2. Objektiivse vastutuse subjektid

Objektiivse vastutuse õigustatud subjektiks oli BES art 4567 kohaselt isik, kellel oli tekkinud kahju millegi välja heitmisest või välja kallamisest tänavale või muusse kohta, kus inimesed tavaliselt viibivad või isik, kellele on tekitanud kahju maja (maja küljest) kukkunud halvasti või mitte ettenähtud viisil kinnitatud esemest. Õigustatud subjekt võis nõuda tekkinud kahju

---

⁹⁷ E. Ilus (viide 33), lk 170

⁹⁸ B. Букковский. (viide 95), lk 2022-2023. Kommentaar art 4567 juurde

eest hüvitist. Üldjuhul on nii rooma eraõiguses kui ka järgnevates vaatluse all olevates õigusaktides õigustatud subjektiks kahju kannatanud isik (või tema surma korral tema pärijad seaduses sätestatud ulatuses).

Tänapäevane, VÕS-il baseeruv kohtupraktika on Eesti Vabariigis on leidnud, et objektiivse (riski) vastutuse olemusest ja eesmärkidest tulenevat kõrgendatud kaitset väärivad vaid suurema ohu allika suhtes kõrvalised isikud.⁹⁹ Isikud, kes osalevad suurema ohu allika valitsemises, võtavad suurema ohu allika ajutiselt oma valitsemise alla või saavad suurema ohu allika valitsemist kasu, ei ole hea usu põhimõttest tulenevalt õigustatud nõudma suurema ohu allika valitsejalt suurema ohu allika poolt neile tekitatud kahju hüvitamist riskivastutuse sätete alusel.¹⁰⁰ Riigikohus on leidnud ka, et mootorsõiduki juht ei vastuta riskivastutuse sätete alusel juhul, kui ta kahjustab liiklusõnnetuses mootorsõidukit, mis kuulub teisele isikule.¹⁰¹

Mõningate riskivastutuse erikoosseisude puhul on vastavad piirangud riskivastutuse õigustatud subjektide osas seaduses sõnaselgelt kehtestatud. VÕS § 1057 p 5 kohaselt ei saa riskivastutuse kohaldamist nõuda isik, keda veeti mootorsõidukiga tasuta väljaspool vedaja majandustegevust. VÕS § 1058 lg 3 p 1 kohaselt ei saa riskivastutusele tugineda isik, kes on sisenenud eriti ohtliku ehitise omaniku valduses oleva tähistatud kinnisasja piiridesse.

Objektiivse vastutuse kohustatud subjektiks olid BES art 4567 sätestatud õigussuhte puhul majaelanikud (seega maja või selle osa valdajad), kellel oli kohustus õigustatud subjektile hüvitist maksta, (kui ta seda nõudis).

BES-i kasuaalsust ja üksikasjalikkust näitab riskivastutuse subjektide osas art 4570, mis sätestab eraldi, et hüvitist kahju põhjustamise eest nõutakse mitte ehitise omanikult, vaid nendelt, kes hoones elavad või kes ükskõik millisel põhjusel valdab hoonet või selle osa, kust midagi kukkus, välja heideti või välja kallati.

BES-i kommentaarides selgitatakse, et elumajades on vastutavaks subjektiks korteri valdaja, sõltumata sellest, millistel õiguslikel alustel ta korterit kasutab. Ülejäänud juhtudel on

---

⁹⁹ T. Tampuu, (viide 51) lk 252

¹⁰⁰ RKTko 18.04.2007 tsiviilasjas nr 3-2-1-27-07 p 12-13

¹⁰¹ RKTko 23.05.2012 tsiviilasjas nr 3-2-1-53-12 p 15

vastutavaks subjektiks faktiline kasutaja. Vastutavaks isikuks võib olla ka süüdlane ise juhul, kui ta on teada.¹⁰²

Majaomanik kahju eest ei vastuta (v.a. juhul, kui majaomanik ja majavaldaja on sama isik). Regulatsioon osalt kordab ja osalt täpsustab art 4567 teksti, sätestades et kohustatud subjektina peetakse silmas hoone või selle osa valdajat (valdajaid).

Kui kahju hüvitab algselt isik, kes ei olnud kohustatud subjektiks, siis on tal õigus nõuda väljamakstud kahjuhüvitise tagasimaksmist isikult, kes oli kahju põhjustamises tegelikult süüdi. Juhul, kui sama hoonet või elamut kasutavad mitu isikut, siis nad vastutavad tekitatud kahju eest koos nagu kaasvõlgnikud (solidaarvõlgnikud). Kui keegi neist maksis rohkem, kui tema osa kahju hüvitamisel, siis võib ta enammakstud osa teistelt solidaarvõlgnikelt tagasi nõuda.

Juhul, kui kohustatud subjekt sureb enne hüvitise maksmist, siis läheb kohustus hüvitada kahju üle tema pärijatele. Ei Rooma eraõiguses ega hilisemates vaadeldavates seadustes polnud sellist regulatsiooni. Nii Rooma eraõiguses, kui hilisemates vaadeldavates õigusaktides reguleeriti pärija kohustusi pärimisõiguse ja mitte objektiivse vastutuse sätetega.

VÕS-i riskivastutuse erikoosseisude järgi on suurema ohu allika valitsejaks mootorsõiduki otsene valdaja (VÕS § 1057), ohtliku ehitise või asja omanik (VÕS §-d 1058- 1059), asjaõiguse omanikud, mille alusel on ehitised püstitatud (VÕS § 1059) ja loomapidaja (VÕS § 1060).

Tampuu kohaselt tuleks suurema ohu allika valitsejaks pidada isikut, kelle tegeliku võimu all asi on ning kes saab seetõttu mõjutada selle asja kasutamist ja mõju kõrvalistele isikutele. Kui suurema ohu allikaks on tegevus, siis tuleb suurema ohu allika valitsejaks üldjuhul pidada isikut, kes tegevuse osaks olevaid toiminguid vahetult teostab.¹⁰³

2.2.2.3.Kahjuhüvitise kindlaksmääramise kord.

Kahjuhüvitis tehakse kindlaks BES §§ -des 4552-4557 ja 4562 ettenähtud korras, sõltuvalt sellest, kas kahjustusi tekitati isikule või asjale (BES § 4573)

---

¹⁰² В. Буківський. (viide 95), lk 2023. Kommentaar art 4570 juurde

¹⁰³ T. Tampuu. (viide 51) lk 249

Kahjuhüvituse kindlakstegemisel rakendati mitte riskivastutuse sätteid vaid kahjuhüvitise määramise erisätteid. Kahju hüvitise kindlaks tegemise kord BES- i kohaselt toimus järgimiselt:

- a) Ebaseadusliku tegevusega teisele isikule tervisekahjustuse (kehavigastuse) tekitamise puhul kuulusid hüvitamisele ravikulud ja kohtu äranägemisel määratud hüvitis saamata jäänud sissetuleku (palga) eest. Kui kannatanu tekitatud tervisekahjustuse (kehavigastuse) tõttu kaotas tegutsemisvõime (invalidistus) pikemaks ajaks või kogu ülejäänud eluks, siis pidi kahju põhjustaja lisaks hüvitama ka kannatanu tulevikus äralangeva sissetuleku (palga) ning juhul, kui kannatanu ülevalpidamisel on veel keegi (teine isik), siis läheb sellele isikule ülalpidamise andmise kohustus üle kahju tekitajale. Erandina Liivimaa linnades, kui tervisekahjustus (kehavigastus) oli põhjustatud ettevaatamatusest, siis pidi kohustatud subjekt hüvitama poole ravikuludest ja hüvitisest saamata jäänud sissetuleku (palga) eest. Kui tervisekahjustus osutus inimese välimust moonutavaks, siis selle eest määrati hüvitis kohtu äranägemisel. Abieluvõimelise naise näo moonutamise eest oli ette nähtud eritasu, kui selline vigastus võis raskendada tal abiellumist.¹⁰⁴
- b) Ebaseadusliku tegevusega teise isiku surma põhjustamise korral pidi kohustatud isik tagastama kannatanu pärijatele nende poolt tehtud kulutused kannatanu surmaelsele ravile, kui see toimus ja arstlikule läbivaatusele, samuti matuse- ja leinakulud. Kui surnul oli kohustus kedagi üleval pidada, siis see kohustus läks üle tema surma põhjustajale. Hüvitise suurus määrati kindlaks kohtu äranägemisel, kuid kohus pidi hüvitise määramisel arvesse võtma kannatanu tõenäolist elu pikkust, kui ta ei oleks surnud õigusvastase teo tagajärjel, kannatanu võimekust surma hetkel teenida vara ja ülalpeetava vajadusi. Juhul, kui ülalpeetav omas piisavalt vahendeid äraelamiseks, siis langes kohustus anda ülalpidamist ära.¹⁰⁵
- c) Asjade õigusvastase kahjustamise puhul rakendati BES art 3441-3460 sätteid.¹⁰⁶

Ka VÕS-is lähtutakse kahju kindlaksmääramisel mitte riskivastutuse sätetest vaid kahju hüvitamise sätetest. Need on sätestatud VÕS 7 peatükis paragrahvides 127-140.

¹⁰⁴ В. Буківській. (viide 95), lk 2011-2018. art 4552-4557 koormentaaridega

¹⁰⁵ Samas, lk 2011-2018. art 4552-4557

¹⁰⁶ Samas, lk 2021 art 4562

2.2.2.4. Objektiivse vastutuse piirangud

Kahju hüvitamise kohustus langes ära, kui kannatanu oli ise süüdi saadud vigastustes või kui ta ei pööranud tähelepanu märkidele, mis olid ohust hoiatamiseks välja pandud ja hoiatavatele hüüetele (BES art 4575)

Eelnimetatu piirab hoonete või nende osade valdajate riskivastutuse ulatust jättes riskivastutuse reguleerimisalast välja juhtumid, kui kannatanu oli ise süüdi kahju tekkimises. Kannatanu poolne süü kahju tekkimises võis väljenduda selles, et ta jättis tähelepanuta märgid, mis olid ohust teadaandmiseks välja pandud või siis ei kuulnud ta või jättis tähelepanuta ohu eest hoiatavaid hüüeid. BES-i selgitustes (kommentaaries) on selgitatud, et hoone või selle osa kasutaja objektiivne vastutus on põhjendatud vaid juhul, kui kohustatud isik ei ole rakendanud vajalikke ettevaatusabinõusid. Juhul, kui need ettevaatusabinõud on tarvitusele võetud, siis langeb vastutus ära. Seejuures on ka oluline, et seadusega sätestatud ettevaatusabinõud, väljapandud märgid ja hoiatavad hüüed olid kannatanule piisavalt selged ja arusaadavad ja ta ei pööranud neile tähelepanu omal süül.¹⁰⁷

Erinevalt BES'ist VÕS ei piira suurema ohu allika valitseja vastutust näiteks juhul, kui see on ohule tähelepanu juhtimiseks välja pannud vastavad märgid või kui suurema ohu allika valitseja püüab ohule tähelepanu juhtida hüüetega. Küll aga, kui lähtuda analoogiast tänapäeval lähedasi õigussuhteid reguleeriva VÕS § 1059, siis vastutust nimetatud sätte alusel ei teki, kui kahju põhjustas vääramatu jõud või kannatanu tegevus.

Samas on Tampuu leidnud, et nimetatud sätte mõttes tähendab kannatanu tegevus kannatanu tahtlikku enesekahjustamist, sest vaid selline kannatanu tegevus välistab ehitisele kui suurema ohu allikale iseloomuliku ohu realiseerumise. Ainuüksi kannatanu hooletus (sh ka raske hooletus) talle kahju tekkimises ei välista vastutust VÕS § 1059 alusel. Küll võib kannatanu hooletus anda alust vähendada varalise kahju eest mõistetavat hüvitist VÕS § 139 lg 1 järgi.¹⁰⁸

2.2.2.4. Aegumine.

Nõue seoses väljaheitmisest, väljakallamisest või allakukkumisest tekkinud kahjuga aegub ühe aasta jooksul (BES art 4576).

¹⁰⁷ В. Буківський. (viide 95), lk 2022-2023. Kommentaar art 4567 juurde

¹⁰⁸ T. Tampuu, (viide 51) lk 255

BES kehtestab kahjunõude aegumistähtaaja, milleks on üks aasta. BES-i kommentaaride kohaselt on riskivastutuse juhtumitele kohaldatav aegumistähtaeg tavapärasest lühem seetõttu, et riskivastutuse kohustatud subjektidele on vajalik anda võimalus teada saada põhjustatud kahjust, et nad saaksid kasutada oma regressiõigust tegeliku süüdlase vastu. Tegelike kahju põhjustajate vastutusele kohaldatakse aga üldist (pikemat) aegumistähtaega.¹⁰⁹ Erisus tänapäeva Eesti Vabariigi õigusega seisneb selles, et praegusel ajal ei sätesta aegumistähtaega mitte vastutust reguleerivad sätted vaid tsiviilseadustiku üldosa seaduse aegumist käsitlevad sätted.

2.2.3. Loomapidaja vastutus Balti Eraseaduses

2.2.3.1. Vastutuse kohaldamise alused.

BES art 4577 kohaselt kui koduloom haavab või tapab inimese või põhjustab talle ükskõik millist muud kahju, siis võetakse looma omanik vastutusele vaid sel juhul, kui ta juhtunust teada saades vaatamata sellele jätab looma endale ja jätkab tema ülalpidamist. Kui ta aga sellest loobub, siis ei ole tal ka kohustust kahju hüvitamiseks, kuid kannatanu võib looma endale võtta. Eraldi on selgitatud, et asja sisu ei muutu sellest, kas kahju põhjustas neljajalgne või mõni muu koduloom või põhjustati kahju looma hullamise (vene keeles: *позво́ст*), ehmumise või metsikuks muutumise tõttu. Samuti pole oluline, kas nimetatud asjaolud olid kahju tekkimise otsesed või kaudsed põhjused.

BES-i kommentaaride kohaselt rakendatakse loomapidaja vastutust ka nendel juhtumitel, kui kahju ei ole põhjustatud koduloomade poolt vaid teiste mitte metsikute loomade poolt (nt linnud, jänessed), kui need loomad on kellegi omandis. BES art 4577 sätestab küll vastutuse ainult koduloomade poolt tekitatud kahju eest, kuid nimetatud asjaoludel on kohaldatav BES art 4591.¹¹⁰ Nimetatud sätte kohaselt, kes hoiab enda juures kurje koeri, lihasööjaid loomi, isegi kui nad on taltsutatud või teisi loomi, kellel on omanikule teadaolevalt pahatahtlikud omadused, see peab nende loomade järele hoolikalt vaatama ja mitte neid lubama käidavatesse kohtadesse. Vastasel juhul kohustub see isik hüvitama nende loomade poolt tekitatud kahju ja ta ei saa ennast vabastada sellest kohustusest loomast loobumisega.¹¹¹

---

¹⁰⁹ В. Буківський. (viide 95), lk 2024. Kommentaar art 4576 juurde

¹¹⁰ В. Буківський. (viide 95), lk 2024. Kommentaar art 4577 juurde

¹¹¹ Samas, lk 2029. art 4591

Tegu on BES-i vaid mõningate, saksil õigusest tulenevate muudatustega üle võetud rooma õigusest pärineva loomapidaja vastutust reguleeriva *actio de pauperie* ga. Nõutakse, et kahju tuleneks loomast endast st looma iseseisvast tegevusest ilma inimese süü või osavõtuta. Kui loom ei saanud kahju põhjustamise ajal vabalt liikuda ja oli kolmanda isiku juhtimisel või järelevalve all, siis esitatakse hagi selle kolmanda isiku vastu. BES näeb ette ka hagi esitamise võimaluse kaudse kahju puhul näiteks kui kahju on põhjustatud looma poolt kummuli keeratud asi.¹¹²

Küsimus, miks omanik, kes on loobunud loomast vabaneb vastutusest ja miks looma surm lõpetab õiguse esitada nõude vastatakse BES-i kommentaarides alljärgnevalt: sellega oleks just kui kehtestatud, et loom oma pahatahtlike omadustega ise vastutab oma iseseisva tegutsemise eest, millega on põhjustatud kahju.¹¹³

Tänapäeval kehtestab loomapidaja vastutuse VÕS § 1060. Vaadeldava sätte kohaselt hüvitatakse looma poolt tekitatud kahju, mis seisneb inimese tapmises, haavamises või talle muu kahju põhjustamises. Asjaolusid arvestades saab see muu kahju seisneda isikule kuuluvate asjade kahjustamises. VÕS § 1060 ei sätesta hüvitatava kahju ulatust. Küll aga märgib VÕS § 1056 lg 1, et suurema ohu allika valitseja vastutab kannatanu surma põhjustamise, talle kehavigastuse või tervisekahjustuse tekitamise või tema asja kahjustamise eest, kui seadusest ei tulene teisiti. Samasugused kahjuliigid on hüvitatavad ka BES-i loomapidaja vastutust käsitlevate sätete alusel.

2.2.3.2. Objektiivse vastutuse subjektid

Objektiivse vastutuse õigustatud subjektiks on kannatanu või tema surma korral tema pärija seaduses sätestatud ulatuses. Tänapäevane VÕS ei piira õigustatud subjektide ringi, kuid nagu juba eelnevalt mainitud, siis peaksid väärima riskivastutuse olemusest ja eesmärkidest tulenevalt kõrgendatud kaitset vaid suurema ohu allika suhtes kõrvalised isikud. Nii näiteks ei saa riskivastutuse õigustatud subjektiks olla isik, keda on hammustanud ja seeläbi tervisekahjustuse põhjustanud ja püksid lõhkunud talle endale kuuluv koer.

Objektiivse vastutuse kohustatud subjektiks võis olla looma omanik. Hagi esitatakse isiku vastu, kes hagi esitamise ajal on looma omanik (BES art 4579).

---

¹¹² Samas, lk 2025. Kommentaar art 4577 juurde

¹¹³ В. Буковский (viide 95), lk 2025. Kommentaar art 4577 juurde.

BES-i kommenteeritud väljaandes on selgitatud, et juhul, kui looma endine omanik loobus kahju tekitanud loomast ja jätab ta maha ja looma võtab endale teine isik, siis on see teine isik kohustatud subjektiks põhjustatud kahju eest, kui ta kahju põhjustamisest teada saades omakorda ei loobu loomast. Kui loom võõrandati pärast hagi esitamist, siis rakendatakse reegleid, mis käsitlevad asjade võõrandamist kohtumenetluse ajal ja uus omanik võib vastutada uue hagi alusel.¹¹⁴

Ka VÕS-is on sätestatud loomapidaja riskivastutus. Loomapidaja VÕS § 1060 tähenduses on isik kes käitub looma peremehena, s. o kasutab looma omades võimu tema üle. Loomapidajaks kõnealuses tähenduses võib olla ka looma omanikuks mitteolev looma otsene valdaja, kuid ka isik, kes ei ole looma omanik ega valdaja, kuid kes looma kasutajana otsustab kas üksi või koos kellegi teise isikuga looma hoidmise, tema eest hoolitsemise ning järelevalvega seotud küsimusi.¹¹⁵ Oluliseks erinevuseks regulatsioonide puhul on aga see, et vastutus ei käi tänapäeval erinevalt BES-i aegadest enam nõ loomaga kaasas. See tähendab, et isik, kes oli kahju tekitamise ajal loomapidaja ei saa näiteks looma võõrandamisega teisele isikule vabaneda loomapidaja vastutusest. Seega on loomapidaja vastutuse kohustatud subjektiks tänapäeval isik, kellele loom kuulus kahju tekitamise ajal. Samuti ei kehti enam tänapäeval veel BES-is sätestatud ja rooma eraõigusest pärit põhimõte, et kannatanule võib üle anda ka kahju tekitanud looma. Tänapäevane loomapidaja riskivastutus on selles osas selgelt läinud kahjude rahalise hüvitamise teed, vaid erandina on võimalik naturaalsestistatsioon.

Juhul kui loom kuulus mitmele (kahele või enamale) omanikule, siis vastutavad nad põhjustatud kahju eest nagu kaasvõlgnikud (solidaarvõlgnikud)¹¹⁶.

Ka on juhul, kui üks loom kuulub kahele või enamale isikule võimalik rakendada loomapidajate riskivastutust solidaarse vastutusest VÕS § 137 alusel. Riigikohus on solidaarvastutuse osas leidnud ka, et juhul, kui üks isik on koera teisele kinkinud ning kingisaaja on koera omanik ja valdaja, ei välista see kinkija kui koera omandiõiguse ja valduse üleandnud isiku solidaarset vastutust VÕS § 137 lg 1 ja § 1060 alusel sama looma ühise pidajana.¹¹⁷

---

¹¹⁴ В. Буковский (viide 95) 2025-2026. Kommentaar art 4579 juurde.

¹¹⁵ RKTko 24.09.2007 tsiviilasjas nr 3-2-1-75-07 p 10

¹¹⁶ В. Буковский. (viide 95), lk 2025-2026. Kommentaar art 4580 juurde

¹¹⁷ RKTko 24.09.2007 tsiviilasjas nr 3-2-1-75-07 p 11

Kui kahju põhjustanud loom oli omaniku poolt usaldatud järelvaataja või valvuri järelvalve alla, siis nemad vastutavad kogu kahju eest. Omanikule langeb vastutus vaid juhul, kui valvur on maksejõuetu ja vaid looma maksumuse ulatuses. Valvur võib igasugusest vastutusest vabaneda, kui tõendab, et tal puudus süü. Looma omanik võib ka sellel juhul vabaneda vastutusest, kui ta loobub loomast ja pakub looma kannatanule Maksejõuetuna ei käsitleta seda, kes pole üldse võimeline midagi maksma, vaid isikut, kes ei ole võimeline rahuldaval viisil täitma oma rahalisi kohustusi..¹¹⁸

Tänapäeval on võimalik nõuda kahjuhüvitust ainult loomapidajalt, Võlaõigusseadus ei sätesta järelvaataja vastutust. Seetõttu ei oma tänapäevase loomapidaja vastutuse puhul tähtsust ka järelvaataja maksejõuetus või vähene maksejõulisus, kuna vastutajaks on alati loomapidaja

Kui kahju tekib seetõttu, et teine isik ärritab looma või looma juhtija ebapiisava ettevaatlikkuse tõttu (viimasel juhul on silmas peetud näiteks ratsanikku), siis on kohustatud subjektiks eelnimetatud (loomade ärritanud või mitte piisavalt tähelepanelik) isik. Omanik, kes on põhjustanud kahju loomale vastutab kannatanu ees, kui viimane täites talle usaldatud ülesannet (tööülesannet) juhtis seda looma kahju tekitamise hetkel.¹¹⁹

VÕS-i loomapidaja vastutust reguleeriv säte ei näe ette loomapidaja või järelvaataja vastutuse üleminekut kolmandatele isikutele, kelle tegevus võis olla looma ärritav.

Kui erinevate omanike loomad teineteist kahjustavad või tapavad, siis on kohustatud subjektiks selle looma omanik, kes teist looma (teisi loomi) esimesena ründas. Liivimaa maaõiguse kohaselt sellisel juhul kahjustatud või tapetud looma omanikul on tingimatu õigus nõuda teise (rünnanud) looma omanikult kas vigastatud loomale ülalpidamist ravikulude või kahju hüvitamist.¹²⁰

Looma poolt tekitatud kahjude hüvitamise nõue läheb looma omaniku surma korra üle tema pärija vastu. See, kes sai päranduseks kahju põhjustanud looma vastutas mitte nagu pärija vaid nagu looma omanik. BES-i kommentaarides on põhjendatud nõudeõiguse üleminekut pärija vastu sellega, et nimetatud hagi puhul ei ole tegemist nõudega, mis tuleneb kuriteost või väärteost.¹²¹

---

¹¹⁸ В. Букковский. (viide 95), lk 2026. Kommentaar art 4582 juurde.

¹¹⁹ Samas, lk 2027. Kommentaar art 4584 juurde

¹²⁰ Samas, lk 2027. art 4587-4588

¹²¹ Samas, lk 2027. Kommentaar art 4589 juurde

VÕS võimalikku nõudeõiguse pärimist ei sätesta. Pärimisõiguslikud normid on tänapäeval sätestatud pärimisseaduses.

2.2.3.3. Hüvitatava kahju suuruse kindlaksmääramine.

Kahju suurus määrati kindlaks BES art 4552-4557 ja 4560 sätestatud korras, mida autor on üksikasjalikumalt kirjeldanud käesoleva magistritöö osas, mis käsitleb vastutust välja heitmise, välja kallamise või allakukkumise eest BES-is.¹²²

2.2.3.4. Vastutust piiravad asjaolud.

Üks vastutuse piiranguid oli BES art 4577 kohaselt kahju põhjustanud looma võõrandamine teisele isikule. Sellisel juhul vabanes looma senine omanik vastutusest looma poolt põhjustatud kahju eest ja uueks kohustatud subjektiks sai BES art 4579 kohaselt looma uus omanik, kellel oli nõudeõigusest teada saades õigus omakorda loom võõrandada. Kui võõrandamine toimus pärast hagi esitamist, siis sai kohtumenetluse ajal asja võõrandamise sätete alusel esitada uue omaniku vastu uue hagi.¹²³

Kui kahju põhjustati kannatanu enda ettevaatamatusest või sellest, et kannatanu ärritas looma, siis langeb õigus hüvitisele ära. Juhul kui kahju põhjustanud loom sureb või kaob enne hagi esitamist, siis kahju hüvitamise nõue kustub juhul, kui omanik ei olnud looma surmas või kadumises süüdi.¹²⁴

VÕS-is ei välista kannatanu ettevaatamatus ja looma ärritamine loomapidaja riskivastutust. Teoreetiliselt võib looma ärritamine siiski olla riskivastutust välistavaks asjaoluks, kui kannatanu teades ette looma tõenäolist reaktsiooni tugevale ärritusele seda siiski tegi tahtliku enesekahjustamise eesmärgil.¹²⁵

Kahju põhjustanud looma surm ei ole VÕS-i kohaselt nõude äralangemise aluseks. Seega on tänapäeval riskivastutuse õigustatud subjektil õigus tugineda riskivastutuse sätetele sõltumata sellest, kas kahju põhjustanud loom on elus või surnud, kadunud või alles ja kas loomapidaja oli looma võimalikus surmas või kadumises süüdi või mitte.

Eestimaa linnaõiguse kohaselt (BES-i § 4586 on sätestatud Eestimaa linnaõigusest tulenev BES-i üldisest regulatsioonist erinev säte koos viitega Eestimaa linnaõigusele), kui kellelegi

¹²² Selle kohta vt käesoleva töö lk 39-40.

¹²³ В. Букровский. (viide 95), lk 2024-2026. Kommentaarid art 4577 ja 4579 kohta

¹²⁴ Samas, lk 2026- 2027. Art 4583 ja 4585.

¹²⁵ Tahtliku enesekahjustamise soovi käsitleb riskivastutust välistava asjaoluna T. Tampuu. (viide 51) lk 255

on kahju tekitatud turul või väljakul, kuhu on kogunenud suur hulk hobuseid, kariloomi ja muid loomi, siis omanik looma poolt tekitatud kahju eest ei vastuta.¹²⁶

Kui erinevate omanike loomad ründavad teineteist ja saavad selle tagajärjel vigastada või üks loom tapab teise, siis juhul, kui pole võimalik kindlaks teha, kumb loom ründas esimesena, nõuet kahju hüvitamiseks ei teki.¹²⁷

Kui keegi kaitseb end teda ründava või temale kuuluvaid asju kahjustava võõra kodulooma vastu, kui ei ole muid kaitsevahendeid ja tapab või vigastab ründavat looma, siis ei ole ta kohustatud looma omanikule tasuma hüvitist looma tapmise või vigastamise eest.¹²⁸

Juhul, kui BES art 4591 käsitletud loom¹²⁹ tapetakse selle poolt, keda ta ründab, siis ei teki looma omanikul õigust nõuda kahju hüvitust looma tapmise eest. BES-i kommentaaridest ilmneb, et isikut, kes sellise looma tapab, ei võeta vastutusele isegi juhul, kui tal oleks olnud võimalik ennast kaitsta ka looma säästval viisil.¹³⁰

VÕS § 1060 ega muu säte ei näe ette loomapidaja riskivastutust välistavaid asjaolusid. T. Tampuu arvamuse kohaselt tuleks loomapidaja vastutus siiski välistada juhul, kui kannatanu tegutseb enesekahjustamise tahtlusega. Kannatanu muu tahtlik tegevus võib välistada riskivastutuse sätete kohaldamise seepärast, et selle tegevuse tõttu ei ole kahju tekkinud loomapidamisele kui tegevusele iseloomuliku ohu tagajärjel.¹³¹

---

¹²⁶ В. Буківський. (viide 95), lk 2027 art 4586

¹²⁷ Samas, lk 2027 art 4587

¹²⁸ Samas, lk 2027 art 4590

¹³⁰ В. Буківський. (viide 95), lk 2030. Kommentaar art 4592 kohta.

¹³¹ T. Tampuu. (viide 51) lk 255

3. RISKIVASTUTUSE INSTITUUT EESTI VABARIIGI 1940 a. TSIVIILSEADUSTIKU EELNÕUS JA ENSV TSIVIILKOODEKSIS

3.1. Riskivastutuse instituut Eesti Vabariigi 1940 a. tsiviilseadustiku eelnõus

3.1.1. Riskivastutuse instituudi ja tsiviilseadustiku üldiseloostus.

Juba Eesti Vabariigi algusaastatel tõdeti, et BES-i tõlkimine (BES-i ei ole tervikuna eesti keelde tõlgitud autorile teadaolevalt tänini) ja ajakohastamine vananenud artiklite ja jooksvast seadusloomest uute sissevõtmisega on kasuistlik, mitte aga koodeksile vajalik süstemaatiline ja perspektiivikas lahendusviis. Perspektiivikale lahendusviisile asunist tähistas Jüri Uluotsa ettekanne „Tsiviilseaduse reform“ II õigusteadlaste päeval aprillis 1923 Tallinnas. Sama aasta 7. novembril moodustati Eesti Vabariigi valitsuse otsusega Kohtuministeeriumi juurde tsiviilseadustiku komisjon. Järgnes 17 aastat vahelduva intensiivsusega tööd, mille käigus valmis mitmeid koodeksi põhiosade projekte. Jõuti ka terviklikumate tekstideni, millest märkimisväärsamad on tsiviilseadustiku eelnõud 1935, ja 1936. aastast. Mõlemad arutati ajakirjanduses põhjalikult, mille kaasmõjul eelnõud redigeeriti ning trükiti uuesti 1939. aastal uuesti. Eelnõu sisaldas võrreldes BES-iga üle poole vähem paragrahve (2135). Esitatuna Vabariigi Valitsuse poolr Riigikogule, vaadati eelnõu Riigivolikogu tsiviilseadustiku erikomisjonis üksikasjalikult läbi ja tehti mõningaid parandusi ja täpsustusi. Uus redaktsioon trükiti 1940 aasta alguses. Märtsis 1940 esitas erikomisjon oma redaktsiooni parlamendile vastuvõtmiseks, kuid seoses Nõukogude okupatsiooniga jäi eelnõu seadusena vastu võtmata.¹³²

Eesti Vabariigi 1940 aasta tsiviilseadustikus reguleeriti objektiivset (riski) vastutust kolme koosseisuga. Objektiivse vastutuse sätted hõlmasid eelnimetatud seadustiku 9 peatüki 1, 2 ja 3 jao. 1 jagu (§§-id 2114-2116 käsitlesid kahju väljaheitmisest, väljakallamisest ja allalangemisest. 2 jagu (§§-id 2117-2120) loomade poolt tekitatud kahju ja 3 jagu (§§-id 2121-2124) asjade ja käitiste kaudu tekitatud kahjusid.¹³³

Tsiviilseadustiku eelnõu autorid on objektiivse vastutuse sätestamisel olulisel määral saanud inspiratsiooni BES-ist ja sealt kaudu ka rooma õigusest. Nii võib öelda, et kahe esimese objektiivse vastutuse koosseisu (kahju väljaheitmisest, väljakallamisest ja allalangemisest

---

¹³² L. Saarnits (toimetaja), Tsiviilseadustik, Tartu, Tartu Ülikooli Kirjastus, 1992, järelsõna

¹³³ Samas lk 253-255

ning loomapidaja vastutus) puhul on tegu BES-i olulisemate sätete tõlkega eesti keelde. Sama võib väita ka kahjuhüvituse arvutamise aluste kohta. Tsiviilseadustiku eelnõus on märgata pööret BES-i kasualistlikest ja kohati äärmiselt üksikasjalikest regulatsioonidest tänapäeval tunnustatud abstraktsemate õigusnormide poole.

Kuid samas on tsiviilseadustiku eelnõus ka üks täiesti uus objektiivse vastutuse koosseis, mida BES ega eelnevad seadused ei reguleeri. Tegu on vastutusega asjade ja käitiste kaudu tekitatud kahju eest, mida käsitletakse käesoleva töö p 3.1.4.

1940. aasta tsiviilseadustiku eelnõu sisaldas võrreldes BES-iga täiendavaid objektiivsel vastutusel põhinevaid delikti koosseise. Autor leiab, et asjade ja käitiste kaudu tekkinud kahju regulatsioonis on esmakordselt Eesti õiguskorras märgata teatavaid üldklausli tunnuseid. Nimelt on tsiviilseadustiku § 2123 teises lõigus sätestatud „Kes peab äri või muud ettevõtet või ükskõik mis otstarbeks rakendab käitusviisi, mis oma loomult on seotud erilise hädaohuga teistele, see vastutab, välja arvatud vääramatu jõu juhud, kahju eest, mis seesugusest ettevõttest või käitusviisist teistele tekib. Eriti kehtib seesugune vastutus raudtee-, laevasõidu- ja muude veoettevõtete, gaasi- ja elektriandmise ettevõtete, veeandmis-, ehitus- ja mäetööstus ettevõtete kohta“ Sättes on antud suurema ohu allikale iseloomulikud üldised tunnused ja näidisloetelu tegevusaladest, mille kohta säte eriti kehtib. Võib öelda, et selles sättes on märke suurema ohu allika kontseptsiooni väljakujunemisest ning nimetatud sätte näol on tegu esimene moodsa riskivastutuse sättega Eesti õiguskorras.

Vaadeldes 1940 aasta tsiviilseadustiku eelnõu sätteid lähemalt leiame seal palju sarnasusi tänapäeva objektiivse riskivastutusega. Nimelt on loomapidaja vastutus olnud objektiivse vastutuse liigiks läbi aegade ja ka tänapäeval, kus see on reguleeritud objektiivse riskivastutuse ühe erikoosseisuna. Ülejäänud kaks vastutuseliiki (kahju väljaheitmisest, väljakallamisest ja allalangemisest ning vastutus asjade ja käitiste kaudu tekkinud kahju eest) võivad aga tänapäeval saavutada suurema ohu allika kvaliteedi VÕS § 1056 sätestatud üldklausli tingimustele vastates. Suurim erinevus seisnes selles, et tsiviilseadustik ei tundnud nn objektiivse vastutuse üldklauslit nagu tunneb seda tänapäevane objektiivne riskivastutus vaid objektiivse vastutuse juhtumid olid seaduses eraldi sätestatud. Seega oli riskivastutuse sätestamise viisis mindud teed, mis vana- rooma tsiviilõigusest oli BES-i vahendusel jõudnud ka Eesti Vabariigi 1940 a. tsiviilseadustiku eelnõusse. Tuleb märkida, et nn üldklausel jõudis Eesti õiguskorda alles seoses NSVL okupatsiooniga ja nõukogude seadusandluse ülevõtmisega.

Samuti on tsiviilseadustiku eelnõust kadunud BES-ile omased erinevatest maa- ja linnaõigustest pärit piirkondlikult kehtivad eriregulatsioonid.

3.1.2. Kahju väljaheitmisest, väljakallamisest ja allalangemisest

Antud objektiivse vastutuse koosseisu näol on tegemist rooma eraõigusest tuttava *actio de effusis et deiectionis* e jõudmisega Eesti 1940 aasta tsiviilseadustiku eelnõusse.

3.1.2.1. Vastutuse alused

Kahjusaaja võis kahjutasu nõuda juhul, kui tekib kahju millegi väljaheitmisest, väljakallamisest või ehitiselt mitteküllaldaselt kinnitatud asjade allalangemisest tänavale või kuhugi mujale, kus inimesed tavaliselt liiguvad (tsiviilseadustiku eelnõu § 2114).

Muude kohtadena, kus inimesed tavaliselt liiguvad on tõenäoliselt silmas peetud linnatingimustes väljakuid, mille ääres asuvast majast võidakse midagi välja heita või välja valada või kui selliselt ehitiselt langeb alla mõni mitteküllaldaselt kinnitatud asi. Kuna säte on jõudnud meieni rooma eraõigusest, siis võib eeldada, et mitteküllaldaselt kinnitatud allalangevate asjadena käsitleti pigem lillepotti, kui hoone konstruktsioonielemente (nt vihmveerenn, katusekivi vms) Antud juhul on tegu sisuliselt BES-i vastava sätte tõlkega eesti keelde, kuna sisulisi erinevusi kahe regulatsiooni vahel ei ole.

3.1.2.2. Objektiivse vastutuse subjektid

Objektiivse vastutuse õigustatud subjekt oli isik, kellele millegi väljaheitmise või väljakallamisega või mitteküllaldaselt kinnitatud asja allalangemisega tänavale või väljakule, kus kannatanu viibis põhjustati tervisekahjustus või kahjustati või hävis talle kuuluv asi (tsiviilseadustiku eelnõu § 2114 ja § 2116 esimene lõik).

Objektiivse vastutuse kohustatud subjektiks oli isik, kes valdas ehitist või selle osa, kust toimus kahju tekkimine. Seejuures võis ehitise või selle osa valdaja juba väljamakstud kahjutasu tegelikult süüdlaselt regressi korras tagasi nõuda. Juhul kui ehitis või selle osa, millelt kahju põhjustanud tegevus aset leidis on kahe või enama isiku valduses, siis vastutasid kõik valdajad solidaarvõlgnikena (tsiviilseadustiku eelnõu § 2115).

3.1.2.3.Vastutuse piirangud

Kahjutasu maksmise kohustus langes ära juhul, kui kannatanu ise on süüdi selles, et ta ei pannud tähele hoiatuseks väljapandud märke või hoiatavaid hüüdeid (tsiviilseadustiku eelnõu § 2116 teine lõik).

Seega oli oluline, et võimalikud hoiatamiseks väljapandud märgid või hoiatavad hüüded piisavalt nähtavad, selged ja arusaadavad hoiatamaks isikut võimaliku kahju eest, sest kui nimetatud märgid ja hüüded oluks ebapiisavalt nähtavad ja ebaselged, siis ei saaks rääkida mitte sellest, et kannatanu neid eiras vaid et ta ei märganud neid või ei saanud nende sisust aru.

3.1.2.4.Kahjutasu arvutamise kord

Kahjutasu arvutati tsiviilseadustiku §- des 2108, 2109 ja 2112 sätestatud korras. Kahjutasu arvutamise kord on üle võetud BES-ist ja autori poolt on seda üksikasjalikumalt käsitletud käesoleva magistritöö BES-i puudutavas osas. Kuna kahjutasu arvutamise kord on samasugune kõikide käsitletavate riskivastutuse koosseisude puhul, siis järgnevate koosseisude juures seda eraldi ei käsitleta (tsiviilseadustiku eelnõu § 2116 esimene lõik).

3.1.2.5.Aegumine

Kahjutasunõude aegumistähtaeg oli üks aasta, mis on analoogne BES-i regulatsiooniga (tsiviilseadustiku eelnõu § 2116 kolmas lõik),

Kuna eelkäsitletud objektiivse (riski) vastutuse koosseis on ilma oluliste muudatusteta üle võetud BES-ist, siis võrdlus VÕS-iga on tehtud BES-i sama objektiivse (riski) vastutuse koosseisu käsitlevas alapunktis 2.2.2. ning autor ei pea vajalikuks seda siin korrata.

3.1.3. Loomapidaja vastutus

3.1.3.1. Vastutuse alused.

Loomapidaja vastutus järgnes juhul, kui loom vigastas või surmas (tappis) inimese või kui loom põhjustas kannatanule muud kahju (tsiviilseadustiku eelnõu § 2117 esimene lõik). Termin „muu kahju“ mõistet ei ole tsiviilseadustiku loomapidaja vastutust reguleerivates sätetes küll sõnaselgelt väljendatud Samas saab kaudselt eeldada, et muu kahju all on silmas peetud kahju põhjustamist kannatanule kuuluvale asjale ehk teisisõnu kannatanule kuuluva

asja hävimine või kahjustumine looma tegevuse tagajärjel. Alust selliseks arvamuseks annab asjaolu, et kahju hüvitis arvutatakse tsiviilseadustiku § 2108, 2109 ja 2112 sätestatud korras (tsiviilseadustiku eelnõu § 2117 esimene lõik). Neist esimene säte käsitleb kahjuhüvitise arvutamist teise isiku surma põhjustamise korral, teine kahjuhüvitise arvutamist isikule kehavigastuse või muu terviserikke tekitamise korral ja viimane viitab kahjuhüvitise arvutamise alustele, kui seadusevastaselt on rikutud kannatanule kuuluv asi.

3.1.3.2. Objektiivse vastutuse subjektid

Objektiivse vastutuse õigustatud subjektiks on kannatanu, kellele tekitati looma poolt kehavigastus või muu terviserikke või kellele kuuluvat asja looma poolt rikuti või hävitati. Kannatanu surma puhul olid õigustatud subjektideks esmalt surnu pärijaid osas, mis puudutas ravimise ja arstliku läbivaatuse kulusid, aga ka matmis- ja leinakulusid. Samuti võis õigustatud subjektiks olla isik, keda surnu oli kohustatud ülal pidama. Sellisel juhul läks ülalpidamise kohustus üle surma põhjustajale. Kohustuse suurus määrati sellisel juhul kohtu äranägemisel (suva järgi). Arvesse võeti surnu arvatavat elupikkust, tema töövõimet surma hetkel ülalpidamise teenimiseks ja isiku vajadusi, kellele tasu määratakse (tsiviilseadustiku eelnõu § 2117 esimene lõik ja § - id 2108-2109 ja 2112).

Objektiivse vastutuse kohustatud subjektiks oli looma valdaja. Juhul, kui ühel loomal oli mitu (kaks või rohkem) valdajat, siis vastutasid kõik valdajad solidaarselt. Juhul, kui loom oli valdaja poolt usaldatud järelevalvataja või vahi valve alla, siis vastutas valve teostaja solidaarselt valdajaga. Kohustatud subjektiks võis olla ka keegi kolmas isik, kes looma ärritas või looma juhtiv isik, kui ta looma juhtimisel piisavat hoolsust üles ei näidanud. Ebapiisava hoolsuse all tuleb siin ilmselt mõista seda, et looma juhtiv isik jättis kasutama sellise looma juhtimise võtte, mille kasutamisel saanuks vältida võimalikku kahju tekkimist kannatanule või siis rakendas looma ärritavat või looma agressiivsust esilekutsuvaid juhtimisvõtteid, milliste kasutamise tõttu kahju tekkimise tõenäosus kannatanule oluliselt tõuseb. Võimalik on ka reageerimata jätmine võimalikele muudele looma ärritavatele asjaoludele, kui sellised asjaolud olid piisavalt äratuntavad (tsiviilseadustiku eelnõu § 2117 esimene lõige ja § 2118)

Kohustatud subjektiks võis lisaks eelnevatele olla veel ka pealetungi alustanud looma valdaja (esimesena rünnanud looma valdaja) juhul, kui mitme valdaja loomad vastastikku üksteist vigastavad või surmavad või isik, kes pealetungiva või asju rikkuva võõra looma tapab või

vigastab olukorras, kus puudub hädakaitse (tsiviilseadustiku eelnõu § 2119 kolmas lõik ja § 2120).

3.1.3.3. Vastutuse piirangud.

Kui kahju tekitas koduloom, kes oli määratud teenimiseks looma valdaja kutses, töös või majapidamises ja kui oli tarvitusele võetud kõik abinõud, mis üldise kogemuse kohaselt sellise looma pidamisega seotud hädaohu ärahoidmiseks nõutavad on, siis pidi looma valdaja maksma (kahju) tasu olude kohaselt, võttes arvesse nii kahjusaaja, kui kahju hüvitaja majanduslikku olukorda (tsiviilseadustiku eelnõu § 2117 teine lõik)

Järelevaataja või vaht, kelle hoolde loom jäeti võib solidaarvastutusest (valdajaga) vabaneda, kui ta tõendab, et oli kahju ärahoidmiseks rakendanud vajalikku hoolt (tsiviilseadustiku eelnõu § 2118 teine lõik).

Kannatanu õigus kahjutasu saamiseks langes ära juhul, kui kahju on tekkinud kahjusaaja enda hooletusest või sellest, et ta looma ärritas (tsiviilseadustiku eelnõu § 2119 esimene lõik).

Juhul kui mitme valdaja loomad üksteist vastastikku vigastavad või surmavad ja ei ole võimalik välja selgitada, missugune loom pealetungi algatas, siis kahjutasu saamise õigus langes ära (tsiviilseadustiku eelnõu § 2119 kolmas lõik)

Kui tapetakse või vigastatakse pealetungivat või asju rikkuvat võõrast looma hädakaitse piirides, siis ei teki kohustust tasuda selle looma valdajale kahjuhüvitist (tsiviilseadustiku eelnõu § 2120).

Vastutuse piiranguna looma valdaja suhtes saab käsitleda ka regulatsioone, kus kahju hüvitamise kohustus läheb looma valdajalt üle kolmandale isikule (st. keegi siiski vastutab, kuid mitte looma valdaja). Selliseks juhtumiks võib näiteks olla olukord, kus kahju on tekkinud sellest, et kolmas isik looma ärritas või polnud looma juhtiv isik piisavalt hoolas. Sellisel juhul langes kahju hüvitamise kohustus mitte looma valdajale vaid looma ärritanud kolmandale isikule või ebapiisavalt hoolikale looma juhile (tsiviilseadustiku eelnõu § 2118 teine lõik).

Kuna eelkäsitatud objektiivse (riski) vastutuse koosseis on ilma oluliste muudatusteta üle võetud BES-ist, siis võrdlus VÕS-iga on tehtud BES-i sama objektiivse (riski) vastutuse koosseisu käsitlevas alapeatükis ning autor ei pea vajalikuks seda siin korrata.

3.1.4. ASJADE JA KÄITISTE KAUDU TEKKINUD KAHJU

3.1.4.1. Vastutuse alused

Vastutus asjade ja käitiste kaudu tekkinud kahjude eest tekkis alljärgnevatel juhtumitel:

- a) kahju on tekkinud seoses maatükil asuva hoone, paisu või muu ehitise kokkuvarisemisega või lõhkemisega nende puuduliku korrashoiu või ehituspuuduste tõttu (tsiviilseadustiku eelnõu § 2121 esimene lõik);
- b) kui kahju on tekkinud seoses kergesti süttivate või muude ohtlike ainetega seotud ohtudega (mis on tagavaraks jäetud) tsiviilseadustiku eelnõu § 2122 esimene lõik;
- c) kui kahju on tekkinud seoses äri (firma) käitise või käitusseadeldise puudulikkusest (tsiviilseadustiku eelnõu § 2123 esimene lõik);
- d) kui äris või ettevõttes rakendatakse käitusviisi, mis oma loomult on seotud erilise hädaohuga teistele (tsiviilseadustiku eelnõu § 2123 teine lõik).

Kui võrrelda väljatoodut tänapäevase VÕS-i regulatsiooniga, eeltoodud vastutuse aluseid käsitleva loetelu punkt a) sarnaneb VÕS § 1059 regulatsiooniga, alapunktil b) on suuri sarnasusi VÕS § 1058 ning punktides c) ja d) käsitletavad juhud oleksid mahutatavad VÕS § 1056 sätestatud üldklausli alla.

3.1.4.2. Objektiivse vastutuse subjektid.

Õigustatud subjektiks oli kannatanu, tema surma korral pärijad ja isik, kellel oli õigus saada surnud kannatanult ülalpidamist ulatuses ja korras, mida on käesolevas töös eelnevalt käsitletud.¹³⁴

Ka VÕS-i kohaselt on õigustatud subjektide ring samasugune. Samas tuleb aga silmas pidada et riskivastutuse olemusest ja eesmärkidest tulenevalt väärivad kõrgendatud kaitset vaid suurema ohu allika suhtes kõrvalised isikud.¹³⁵ Ka riskivastutuse erikoosseisud võivad sätestada piiranguid õigustatud subjektide osas. Nii võiks asjassepuutuv olla tänapäeval VÕS § 1058 lg 3 p 1 tulenev piirang, mille kohaselt ei ole riskivastutusele õigust tugineda isikul, kes on sisenenud eriti ohtliku ehitise (milles tsiviilseadustiku § 2122 mõistes asuvad tagavaraks jäetud ohtlikud ained) omaniku valduses oleva tähistatud kinnisasja piiresse.

¹³⁴ Selle kohta vt käesoleva töö lk 37-38

¹³⁵ T. Tampuu. (viide 51) lk 252

Objektiivse vastutuse kohustatud subjektideks olid:

- a) Juhul kui kahju tekkis maatükil oleva hoone, paisu või muu ehitise kokkuvarisemise või lõhkemise tõttu nende puuduliku korrashoiu või ehituspuuduste tõttu, siis kohustus kahju hüvitama selle maatüki omanik, millel eelnevalt nimetatud objekt asus. Kui kellelgi on oma õiguse põhjal ehitise võõral maatükil või keegi seda ehitist omal nimel ja eraldi maaomanikust kasutas, siis vastutas see isik maaomaniku asemel. Käesoleval juhul võis kohustatud subjektiks olla ka isik, kellel on lepingust või seadusest tulenev kohustus mainitud ehitist korras hoida. Selline isik vastutab sel juhul maatüki omaniku ja isiku, kellel on oma õiguse põhjal ehitise võõral maatükil või kes seda ehitist oma nimel valdab eraldi maaomanikust, asemel (tsiviilseadustiku eelnõu § 2121) ;
- b) kui kahju tekkis kergesti süttivatest või muudest ohtlikest (kardetavatest) ainetest, siis oli riskivastutuse kohustatud subjektiks isik, kes neid aineid hoidis (pidas tagavaraks). Muude ohtlike ainete all peeti silmas näiteks lõhkeainet, mürke jne (tsiviilseadustiku eelnõu § 2122);
- c) kahju eest, mille põhjustab käitise või käitusseadeldise puudulikkus vastutas isik, kes pidas iseseisvalt äri, millele kuuluv käitis või käitusseade osutus puudulikuks (tsiviilseadustiku eelnõu § 2123 esimene lõik);
- d) kahju eest, mis tekkis seoses ettevõttes või muul otstarbel sellise käitusviisi rakendamisega, mis oma olemuselt on seotud erilise hädaohuga, vastutab sellise äri pidaja (omanik) kus sellist olemuselt hädaohtlikku käitamisviisi kasutati (tsiviilseadustiku eelnõu § 2123 teine lõik)..

Toodud loetelu punkti a) tähenduses VÕS-ist tuleneva objektiivse (riski) vastutuse kohustatud subjektiks ehitise aluse maa omanik või isik, kellele kuulub muu asjaõigus, mille alusel ehitise on püstitatud. Nimetatud osas on võrreldavate õigusaktide regulatsioonid sarnased. Erisusena on tsiviilseadustiku eelnõus välja toodud veel kolmaski liik kohustatud isikuid. Nimelt isikud, kellel on lepingust või seadusest tulenev kohustus nimetatud ehitise korras hoida. VÕS kolmandana nimetatud kohustatud subjektide kategooriat ei sätesta.

Punkti b) osas oleks VÕS-i kohaselt objektiivses (riski) vastutuses kohustatud subjektideks ehitise omanik, kes vastutab ohtliku ehitise või asja omanikuna selles ehitises ladustatavate ohtlike ainete tõttu tekkinud kahju eest. Autor leiab, et tsiviilseadustiku mõiste „tagavaraks jätmine“ on samane või vähemalt väga sarnane tänapäeva seaduses kasutatud terminiga

„ladustamine“, sest tagavaraks hoidmiseks pidi ohtlik asi kuhugi paigutatama ehk hoidmiseks ladustatama.

Punktides c) ja d) toodud juhtumitel aga vastutaks tänapäeval suurema ohu allika valitsejad, kes võivad olla punktides c) ja d) käsitletud isikud.

3.1.4.3. Vastutuse piirangud:

a) kannatanul ei olnud õigust kahju hüvitamisele juhul, kui kahju oli tekkinud tema enda süü tõttu (tsiviilseadustiku eelnõu § 2124 esimene lõik);

b) kahju hüvitis määratakse olude kohaselt juhul, kui kannatanu on kahju tekkimisele kaasa aidanud (näiteks: pole katsetki teinud kahju vältimiseks või vähendamiseks või kohustatud subjekti tähelepanu juhtimiseks ähvardavaile tagajärgedele) (tsiviilseadustiku eelnõu § 2124 teine lõik);

c) kergesti süttivate ja muidu ohtlike ainete hoidja vastutust oli võimalik piirata juhul, kui ta tõendas, et ta oli tarvitusele võtnud kõik vajalikud kaitseabinõud kahju ärahoidmiseks (tsiviilseadustiku eelnõu § 2122 esimene lõik);

d) lõhkeaine hoidja (ladustaja, tagavaraks pidaja), kellel ei olnud õigustatud huvi või seisundist tulenevat kohustust seda hoida vastutust piiras juhtum, kui kahju tekkis seoses vääramatu jõuga (tsiviilseadustiku eelnõu § 2122 teine lõik).

e) isiku, kes peab äri või muud ettevõtet või ükskõik mis otstarbeks rakendab käitusviisi, mis on seotud erilise ohuga teistele, vastutust oli võimalik piirata juhul, kui kahju põhjustas vääramatu jõud (tsiviilseadustiku eelnõu § 2123 teine lõik).

Tänapäeval peetakse objektiivset (riski) vastutust välistavaks asjaoluks tahtlikku enesekahjustamist. Samuti võib objektiivse (riski) vastutuse välistada peaaegu kõigi objektiivse (riski) vastutuse koosseisude puhul vääramatu jõud (väljaarvatud loomapidaja vastutus). Vastutust välistavaid asjaolusid on esile toodud ka objektiivse (riski) vastutuse erikoosseise reguleerivates sätetes. Käesoleva võrdluse puhul omaksid tähtsust riskivastutust välistavad või piiravad asjaolud VÕS § 1058 ja § 1059 tähenduses. Nendeks on VÕS § 1058 puhul:

kahju tekkis ohtliku ehitise omaniku valduses oleva tähistatud kinnisasja piires;

kahju tekkis vääramatu jõu tõttu;

kannatanu osales ohtliku ehitise või asja käitamisel

VÕS § 1059 puhul aga juhtudel, kui kahju põhjustas vääramatu jõud või kannatanu tegevus. T. Tampuu leiab, et ka selle sätte mõttes tähendab kannatanu tegevus vaid kannatanu tahtlikku enesekahjustamist. Kannatanu hooletus (ka raske) ei välista vastutust, kuid võib olla aluseks kahju eest mõistetava hüvitise vähendamisele VÕS § 139 lg 1 järgi.¹³⁶

3.1.4.4. Vastutuse piiramatuse

a) isik, kes hoiab lõhkeainet ja kellel ei ole õigustatud huvi või seisundist tulenevat kohustust seda hoida, vastutab plahvatusel kannatanule tekkinud kahju eest (väljaarvatud juhul, kui kahju tekkis vääramatu jõu tagajärjel);

b) Isik, kes peab äri või muud ettevõtet või ükskõik mis otstarbeks rakendab käitusviisi, mis on seotud erilise ohuga teistele, vastutab kahju eest, mis sellisest ettevõttest või käitusviisist teistele tekkis. Eriti kehtis seesugune vastutus raudtee-, laevandus- ja muude transpordiettevõtete, gaasi- ja elektriandmise ettevõtete, veevarustus-, ehitus- ja mäetööstuse ettevõtete kohta, kusjuures vastutusest ei võinud ette loobuda ega vastutust ei saanud piirata (va. vääramatu jõu juhtumid).

3.2. Riskivastutuse instituut ENSV tsiviilkoodeksis

3.2.1. Riskivastutuse instituudi ENSV tsiviilkoodeksis üldiseloostus

ENSV tsiviilkoodeks (edaspidi TsK) võeti vastu 12.06.1964 ja jõustus 01.01.1965. Eesti Vabariigi taastamise järel kaotas TsK kehtivust osade kaupa vastavalt sellele, kuidas valmisid ja jõustusid Eesti Vabariigi seadused, mis sisaldasid TsK regulatsioone. Kõige kauem kehtisid TsK paragrahvid 470-473, mis sätestasid hüvitise suuruse muutmist kannatanu nõudel tema tööväime muutumise korral (§ 470), hüvitise suuruse muutmist kahju tekitanud isiku nõudel (§ 471), makseid kahju hüvitamiseks (§ 472) ja kahju hüvitamist juhul, kui juriidiline isik on lõpetanud oma tegevuse (§ 473). TsK on kehtetuks tunnistatud Õigusaktide revisjoniga seoses seaduste muutmise ja kehtetuks tunnistamise seaduse¹³⁷ § 6 p 1 alusel. Nimetatud seadus jõustus 26.04.2014.

¹³⁶ T. Tampuu. (viide 51) lk 255

¹³⁷ Õigusaktide revisjoniga seoses seaduste muutmise ja kehtetuks tunnistamise seadus, RT I, 16.04.2014, 1

TsK tõi Eesti objektiivset (riski) vastutust reguleerivasse õigusesse uudse lähenemise. Kui BES-is ja taiviilseadustiku eelnõus olid objektiivse (riski) vastutuse koosseisud eraldi välja toodud (kuigi ühes seaduses) ning üldklausel puudus üldse, siis TsK kehtestamine tõi endaga kaasa objektiivse (riski) vastutuse täieliku ülemineku üldklauslile. TsK-s ei esine ühtegi objektiivse (riski) vastutuse erikoosseisu. Selline puhtalt üldklauslil põhinev objektiivne (riski) vastutus sarnaneb VÕS-i regulatsioonidega selles mõttes, et ka VÕS –i regulatsioonid põhinevad VÕS § 1056 lg 2 sätestatud üldklauslil. Samas on erisuseks see, et VÕS sisaldab lisaks üldklauslile ka mõningaid objektiivse (riski) vastutuse erikoosseise, mis TsK-s puuduvad. TsK § 458 nagu tänapäeval kehtiv Vene Föderatsiooni Tsiviilkoodeksi § 1079 toob vaid avatud suurema ohu allikate näidisloetelu. TsK-s sätestas objektiivse (riski) vastutuse § 458. Nimetatud sätte kohaselt on organisatsioon või kodanik, kelle tegevus on seotud suurema ohuga lähikonnale (transpordiorganisatsioonid, tööstusettevõtted, ehitused, autovaldajad jne) kohustatud hüvitama suurema ohu allikaga tekitatud kahju, kui ta ei tõenda, et kahju tekkis vääramatu jõu või kannatanu tahtluse tagajärjel¹³⁸

Võlaõigusseaduse § 1056 sisalduv generaalklausel suurema ohu allika valdaja vastutuse kohta on Euroopas ainulaadne, reeglina loetlevad suurema ohu allika valdaja vastutust ette nägevad seadused konkreetsed suurema ohu allikad, mille valdaja kannab kõrgendatud vastutust riskivastutuse põhimõtete alusel. Sätte selline regulatsioon tugineb suures osas Sveitsi deliktiõiguse reformi raames tehtud ettepanekule (Sveitsi vastutusõiguse (Haftungsrecht) reformieelnõu art 22), generaalklausli ettenägemine suurema ohu allika valdaja vastutuse kehtestamisel oli Eesti õiguspäraselt ilmselt vastuvõetav ka põhjusel, et sarnast generaalklauslit sisaldas ka enne VÕS-i jõustumist kehtinud TsK § 458, mis sisaldas üksnes näidisloetelu suurema ohu allikatest ning kehtestas süüist sõltumatu vastutuse universaalselt kõigile suurema ohu allika valdajatele.¹³⁹

Autor peab vajalikuks märkida, et võlaõigusseaduse kommentaarides toodud väitel, et Euroopas reeglina loetlevad suurema ohu allika valdaja vastutust ettenägevad seadused ka konkreetsed suurema ohu allikad, mille valdaja kannab kõrgendatud vastutust riskivastutuse põhimõtete alusel, on ka peale Eesti Vabariigi veel teisigi erandeid. Näiteks kehtestab generaalklausli ka Vene Föderatsiooni Tsiviilkoodeksi § 1079. Siiski tuleb märkida, et selline sätestusviis on tänapäeval omane endistele Nõukogude Liidu liiduvabariikidele, kes ilmselt,

---

¹³⁸ Eesti NSV tsiviilkoodeks. Ametlik tekst muudatuste ja täiendustega seisuga 01.01.1988. Tallinn, Eesti Raamat, 1988

¹³⁹ P. Varul, I Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Võlaõigusseadus III Kommenteeritud väljaanne. Tallinn. Juura 2009 lk 690 kommentaar 2.

nagu õigesti on märkinud ka võlaõigusseaduse kommentaaride autorid, on sellise sätestusviisi üle võtnud nõukogude ajal kehtinud liiduvabariikide tsiviilkoodeksitest.

Autor tooks siinjuures välja kolm levinuimat riskivastutuse normide õigusaktides sätestamise viisi ja need oleksid järgmised:

- generaalklausel;
- generaalklausel, millele lisanduvad erikoosseisud;
- erinevad riskivastutuse sätted on sätestatud eraldi seadustes

Tänapäeval võime sellist täielikult generaalklauslil põhinevat regulatsiooni näha näiteks vene õiguses. Vene õiguses sätestab generaalklausli Vene Föderatsiooni Tsiviilkoodeksi¹⁴⁰ § 1079 p 1, mille kohaselt juriidiline isik või kodanik, kelle tegevus on seotud suurema ohuga lähikonnale (transpordivahendite, mehhanismide, kõrgepinge elektrienergia, aatomenergia, tugevatoimeliste mürkide ja muu sellesarnase kasutamisega, ehitustegevuse ja muu sellega seonduvaga tegelemine jne) on kohustatud hüvitama kahju, mis on põhjustatud suurema ohu allikaga, kui ta ei tõendata, et kahju tekkis vääramatu jõu või kannatanu tahtluse tagajärjel. Kohus võib vabastada suurema ohu allika valdaja vastutusest kas täielikult või osaliselt käesoleva koodeksi § 1083 p 2 ja 3 sätestatud alustel. Kahju hüvitamise kohustus on juriidilisel isikul või kodanikul, kes valdab suurema ohu allikat omandiõiguse, operatiivse juhtimise õiguse või mõnel muul seaduslikul alusel (rendilepingu, volikirja, mis on antud transpordivahendi kasutamiseks või vastava organi korralduse, millega on üle antud suurema ohu allika valdus, alusel).

Autori arvates on generaalklausli plussiks see, et isik, kellel lasub kohustus kindlaks teha, kas mingi asi või tegevus on suurema ohu allikas või mitte (nt kohtunik), saab seda teha võrreldes konkreetse asja või tegevuse omadusi ja tunnuseid suurema ohu allika seaduses sätestatud tunnustega. Seega ei eelda uut tüüpi suurema ohu allika loomine ja kasutuselevõtmine seaduse muutmist või täiendamist nagu see on juhtumitel, kui riskivastutuse sätted on laiali pillutatud erinevatesse eriseadustesse, sest uut tüüpi suurema ohu allika kohta regulatsioonid puuduvad.

Näitena teisest liigist ehk generaalklauslist, millele lisanduvad mõningad erikoosseisud võiks tuua Eesti Vabariigi seadusandluse. VÕS § 1056 lg 2 esimene lause loetleb vaid suurema ohu

---

¹⁴⁰ Гражданский кодекс Российской Федерации (часть вторая) от 30.11.1994 N51-ФЗ (Редакция от 13.07.2015 с изм и доп. вступ. в силу с 01.10.2015). Arvutivõrgust leitud: <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?reg=doc;base=LAW;n=170140> 10.01.2016

allika tunnused, kuid ei nimeta eraldi neid asju või tegevusi, mida võiks käsitleda suurema ohu allikatena. Sätte esimene lause ise kõlab alljärgnevalt: Asja või tegevust loetakse suurema ohu allikaks, kui selle olemuse või selle juures kasutatud ainete või vahendite tõttu võib isegi asjatundjalt oodatava hoolsuse rakendamise korral tekkida suur kahju või võib kahju tekkida sageli.

Samas on aga võlaõigusseaduse §§-ides 1057-1060 kehtestatud riskivastutuse erikoosseisud, kus on loetletud ka mõningad asjad, mida seadusandja on pidanud vajalikuks suurema ohu allikana käsitleda. Nii kehtestab VÕS § 1057 mootorsõiduki otsese valdaja vastutuse mootorsõiduki käitamisel tekkinud kahju eest. Sellest võime järeldada, et seadusandja on võtnud seisukoha, et teatud olukordades (kui realiseerub mootorsõidukile iseloomulik risk ja mootorsõidukit käitatakse) võib mootorsõiduk osutada suurema ohu allikaks VÕS § 1058 sätestatakse ohtliku ehitise või asja omaniku vastutus, VÕS § 1059 sätestab vastutuse ehitise eest, ning VÕS § 1060 kohaselt on loomapidaja vastutav looma poolt tekitatud kahju eest.

Selliste erikoosseisude olemasolus seisnebki autori nägemist mööda erinevus ainult generaalklauslil põhinevast sätestusviisist ehk teisisõnu: Generaalklausli puhul on regulatsioon seaduse ühes sättes (mis tõsi küll, nagu näiteks Vene Föderatsiooni Tsiviilkoodeksi § 1079 p 1 võib anda avatud näidisloetelu võimalikest suurema ohu allikatest), kus on antud suurema ohu allika üldised tunnused või vaid nimetatud, et tegevus ja sellele järgnenud kahju peab olema seotud suurema ohuga lähikonnale. Generaalklauslil ja erikoosseisudel põhinev sätestusviis aga sätestab lisaks generaalklauslile ka erinevates sätetes vastutuse konkreetset, äranimetatud liiki suurema ohu allika valdajale.

Kolmandaks viisiks on erinevate riskivastutuse koosseisude sätestamine erinevates seadustes vastavalt suurema ohu allika liigile. Selline sätestusviis on kasutusel näiteks saksa õiguses. Saksamaa tsiviilseadustikus, BGB-s, leiab riskivastutuse koosseisudest vaid loomapidaja vastutuse looma poolt tekitatud kahju eest (BGB § 833 ja § 834).¹⁴¹

Mootorsõiduki valdaja riskivastutus on Saksa õiguses sätestatud raudteel põhjustatud kahju eest, mille sätestab Haftpflichtgesetz § 1 I. Nimetatud sätte kohaselt peetakse suurema ohu allikaks raudtee- ja trammitransporti, kallursõidukit ning suusatõstukit. Maanteeliikluse seaduse (Strassenverkehrsgesetz, StVG) §7 kehtestab riskivastutuse mootorsõidukiga

---

¹⁴¹ V. Emmerich, BGB – Schuldrecht Besonderer Teil, 13 Auflage, Heidelberg, München, Landsberg, Frechen, Hamburg, C.F. Müller, 2012, lk 342; G. Spindler, O. Rieckers, Tort Law in Germany, New York, Wolters Kluwer, 2011, lk 85

tekitatud kahju eest. Õhuliikluse seadus (Luftverkehrsgesetz) käsitleb suurema ohu allikana lennukit. Mootorsõiduki valdaja riskivastutuse puhul võib veel märkida, et StVG § 1 lg 2 kehtestab mootorsõiduki mõiste, mille kohaselt on selleks maismaasõiduk, mis liigub mehaanilisel jõul väljaspool raudteed. Sama seaduse § 8 lg 1 aga jätab seaduse kohaldamisalast välja sõidukid, mille sõidukiirus ei ületa 20 km tunnis.¹⁴²

3.2.1.1.Vastutuse alused

TsK § 458 kohaselt tekkis kohustus juhul, kui teisele isikule oli kahju tekitatud erilise vahendiga- suurema ohu allikaga. Nimetatud asjaolu välistaski kohustuse tekkimise võimalikkuse üldistel alustel. Kahju tekitamisel suurema ohu allikaga tekkis kohustus sõltumata isiku, kelle tegevus oli seotud suurema ohuga lähikonnale, süüst.¹⁴³

Nõukogude aegses õiguskirjanduses on leitud, et vastutus suurema ohu allikaga tekitatud kahju eest eeldab erisusi, mis võimaldavad seda eristada teistest kahju hüvitamise sätetest:

- .kahju on põhjustatud suurema ohu allikaga;
- kahju hüvitamise kohustus lasub suurema ohu allika valdajal;
- suurema ohu allika valdaja peab kahju hüvitama sõltumata süüst¹⁴⁴

Ka tänapäeval eeldab riskivastutus kahju põhjustamist suurema ohu allikaga (tuleneb VÕS § 1056 lg 1), kuid VÕS-i seisukohalt omab olulist tähtsust ka asjaolu, et kahju mitte ainult ei pea olema põhjustatud suurema ohu allikaga, vaid kahju peab olema põhjustatud eriti ohtlikule asjale või tegevusele (suurema ohu allikas) iseloomuliku ohu tagajärjel. TsK-s selget viidet suurema ohu allikale iseloomulikule ohule ei leia.

Samuti peab VÕS-i kohaselt suurema ohu allika valdaja kahju hüvitama sõltumata süüst (tuleneb VÕS § 1056 lg 1 sõnastusest).

Nõukogude õiguses ei mõjutanud kahju põhjustaja süü puudumine (va. segavastutuse juhud) hüvitatava kahju ulatust ja suurust. Kahju tuli sõltumata süüst hüvitada täies ulatuses. Hinnati ka kannatanu süülist käitumist, kes oma tegevusega soodustas kahju tekkimist või suurenemist. Kui kannatanu süü esineb tahtluse või raske ettevaatamatuse vormis, siis on see

---

¹⁴² V. Stroman, Riskivastutuse eeldused ja ulatus mootorsõidukiga kahju põhjustamise korral, Magistritöö, Tartu 2015 lk 8-9

¹⁴³ E. Laasik. Nõukogude tsiviilõigus. Eriosa. Tallinn. Valgus, 1975, lk 344

¹⁴⁴ О. Красавчиков. Советское гражданское право в 2 томах. Том 2. Москва «Высшая школа» 1968, lk 393

asjaolu üks suurema ohu allika valdaja vastutusest täieliku või osalise vabastamise alustest.¹⁴⁵ Suurema ohu allika valdaja vabaneb vastutusest ka juhul, kui ta tõendab, et kahju tekkis vääramatu jõu või kannatanu tahtluse tagajärjel. Vääramatu jõud on erakorraline ja antud tingimustes vältimatu sündmus.¹⁴⁶

Suurema ohu allikaga kahju tekitamisest tulenev kohustus tekib kolme tingimuse olemasolul:

- kannatanul kahju tekkimine (see võib seisneda vara kahjustamises või isiku elu või tervise kahjustamises);
- põhjusliku seose olemasolu saabunud kahju ja suurema ohu allika valdaja poolt suurema ohu allikaga kahju tekitamise vahel;
- suurema ohu allikaga kahju tekitamise õigusvastasus.¹⁴⁷

Tänapäevase riskivastutuse kohaldamise eeldused on tulenevalt VÕS § 1056 lg 1 ja 2 on järgmised:

- isiku surm, talle kehavigastuse või tervisekahjustuse tekitamine või tema asja hävitamine või kahjustamine, kui seadusest ei tulene teisiti. See eeldus vastab sisuliselt eeltoodud nõukogude loetelu esimesele eeldusele (kuigi nõukogude eelduses puuduvad sõnad „kui seadusest ei tulene teisiti“);
- suurema ohu allika valitsemine (eeltoodud nõukogude loetelus sellist eeldust ei ole, kuid allpool selgitatakse, et ka nõukogude seaduse kohaselt vastutas üldjuhul suurema ohu allika valdaja);
- suurema ohu allikale iseloomuliku, st kõrgendatud ohust tuleneva riski realiseerumine suurema ohu allika valitsemise käigus (TsK ei käsitle vähemalt selgesõnaliselt suurema ohu allikale iseloomuliku riski küsimust);
- põhjuslik seos suurema ohu allikale iseloomulikust ohust tuleneva riski realiseerumise ning kahju vahel (nagu eelnevalt märgitud, siis TsK ei käsitle selgesõnaliselt suurema ohu allikale iseloomuliku riski küsimust. Küll peetakse oluliseks põhjusliku seose olemasolu saabunud kahju ja suurema ohu allika valdaja poolt suurema ohu allikaga kahju tekitamise vahel);

---

¹⁴⁵ О. Красавчиков (viide 144) lk 399

¹⁴⁶ E. Laasik (viide 143) lk 347

¹⁴⁷ О. Красавчиков (viide 144) lk 398-399

- vastutust välistavate asjaolude puudumine (TsK § 458 ei viita otseselt vastutust välistavatele või piiravatele asjaoludele, kuid need olid olemas ja neid käsitletakse töö käesolevas peatükis).¹⁴⁸

3.2.1.2. Suurema ohu allikas nõukogude tsiviilõiguses

Nõukogude õiguskirjanduses peeti ohtu objektiivseks kategooriaks, mida ei võinud segi ajada psühholoogilise mõistega „hirm“. Ohuks peeti kahjulike tagajärgede saabumise objektiivset võimalust. Suurem oht erines tavalisest kahjulike tagajärgede saabumise suure tõenäosuse poolest. Suurem oht omab allikaid, milledeks on seda ohtu loovad materiaalse maailma esemed.¹⁴⁹ On asju, mis kasutamisel ei allu täielikult inimese tahtele ja kontrollile ja seetõttu moodustavad kas sagedasema või suuremate kahjude tekkimise võimalikkuse. Neid asju nimetataksegi suurema ohu allikateks.¹⁵⁰

Asi või aine on suurema ohu allikas momendist, mil suurem oht tekib. On asju, mille puhul suurem oht on püsiv (kanged mürgid). Samas on ka asju ja aineid, mille puhul suurem oht tekib alles nende kasutamisel. Näiteks auto ei kujuta käivitamata mootoriga ohtu. Suurem oht tekib alles auto käivitamisel ning sellest momendist loeti autot nõukogude tsiviilõiguse mõttes ka suurema ohu allikaks.¹⁵¹

Tänapäevane Eesti kohtupraktika on asunud seisukohale, et erandlikel asjaoludel on võimalik suurema ohu allikana käsitleda ka mootorsõiduki teel seismist (mootor ei pea töötama).¹⁵² Tallinna Ringkonnakohus on 2009 aasta otsuses pärast avarii toimumist valgustamata jäetud politseisõidukit suurema ohu allikana, mis lähtuvalt objektiivsetest asjaoludest (ilmastik, liikluses osalevate sõidukite massid jmt) kujutas endast suuremat ohtu ümbruskonnale. Kohus selgitas, et sõiduki liiklusesse jätmisel (konkreetsel juhul: avalikus liikluspiirkonnas peatamisel) mootorsõiduki ekspluateerimine tegelikult jätkus, mille tagajärjel toimus samas suunas sõitnud autobussi kokkupõrge seisva politseisõidukiga.¹⁵³

---

¹⁴⁸ T. Tampuu. (viide 51), lk 242; RKTko 04.05.2011 tsiviilasjas nr 3-2-1-29-11 p 9, 10 (sulgudes autori märkused).

¹⁴⁹ О. Красавчиков (viide 144) lk 394

¹⁵⁰ E. Laasik. (viide 143), lk 345

¹⁵¹ Samas lk 345

¹⁵² RKTko 19.03.2013 tsiviilasjas nr 3-2-1-7-13 p 20

¹⁵³ TlnRnKo 23.10.2009 tsiviilasjas nr 2-05-523/39 p 50

Saksa õiguses arvestatakse pargitud mootorsõiduki võimalikul käsitlemisel suurema ohu allikana asjaolu, kas pargitud mootorsõidukist tulenes oht liiklusele või mitte.¹⁵⁴

Nõukogude õiguses tuli küsimus, kas asi või aine, millega põhjustati kahju, on suurema ohu allikas, lahendada igal konkreetsel juhul eraldi võttes arvesse kohtupraktikas väljakujunenud seisukohti.¹⁵⁵

Ka käesoleval ajal kehtivas VÕS-is leotakse, et objektiivset (riski) vastutust eristab teistest vastutuse liikidest asjaolu, et kahju on põhjustatud suurema ohu allikaga. Tulenevalt riskivastutuse erikoosseisudest võib suurema ohu allikaks olla mootorsõiduki otsene valdamine (VÕS § 1057), (ohtliku) ehitise või asja omamine (VÕS § 1058), ehitisealuse maa või ehitise püstitamiseks vajaliku asjaõiguse omamine (VÕS § 1059) ja looma pidamine (VÕS § 1060). Muudel juhtudel on vaja VÕS § 1056 lg 1 esimese lause ja § 1056 lg 2 alusel otsustada, missugusele asjale või tegevusele omistada selle mingi omaduse tõttu suurema ohu allika kvaliteet.¹⁵⁶ Seega jäävad nn üldklauslit puudutavate juhtumite puhul kohtupraktika kujundada, milliseid asju ja tegevusi lugeda suurema ohu allikateks ja milliseid mitte. Otsus tehakse vastavalt sellele, kas asi või tegevus omab üldklausliga sätestatud eriti ohtliku asja või tegevuse üldiseid tunnuseid. Nii ei ole kohtupraktikas peetud suurema ohu allikaks majasisestes torudes seisvat või väljavoolavat tarbevett, mis toru lõhkemisel rikkus hageja korteris tapeedi,¹⁵⁷ ja töö käigus maanteele maha asetatud telefoniposti, millele hageja sõiduautoga otsa sõitis.¹⁵⁸ VÕS § 1059 on keeldunud kohaldamast juhul, kus tasulises parklas sai inimene löögi pähe allalangeva tõkkepuuga.¹⁵⁹ Kohtupraktikas on samuti leitud, et kuna hobusega ratsutamise korral võib hobuse ettearvamatult ja ohtliku käitumise tõttu tekkida kõrvalistele isikutele suur kahju isegi asjatundjalt oodatava hoolsuse rakendamisel, siis tuleb hobusega ratsutamist lugeda suurema ohu allikaks VÕS § 1056 lg 2 esimese lause järgi ja hobusepidajaks mitteolevat ratsanikku suurema ohu allika valitsejaks VÕS § 1056 lg 1 järgi.¹⁶⁰ Riigikohus on oma praktikas lugenud suurema ohu allikaks tee remontimist, kui tegevust. Kusjuures kõrgendatud ohuks selle tegevuse juures VÕS § 1056 lg 1 tähenduses võib olla see, et muudetakse pinnase senist olukorda või muudetakse või kahjustatakse

¹⁵⁴ R. Greger. Haftungsrecht des Strassenverkehrs. Handbuch und Kommentar. 4. Aufl, Berlin, De Gryter Recht, 2007, lk 48

¹⁵⁵ E. Laasik (viide 143) lk 345

¹⁵⁶ RKTko 18.04.2007 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-27-07 p 13; RKTko 09.03.2011 tsiviilasjas nr 3-2-1-169-10 p 12; RKTko 04.05.2011 tsiviilasjas nr 3-2-1-29-11 p 10

¹⁵⁷ RKTko 24.04.1997 tsiviilasjas nr 3-2-1-53-97

¹⁵⁸ RKTko 30.06.1994 tsiviilasjas nr III-2/1-24/94

¹⁵⁹ RKTko 31.05.2007 tsiviilasjas nr 3-2-1-54-07 p 10

¹⁶⁰ RKTko 18.04.2007 tsiviilasjas nr 3-2-1-27-07 p 13

maapinnas või maapinnal olevaid ehitisi (torustike ja kaablikanalite kahjustamine, kanalisatsioonikaevude, sõidutee, kõnniteede ja muu sellise asukoha ja/või kõrguse muutumine maapinna suhtes. Selliste muutuste tagajärjel võivad saada kahjustada mh naabruses asuvad hooned ja nendes asuvad asjad, sh selle tõttu, et sademe- ja põhjavesi hakkab tee remondist põhjustatuna tungima kas pinnase pealt või olemasolevate torustike või pinnase kaudu hoonetesse.¹⁶¹

3.2.1.3. Objektiivse (riski) vastutuse subjektid

a) Õigustatud subjektid nõukogude õiguses: lähikonna all, millele kahju põhjustatakse peetakse silmas kolmandaid isikuid – kodanikke ja organisatsioone.¹⁶² Seega peeti riskivastutuse õigustatud subjektidena silmas füüsilisi või juriidilisi isikuid, kellele oli kahju põhjustatud suurema ohu allikaga. Eelnimetatust saab tuletada ka hüvitatava kahju ulatuse. kuigi see TsK tekstist selgelt ei tulene. TsK § 458 kohaselt kuulus hüvitamisele nii isikukahju (isiku surma põhjustamine või talle kehavigastuse või tervisekahjustuse tekitamine), kui ka asjakahju (kannatanule kuuluva asja hävitamine või kahjustamine). Nimetatud seisukoha saab tuletada asjaolust, et objektiivse (riski) vastutuse õigustatud subjektiks on ka organisatsioon see tähendab juriidiline isik, kelle surma ei saa põhjustada ja kellele ei saa tekitada ei kehavigastusi ega tervisekahjustusi, vaid kellel võib esineda ainult varaline (asja) kahju.

Tänapäeva Eesti õiguskorras käsitletakse kahju hüvitamise nõuet omava isikuna isikut (kannatanut), kelle kaitstud õigushüve suurema ohu allikaga kahjustati.¹⁶³ Isikud, kes osalevad suurema ohu allika valitsemises, võtavad suurema ohu allika ajutiselt oma valitsemise alla või saavad suurema ohu allika valitsemisest kasu, ei ole hea usu põhimõttest tulenevalt õigustatud nõudma suurema ohu allika valitsejalt suurema ohu allika poolt neile tekitatud kahju hüvitamist riskivastutuse sätete alusel.¹⁶⁴ Riskivastutuse mõnede erikoosseisude puhul on piirangud õigustatud subjektide osas seaduses otsesõnu kehtestatud. Nii ei saa vastavalt VÕS § 1057 p 5 nõuda riskivastutuse kohaldamist isik, keda veeti mootorsõidukiga tasuta väljaspool vedaja majandustegevust. VÕS § 1058 lg 3 p 1 tulenevalt ei saa riskivastutusele tugineda isik, kes sisenen eriti ohtliku ehitise omaniku valduses oleva tähistatud kinnisasja piiridesse.

¹⁶¹ RKTko 09.03.2011 tsiviilasjas nr 3-2-1-169-10 p 12

¹⁶² E. Laasik (viide 143) lk 345

¹⁶³ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi, (viide 139), lk 694 kommentaar 3.1.1.

¹⁶⁴ RKTko 18.04.2007 tsiviilasjas nr 3-2-1-27-07 p 12

b) Kohustatud subjektid: objektiivse (riski) vastutuse kohustatud subjektiks oli organisatsioon (juriidiline isik) ja kodanik (füüsiline isik), kelle tegevus kätkeb endast suuremat ohtu ühiskonnale.¹⁶⁵ Seadus paneb vastutuse suurema ohu allika valdajale, kuna tema kasutab, loob ja hoiab suurema ohu allikat, mistõttu selle isiku tegevus on seotud ohuga ümbritsevale.¹⁶⁶

Kui suurema ohu allikaks on asi, tuleb suurema ohu allika valitsejaks pidada isikut, kelle tegeliku võimu all asi on ning kes saab seetõttu mõjutada asja kasutamist ning asja olemuse või kasutamisega seonduvaid ohtusid kolmandatele isikutele.¹⁶⁷

Kui suurema ohu allikas on tegevus, siis on suurema ohu allika valitsejaks üldjuhul isik, kes vastava tegevuse osaks olevaid toiminguid teostab.¹⁶⁸

Organisatsiooni või kodaniku tegevus kätkeb suuremat ohtu lähikonnale, kui need isikud kasutavad suurema ohu allikat. Kasutamist tuleb mõista laias tähenduses. Saab rääkida suurema ohu allika juhtimisest (auto), pidamisest (loom), hoidmisest või säilitamisest (mürk, lõhkeaine), transportimisest (lõhkeaine, kergesti süttivad ained) jne. Kõike eelnevat hõlmates saab rääkida suurema ohu allika ekspluateerimisest. Kuna suurema ohu allika ekspluateerimine ei saa toimuda lahus selle valdamisest, siis nimetatakse organisatsiooni või kodanikku, kes suurema ohu allikat vahetult ekspluateerib, suurema ohu allika valdajaks.¹⁶⁹

Krasavtšikov leiab, et suurema ohu allika valdajale on omased kaks tunnust: juriidiline ja materiaalne. Esimene tunnus seisnes selles, et isikut saab käsitleda suurema ohu allika valdajana, kuna tal on teatavad tsiviilõiguslikud volitused suurema ohu allika kasutamiseks (nt omandiõigus). Nii ei käsitleta suurema ohu allika valdajatena isikuid, kes juhivad suurema ohu allikaid seoses töösuhtega suurema ohu allika valdajaga. Materiaalne tunnus seisneb selles, et suurema ohu allika valdaja peab reaalselt omama valdust suurema ohu allika üle. Suurema ohu allikaga kahju tekitamisele on iseloomulik, et kahju tekib seoses suurema ohu allika kasutamisega. Samas kõik suurema ohu allika valdajad ei oma õigust neid allikaid kasutada. Vaatamata sellele valdajad vastutavad kahju eest, mis on põhjustatud suurema ohu allikaga.¹⁷⁰

---

¹⁶⁵ Laasik (viide 143) lk 345

¹⁶⁶ Krasavtšikov (viide 144) lk 394

¹⁶⁷ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi, (viide 139), lk 694 kommentaar 3.3.1.

¹⁶⁸ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi, (viide 139), lk 694 kommentaar 3.3.1.

¹⁶⁹ E. Laasik. (viide 143), lk 345-346

¹⁷⁰ О. Красавчиков (viide 144) lk 396-398

Suurema ohu allika valdajana käsitleti nõukogude õiguskorras ka isikuid, kelle valdusesse suurema ohu allikas läks viimase ebaseadusliku teo (nt vargus) tagajärjel, sest senine valdaja on seoses vargusega valduse suurema ohu allika suhtes kaotanud. Kui aga suurema ohu allika valduse kaotamises oli süüdi ka endine valdaja (nt SOA vajaliku valveta jätmine), võis selle allikaga kahju tekitamisel tekkida osakohustis, kus õigusvastane valdaja vastutas kannatanu ees objektiivse (riski) vastutuse sätete alusel, endine seaduspärane valdaja aga kahju hüvitamise üldsätete alusel ainult süülise tegevuse eest.¹⁷¹

Autor leiab, et ka tänases Eesti õiguskorras saab suurema ohu allika valdajana käsitleda isikuid, kelle valdusesse on suurema ohu allikas läinud viimase ebaseadusliku teo (nt vargus) tõttu. Varguse tagajärjel on suurema ohu allika omanik otsese valduse suurema ohu allikale kaotanud ning suurema ohu allika otsene valdus on üle läinud õigusvastase teo toimepannud isikule. Eesti õiguskorras käsitletakse suurema ohu allika valitsejana suurema ohu allika otsest valdajat. Suurema ohu allika valduse õigusvastase ülemineku tõttu õiguspäraselt valdajalt õigusvastase teoga valduse üle võtnud isikule ei saa käsitleda ka olukorrana, kus nn ebaseaduslik valdaja valdaks suurema ohu allikat valduse teenijana õiguspärase valdaja kasuks. Seega oleks sellisel juhul õigusvastase teoga suurema ohu allika otseste valduse saanud isik ka riskivastutuse kohustatud subjektiks.¹⁷²

Suurema ohu allika valdajana ei käsitletud nõukogude õiguses isikut, kes juhtis suurema ohu allikat töösuhte tõttu allika valdajaga. Töötaja väljendas suurema ohu allika kasutamisega tööandja tahet, mistõttu tööandja jääb ikkagi suurema ohu allika valdajaks. Töötaja võib vastutada tööandja ehk suurema ohu allika valdaja ees süü põhimõttel ja tööseadusandluse alusel.¹⁷³

Eesti tänases õiguskorras käsitletakse suurema ohu allika valitsejana asja otsest valdajat. Isikud, kes valdavad asja kolmanda isiku jaoks ja huvides, ei ole valduse teenijana ise asja valdajateks (vt AÕS § 33). Sellisel juhul on suurema ohu allika valitsejaks isik, kelle jaoks valduse teenijad valdust teostavad. Näiteks ei ole sõidukiga tööülesandeid täitev töötaja sõiduki otsene valdaja ja seega ka suurema ohu allika valitseja VÕS § 1057 järgi. Sõiduki valdajaks ning suurema ohu allika valitsejaks on tööandja, kelle valduse teenijaks on töötaja. Juhul kui töötaja põhjustab tööandja mootorsõidukiga kahju muul ajal kui tööülesannete täitmiseks vajaliku sõidu ajal, ei teosta ta valduse teenijana valdust tööandja jaoks, vaid on ise

---

¹⁷¹ E. Laasik (viide 143) lk 346

¹⁷² Selle kohta vt ka P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi, (viide 139), lk 694 kommentaar 3.3.1.

¹⁷³ E. Laasik (viide 143) lk 346

mootorsõiduki kui suurema ohu allika valitsejaks ning vastutab seetõttu tekitatud kahju eest riskivastutuse sätete kohaselt ka isiklikult.¹⁷⁴ Juhul, kui suurema ohu allikaks on tegevus ning vastava tegevuse teostaja teostab vastavaid toiminguid teise isiku jaoks, huvides või kontrolli all, on suurema ohu allika valdajaks isik, kelle jaoks nimetatud tegevused ja toimingud teostatakse.¹⁷⁵

Kui tegu on kahju tekitamisega kahe või enama suurema ohu allika valdaja poolt, siis tekib kõikide suurema ohu allikate, kes osalesid kahju tekitamise juhtumisel, solidaarne kohustus hüvitada kannatanule suurema ohu allikaga põhjustatud kahju. Nendel juhtudel võtab praktika tähelepanu alla ka süü olemasolu või puudumise suurema ohu allikate valdajate tegevuses.¹⁷⁶

Kui kannatanuks osutub suurema ohu allika valdaja ise, rakendatakse TsK § 458 sätteid. Näiteks kui kokku põrkavad sõiduauto ja veoauto ning sõiduauto omanikule on põhjustatud kahju, siis võib veoauto valdaja vastutusest vabaneda või võidakse tema makstava hüvitise suurust vähendada, kui tõendatakse, et kahju tekitamine oli tingitud kannatanu enda jämedast ettevaatamatusest.¹⁷⁷

Tänapäeval kohaldatakse riskivastutust ka juhul, kui suurema ohu allika valitseja ei olnud süüdi kahju tekitamises teisele suurema ohu allika valitsejale. Kahju kandnud suurema ohu allika valitseja enda võimalikku osa kahju tekkimises tuleb kostja riskivastutuse korral hinnata kahjuhüvitise võimaliku vähendamise alusena VÕS § 139 järgi.¹⁷⁸ Teineteisele kahju tekitanud suurema ohu allika valitsejate omavaheliste kahju hüvitamise nõuete puhul tuleb igäühe vastutuse ulatuse määramisel esmalt arvestada suurema ohu allika valdajate süü astet, kuna see soodustab eelduslikult kahju tekkimist ning suurendab kahju tõenäosust. Lisaks osaliste süüle tuleb sellisel juhul arvestada ka riski intensiivsust ning kummagi suurema ohu allika valitseja omaosalust, mis põhineb pelgalt riski kandmisel (vt VÕS § 139 lg 1). Eelnimetatud säte kohustab juhul, kui üks suurema ohu allika valitseja kahjustab teist, vähendama kahju põhjustanud isiku vastutust ka ainuüksi põhjusel, et kahju on osaliselt tekkinud ka teise poole poolt kantava ohu tagajärjel.¹⁷⁹

¹⁷⁴ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi (viide 139), lk 694 kommentaar 3.3.1.

¹⁷⁵ Samas, lk 694 kommentaar 3.3.1.

¹⁷⁶ О. Красавчиков (viide 144) lk 399

¹⁷⁷ Samas (viide 144) lk 400

¹⁷⁸ RKTko 24.09.2007 tsiviilasjas nr 3-2-1-75-07 p 12

¹⁷⁹ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi, (viide 139), lk 694 kommentaar 3.3.3.

KOKKUVÕTE

Käesoleva töö eesmärgiks seati uurida püstitatud hüpoteesi kohaselt, kas objektiivse deliktivastutuse printsiip on läbivalt deliktiõiguse ajaloos tunnustatud olnud ning kas ja kuidas selle kohaldamisulatus on ajaloo eri etappidel muutunud. Täiendavalt nimetatud põhihüpoteesile uuris autor ka küsimusi, miks, kuidas ja millal kujunes välja deliktiõiguses objektiivse vastutuse põhimõte ning millised on moodsa riskivastutuse normide õigusaktides sätestamise erinevad normitehnilised viisid. Järgnevalt on toodud autori poolt tehtud olulisemad järeldused ja avatud lühidalt uuritu suhtes võetud seisukohad ja põhjendused.

Objektiivne deliktivastutus on sama vana kui inimühiskond. Olles esimeseks teadaolevaks vastutuse vormiks. Objektiivse vastutuse põhiolemus avaldub vastutuse tekkimises ilma kahju tekitaja subjektiivset suhtumist arvestamata. Puhtalt objektiivse vastutuse korral ei ole vastutuse tekkimiseks nõutav mitte ühegi isiku süülise käitumise tuvastamine.

Arhailiste õiguskordade objektiivne vastutus on puhas ehk absoluutne objektiivne vastutus. Autor leiab, et see absoluutsus avaldub kahes tähenduses. Esmalt selles, et arhailistes õiguskordades ei eksisteerinud objektiivse vastutuse kõrval teisi vastutuse liike (näiteks süüline vastutus). Teiseks saame selle ajastu objektiivset vastutust käsitleda absoluutsena selles mõttes, et seda ei piiranud mingid objektiivset vastutust välistavad asjaolud. Seega oli objektiivne vastutus arhailistes õiguskordades kõikjal (kõikide teokoosseisude puhul) kohaldatav ilma piiranguteta.

Arhailistes õigusallikates olid objektiivse deliktivastutuse koosseisud sätestatud kasuistlikult see tähendab, et iga teokoosseis oli eraldi sättega reguleeritud ning sama säte nägi ka ette õigusliku tagajärje selle teokoosseisu realiseerumisel.

Autor leiab, et neil õiguslikel tagajärgedel oli nii karistuslik, kui ka hüvituslik iseloom. Teo toimepanijalt väljamõistetud summast jäi $\frac{2}{3}$ maahärrale, mis sarnaneb tänapäeval riigieelarvesse tasutavate rahatrahvide ja rahaliste karistustega. $\frac{1}{3}$ väljamõistetud summast anti kannatanule. Nimetatu sarnaneb tänapäevasele kahju hüvitisele.

Nimetatud õiguslikud tagajärjed oli väljendatud tihti kindlaksmääratud summana. Seega ei omanud tähtsust tekitatud kahju suurus või põhjused, miks kahju tekkis. Oluline oli vaid, et toime oleks pandud tegu, mille sooritamise eest seadus sellise karistuse ette nägi. Seega näiteks tapmise puhul, sõltumata asjaoludest (sh ka koosseisud, mida tänapäeval käsitletakse

surma põhjustamisena ettevaatamatusest) tuli maksta meheraha, mis oli seadusega kindlaks määratud.

Kuigi objektiivne vastutus jäi arhailistes õiguskordades valitsevaks vastutuse liigiks toimus selles mitmeid olulisi arenguid, mille eesmärgiks oli ja on olnud ka objektiivse deliktivastutuse arengu järgnevatel perioodidel algselt piiramatu objektiivse vastutuse piiramine. Algselt vastutas kogu sugukond oma liikme poolt toime pandud teo eest, mis tihti viis kannatanu poolse sugukonna kättemaksu ja sugukondade vahelise sõjani. Järgmiseks arenguetapiks oli vastutuse üleminek kogu sugukonnalt ainult teo toimepanijale, kelle oma sugukonna liikmed kättemaksu kartuses tihti ise sugukonnast välja heitsid, et talle kui lindpriile saaks kätte maksta. (seniloetletud perioodidel oli kannatanu poolseks vastuseks teo toimepanijale kättemaks, kuna riik ja selle karistusvõim polnud veel piisavalt arenenud). Järgnevas arenguks oli karistusvõimu üleminek kannatanu sugukonnalt riigile (valitsejale). Sellel ajastul tekkis ka niinimetatud taliooni põhimõte. Järgnevalt asendus taliooniprintsiip järk- järgult rahaliste kompensatsioonidega, kus igal teol oli oma hind.

Võrreldes arhailise ajastu õigusega oli rooma õigus aluseks hoopis teistsugusele lähenemisele. Selles õiguskorras oli valitsevaks vastutuse liigiks süüline vastutus, kuid see ei tähendanud objektiivse deliktivastutuse kadumist rooma õigusest. Rooma õiguses võeti objektiivse deliktivastutuse koosseisud alates Justinianuse aegadest kokku ühise nimetaja *obligationes quasi ex delicto* alla. Kvaasidelikte eristas deliktidest neli asjaolu, mis olid järgmised:

1. delikti ei saanud olla ilma kahjulike tagajärgedeta, kvaasideliktid eksisteerisid ka ilma kahjulike tagajärgedeta;
2. delikt ei tekkinud, kui selle toimepaneja ei olnud selles süüdi, kvaasidelikt ei eeldanud toimepaneja süüd;
3. delikti ei eksisteerinud, kui ei olnud teada selle täideviijat, kvaasidelikt oli olemas ka siis, kui selle toimepanejat ei olnud täpselt teada;
4. delikti ei olnud, kui selle toimepaneja ei andnud endale oma tegudest aru või pani selle toime loom või asi, kvaasideliktid olid sellises olukorras võimalikud.

Rooma õiguses jätkus objektiivse deliktivastutuse koosseisude sätestamine kasuistlikult see tähendab viisil, kus iga teokoosseis on eraldi sättega reguleeritud ning samas nähakse ette ka õiguslikud tagajärjed teokoosseisu realiseerumise puhul.

Rooma objektiivset deliktivastutust saab pidada ka puhtaks ehk absoluutseks, kuid erinevalt arhailisele ajastule oli rooma objektiivne deliktivastutus absoluutne vaid ühes tähenduses. Rooma eraõigus ei tunnista kvaasideliktide puhul vastutust välistavaid asjaolusid. Kui kvaasidelikt oli aset leidnud, siis rakendati seaduses sätestatud õiguslikke tagajärgi igal juhul ja piiranguteta.

Rooma õigusele on omane ajaloolises arengus raskemaliigiliste karistuste asendamine kergemaliigilistega. Nii näiteks kvaasidelikti *si iudex litem suam fecerit* (esmakordselt sätestatud 12. tahvli seadustes) nägi hooletule või valesti kohut mõistnud kohtunikule karistusena ette surmanuhtluse, siis hiljemalt rooma õiguse klassikalise perioodi ajal seadust muudeti ning surmanuhtlus asendati rahalise hüvitisega kannatanule kogu protsessi väärtuses.

Rooma õigusele oli ka omane, et osade objektiivse deliktivastutuse koosseisude puhul olid rahalise karistuse või hüvitus suuruse sätestatud kindlate summadena. See tähendab, et karistus või hüvitis ei sõltunud otseselt tekitatud kahju suurusest vaid asjaolust, kas kvaasidelikt oli toimunud või mitte. Kvaasidelikti toimumise korral mõisteti selle toimepanijalt välja seaduses ette nähtud kindel summa. Näitena vastutasid majaelanikud kvaasidelikti *effusum et deiectum* toimumisel ning vaba inimese surma korral oli karistuseks 50000 sestertsi. Mõningatel juhtudel on aga oluline ka kahju suuruse kindlakstegemine. Nii vastutas ebaõigesti kohut mõistnud kohtunik kvaasidelikti *si iudex litem suam fecerit* alusel kogu protsessi väärtuse ulatuses.

Rooma õiguses olid üsna laialdaselt levinud ka niinimetatud *actio popularis*´ed. Need olid hagid, mida võis esitada iga kodanik. Kvaasideliktide puhul on märgitud, et niinimetatud populaarhagide esitamise võimalus oli kvaasideliktide *positum et suspensum* ja *effusum et deiectum* korral. Neist esimene sätestas vastutuse välja asetatu või välja riputatu eest ja teine hoonest välja visatu või välja kallatu eest.

Keskaegses Tallinnas kehtis alates 1248 aastast Lübecki linnaõiguse Tallinna koodeks, mille 1282 aasta redaktsioon oli ka käesoleva töö keskaega puudutava osa põhiallikaks.

Kuna riikide ja seoses sellega ka riigiti õiguse arengutase on erinev, siis erinevad riigid ja rahvad jõudsid süülise vastutuse valitsevaks vastutusvormiks saamiseni erinevatel aegadel. Nii näeme juba rooma eraõiguses pööret süülisele vastutusele. Samas näiteks oli objektiivne vastutus mitmete Euroopa hõimude, rahvaste ja hiljem riikide õiguskordades valdav veel aastasadu pärast Rooma impeeriumi kokkuvarisemist. Ka Eesti maa- aladel oli objektiivne

vastutus valitsevaks vastutuse vormiks kuni vähemalt keskaja teise pooleni. Seega ka Lübecki õiguse Tallinna koodeksi vaadeldavas redaktsioonis.

Keskaegses Tallinnas kehtivas õiguses oli kasutusel niinimetatud formaalne tõendite viis. Teatud tõenditel oli kohtu jaoks otsustav ja ette kindlaks määratud mõju. Üheks selliseks oluliseks tõendiks oli vanne, millega võis ennast vabastada süüst (vanne kõikide pühakute nimel). Autor leiab, et vande puhul süüst vabastamist ei saa antud juhul vaadata kitsalt vaid süüst vabastamisena. Sellel ajastul oli Tallinnas kehtivas õiguses valitsevaks vastutuse vormiks objektiivne vastutus, mis ei omista süüküsimusele tähtsust. Seega leiab autor, et vande kindlaksmääratud mõju ei väljendunud mitte niivõrd süü, kuivõrd vastutuse välistamises. Kuna õiguskirjanduses on vannet käsitletud menetlusliku tõendina, siis käsitleb ka autor vannet sellena ja mitte objektiivset deliktivastutust välistava asjaoluna. Järgnevatel ajalooperioodidel ei ole vandel enam sellist mõju.

Keskaja objektiivses deliktivastutuses oli toimunud võrreldes varasemate perioodidega veel teinegi oluline muutus. Keskaja objektiivne deliktivastatus ei olnud enam täielik ehk absoluutne. Sellel ajastul võime seadustest leida esimesi objektiivset deliktivastutust välistavaid asjaolusid. Nii näiteks ei kohaldata loomapideaja objektiivset deliktivastutust juhtudel, kui „keegi läheb teise mehe majja, ükskõik mis asjus see ka ei sünniks ja teda vigastab koer või elajas, mil viisil teda ka ei vigastataks“ või „kui kellegi elajas kõnnib tänaval ja teeb mõnele inimesele häda väljaspool maja. Kui elaja omanik ta ära ajab ja teda ligi ei kutsu“.

Keskajast pärinevad regulatsioonid on kasuistlikud nagu ka eelnevate perioodide seadused. Kõik vastutuse koosseisud on reguleeritud eraldi sätetes. Küll aga ei ole Lübecki õiguse Tallinna koodeksis samas sättes sätestatud karistumäärasid.

Balti Eraseaduse jõustumisega 1865 aastal sai rooma eraõigus Baltimaadel subsidiaarõigusest provintsiaalõiguseks. BES on juba selline seadus, kus on selgelt näha, et on toimunud rooma õiguse eeskujul üleminek süülisele vastutusele, mille kõrvale on jäänud kaks objektiivse vastutuse koosseisu. Need on vastutus väljaheitmisest, väljakallamisest või allalangemisest tekkinud kahju eest ja loomapidaja vastutus.

Ka BES-i näol on tegu kasuaalse seadusega. Kuna BES-i sätted on väga üksikasjalikud ja kasuaalsed, siis on kummagile objektiivse vastutuse koosseisule seaduses ette nähtud mitmest paragrahvist koosnev peatükk.

Esimene nimetatud koosseisudest on rooma õigusest pärineva kvaasidelikti *effusum et deiectum* ülevõtmine BES-i. Samas leiab autor, et BES-i regulatsioon on nimetatud kvaasidelikti reguleerimisalast laiem, kuna *effusum et deiectum* ei hõlma vastutust maja küljest kukkuvate esemetega, mis ei ole piisavalt või ettenähtud viisil kinnitatud, tekitatud kahju eest. Seega esineb BES-is olukord, mis sarnaneb lisaks mainitud kvaasideliktile veel kvaasideliktile *positum et suspensum*. Samas vaikib BES-i kommentaaride autor Bukovskii viimatinimetatud kvaasidelikti ülevõtmisest jaatades vaid esimesena mainitud *effusum et deiectum* ülevõtmist.

Ka BES-i vastutus väljaheitmisest, väljakallamisest või allalangemisest tekkinud kahju eest ei ole puhas ehk absoluutne objektiivne deliktivastutus. BES-is on sätestatud ka vastutust välistavad asjaolud. Nendeks on juhtumid, kus kannatanu on ise kahju tekkimises süüdi (kannatanu süü võib väljenduda selles, et ta jättis tähelepanuta märgid, mis olid ohust teatamiseks välja pandud või siis ei kuulnud ta või jättis tähelepanuta ohu eest hoiatavad hüüded. BES-is kehtis põhimõte, et objektiivne vastutus on põhjendatud vaid juhul, kui kohustatud isik ei ole rakendanud vajalikke ettevaatusabinõusid. Nende rakendamisel langes vastutus ära. Seejuures oli siiski oluline, et ettevaatusabinõud, väljapandud märgid ja hoiatavad hüüded olid kannatanule piisavalt selged ja arusaadavad ning ta ei pööranud neile tähelepanu omal süül

Loomapidaja vastutuse puhul oli vastutust välistavaks asjaoluks kahju põhjustanud looma võõrandamine teisele isikule. Kuna BES-i kohaselt käis vastutus nii-öelda loomaga kaasas, siis sellisel juhul läks vastutus üle looma uuele omanikule. Samuti välistas vastutuse juhtum, kui kahju põhjustati kannatanu enda ettevaatamatusest või sellest, et kannatanu ärritas looma. Kahjunõue kustus juhtumil, kui kahju põhjustanud loom sureb või kaob enne hagi esitamist juhul, kui looma omanik surmas või kadumises süüdi ei ole.

Eesti Vabariigi 1940 aasta tsiviilseadustiku eelnõu sätestas kolm objektiivse (riski) vastutuse koosseisu. Nendeks on kahju väljaheitmisest, väljakallamisest ja allalangemisest, loomapidaja vastutus ja vastutus asjade ja käitiste kaudu tekkinud kahju eest. Neist kaks esimestena nimetatud on tsiviilseadustiku eelnõusse jõudnud rooma õigusest BES-i vahendusel. Kolmas koosseis aga täiesti uus objektiivse (riski) vastutuse koosseis. Viimatinimetatud koosseisu puhul võib esmakordselt näha püüdu sätestada suurema ohu allikate loetelu tegevusalade järgi, mille kohaselt loeti ettevõtte või üksikisiku poolt rakendatav käitusviis, mis oma loomult on seotud erilise hädaohuga teistele kehtib regulatsioon eriti, kui seda käitusviisi

rakendatakse raudtee-, laevasõidu-, ja muude transpordiettevõtete, gaasi- ja elektriandmis-ettevõtete, veeandmis-, ehitus- ja mäetööstusettevõtete poolt.

Tsiviilseadustiku objektiivse (riski) vastutuse näol ei ole tegu täieliku ehk absoluutse riskivastutusega, kuna kõikide koosseisude puhul esineb vastutust välistavaid asjaolusid.

Ka tsiviilseadustiku sätete puhul ei ole sätestamisel järgitud veel üldklausli põhimõtet vaid kõik koosseisud on sätestatud eraldi sätetes. Küll võib aga asjade ja käitiste kaudu tekkinud kahju sätestamisel autori arvates leida juba siiski teatavaid üldklausli tunnuseid. Nimelt on tsiviilseadustiku § 2123 teises lõigus sätestatud „kes peab äri või muud ettevõtet või ükskõik mis otstarbeks rakendab käitusviisi, mis oma loomult on seotud erilise hädaohuga teistele, see vastutab, välja arvatud vääramatu jõu juhud, kahju eest, mis seesugusest ettevõttest või käitusviisist teistele tekib. Eriti kehtib seesugune vastutus raudtee-, laevasõidu- ja muude veoettevõtete, gaasi- ja elektriandmise ettevõtete, veeandmis-, ehitus- ja mäetööstus ettevõtete kohta“ Sättes on antud suurema ohu allikale iseloomulikud üldised omadused ja näidisloetelu tegevusaladest, mille kohta säte eriti kehtib. Võib öelda, et nimetatud säte on esimene moodsa riskivastutuse säte Eesti õiguskorras.

ENSV tsiviilkoodeksi objektiivne (riski) vastutus põhines täielikult üldklauslile. Erinevaid riskivastutuse koosseise ei olnud käsitletud erinevates sätetes vaid ühes sättes olid välja toodud suurema ohu allikale iseloomulikud üldised tunnused. Nende üldtunnuste pinnalt pidi asja lahendav kohus võtma seisukoha, kas asja või tegevust on võimalik käsitleda suurema ohu allikana või mitte. Juhul, kui asi või tegevus kvalifitseerus suurema ohu allikaks üldklauslis sätestatud üldiste tunnuste olemasolu tõttu, siis järgnes vastutus objektiivse deliktivastutuse sätete järgi, kui asjal või tegevusel puudusid suurema ohu allika tunnused, siis mitte. Nii võimaldas üldklausel sätestada objektiivse deliktivastutuse vaid ühe sättega. Samas ei tähendanud see, et suurema ohu allikate arv oleks vähenenud. Üldklausli positiivseks küljeks ongi asjaolu, et selles sätestatud üldtingimuste tõttu saab suurema ohu allikana kvalifitseerida iga üldistele tingimustele vastavat asja või tegevust.

Ka ENSV tsiviilkoodeksis käsitletud riskivastutus ei olnud täielik ehk absoluutne. Nii välistas riskivastutuse näiteks vääramatu jõud. Samuti ei vastutanud suurema ohu allikaga tekitatud kahju eest valduse teenija (näiteks ettevõtte autot juhtiv töötajast autojuht) kui suurema ohu allika otsene valdaja, Tema asemel vastutas ettevõtte ehk isik, kelle huvides valduse teenija suurema ohu allikat valdas.

Eelnevast tuleneb, et objektiivse deliktivastutuse printsiip on läbivalt deliktiõiguse ajaloos tunnustatud olnud, kuigi selle kohaldamisulatus on ajaloo erinevatel etappidel olnud erinev. Arhailistes õiguskordades ja Eesti maa- alal keskaja lõpuni oli objektiivne deliktivastutus valitsev vastutuse liik. Rooma õiguses oli põhiliseks vastutuse vormiks süüline vastutus, ent siiski säilis süülise vastutuse kõrval objektiivne deliktivastutus oma viie koosseisuga, millest *actiones noxales* veel omakorda sisaldas pereisa vastutust võimualuste isikute ja loomade poolt tekitatud kahju eest. BES-is vähenes objektiivse deliktiõiguse osakaal veelgi (vaid kaks koosseisu), Eesti Vabariigi 1940 aasta tsiviilseadustiku eelnõus on sätestatud kolm erinevat objektiivse deliktivastutuse koosseisu. ENSV tsiviilkoodeks sätestas üldklausli, mis võimaldas suurema ohu allikana käsitleda kõiki asju ja tegevusi, mis vastasid üldklausliga sätestatud suurema ohu allika üldistele tunnustele. VÕS-is aga on lisaks üldklauslile sätestatud ka mõned riskivastutuse erikoosseisud. Seega saab väita, et tänapäevases riskiühiskonnas on seadusandja ennekõike üldklausli kaudu teinud võimalikuks kõigile eriti ohtlikele asjadele ja tegevustele omistada suurema ohu allika kvaliteet.

Küsimusele miks, kuidas ja millal kujunes deliktiõiguses välja objektiivse vastutuse põhimõte saab vastata, et objektiivne deliktivastutus oli esimene teadaolev vastutuse vorm, mida hiljem üha enam piirama hakati..

Tänapäevases objektiivses deliktivastutuses on riskivastutuse puhul kasutusel kolm levinumat normide sätestamise viisi.

- generaalklausel ehk üldklausel;
- generaalklausel ja sellele lisanduvad erikoosseisud
- erinevad riskivastutuse sätted on sätestatud eraldi seadustes.

Neist esimene viis oli kasutusel ENSV ja teiste liiduvabariikide tsiviilkoodeksites ja tänapäeval näiteks Vene Föderatsiooni Tsiviilkoodeksi § 1079

Toodud näidetest teine on kasutusel Eesti kehtivas õiguskorras, kus VÕS § 1056 sätestab üldklausli, VÕS §-d 1057-1060 aga riskivastutuse erikoosseisud.

Kolmas näide on kasutusel tänapäevases Saksa õiguses, kus riskivastutuse sätted sisalduvad mitmes erinevas seaduses.

SUMMARY

The development of institute strict delict liability and growth from archaic legal orders till Estonian Law of Obligations Act.

The aim of the current paper is to research under constructed hypothesis whether the strict delict liability principle has permanently been acknowledged during history of delict law and whether and how it's application range has been changing during different phases of history. In addition to the mentioned main hypothesis the author has also researched questions such as why, how and when objective liability principle in delict law was developed and which are the different legislative ways for establishing modern strict liability norms in legal acts. Following the author has brought out main conclusions and opened shortly the main viewpoints and recitals of research.

Objective delict liability in archaic legal systems

In archaic legal systems the objective responsibility has been the ruling form of responsibility. Even in the most developed law system attention was not paid on willfulness or inadvertence of objective responsibility .

It would be possible to conclude that all the rest of the law history has been largely the limiting of initial absolute objective liability. As the absolute objective liability brought along wars between families and revenges by families, the first limitation of objective liability was the application of responsibility only towards the perpetrator of act (earlier all the family was held responsible). Take-over of power to punish by state followed it and principle of talion established, later gradually replaced with monetary compensations, where each wrongful act had it's own price.

Therefore we could conclude about archaic law systems that in this era the objective delict liability existed as ruling form of liability and at the interest of community it was gradually limited, till it was reached from era of family wars to the era of individual liability and monetary punishment. We could also conclude that objective law was established together with mankind and it was the first law of it.

It is important to mention that in different countries and nations these developments take place in different times. For example in Estonia principle of talion and principle of strict delict

liability were ruling till the end of middle ages. At the same time, before our chronology in Rome, the more modern law system, based on fault ruled. Estonia reached it only in modern times when taking over the Roman law. At the same time, this kind of development was the characteristic for whole Europe after Roman empire. The importance of strict liability diminished according to whether and when it was reached to taking over the Roman law.

Strict delict liability in Roman private law

Roman law brought in totally different foundation and approach. In this legal system, the ruling form of liability was liability based on actual fault, but it did not mean that objective delict liability totally disappeared in Roman law. Roman law could be as sample law in nowadays law as in Roman law were stipulated some of the compositions of strict liability. These compositions were stipulated in different laws and already in the law of 12 Tables (450 B.C) we could find regulations about different laws regards responsibility of farmers. The rest of the compositions of delict liability were later established by further laws. In Roman law the compositions of objective responsibility since Julianus codex were summarized under one name *Obligations quasi ex delicto*, which is also named as kvaasidelikt in estonian literature of law.

Differences between *obligationes quasi ex delicto* and *obligationes ex delicto* were mainly following:

- there could not be delict if there were no harmful consequences. For *obligationes quasi ex delicto* the harmful consequences were not important but there should have been the danger for these;
- delict was not existing if the perpetrator of the act was not accused in this, *obligationes quasi ex delicto* was not expecting the perpetrator to be guilty;
- delict was not formed if the perpetrator of it was not known, *obligationes quasi ex delicto* existed also when the perpetrator of the illegal act was not known;
- delict was not formed, if the act was done by person who was not able to understand what the person was doing, animal or thing, but the *obligationes quasi ex delicto* existed in these kind of situations.

Obligationes quasi ex delicto are obligations, according to which the base for liability is the generation of loss (objective criteria).

In Roman law the following *obligationes quasi ex delicto* compositions were known:

- *Si iudex litem suam fecerit*, which was applied in cases where judge had acted carelessly or wrongly, in such case the judge was liable to extent of the value of whole process;
- *Positum et suspensum*, responsibility for out placed or hanged up, in case the out placed or hanged up thing fell and caused damaged to passers- by;
- *Effusum et deiectum*, stipulated the responsibility in case something was thrown out of some building or poured out on public square or street and it caused the damage
- *Nautae, caupones et stabularii* stipulated responsibility for owner of the ship, guesthouse or entry courtyard in case their maids stole or damaged their things
- *Actiones noxales* stipulated the responsibility of the master in case damage was caused by the person under his authority (son, slave) or by animal.

Actiones noxales also stipulates *actio de pauperie* and *actio de pastu* which are regulating the responsibility of farmers. First of these stipulates the responsibility of farmer for damages which animal had caused to whomever, second of these stipulates farmers responsibility in case farmer keeps it's animals on someone else's land or in case the animals of farmer have gone to foreign land and caused damage (damaged or eaten the fruits).

From the subsequent eras we can see that parts of Roman *obligationes quasi ex delicto* became surprisingly long-term. So was the liability of farmer derived from Roman law and also the *obligationes quasi ex delicto*, *effusum et deiectum*, the responsibility for outplaced or outpoured on square or street causing damage, reaching in relation to reception of Roman law through BES also to draft civil code of Estonia 1940.

In Roman law the strict delict liability was not involved in many stipulations but in one sense the Roman quasi delicts still introduced total objective liability. Roman law did not foresee facts avoiding responsibility in case of quasi delicts, these were introduced in later phases of development for the institute of strict liability.

The institute of strict delict liability in the middle ages

In the middle-ages objective responsibility was continually the ruling form of responsibility in Estonian land territory. In relation to church law *corpus juris canonici* valid in the territories of diocese and the influence of german „law-books“ in Estonian legal area, there was into some extent taken over the roman law (*corpus juris canonici* support into important extent to

Roman law, in German „law-books“ germanic customary or behavioral law braided with Roman law), but it was too early yet to talk about reception of Roman law. It only happened on 17th century and after that in Estonian territory the important role remained to customary law. Roman law was in the Estonian territory till BEC entered into force in 1865 as subsidiary law, it was used in case local law had gap or regulation was absent.

We can still see some developments based on era in terms of strict liability. More precisely, here we mean practicing oath as evidence in court proceedings which has certain impact for court and which frees from liability and fault.

Secondly, we could claim that in acts studied in current research paper in middle age Lübeck urban code were first time stipulated circumstances which excluded strict delict liability. Especially in provisions regarding responsibility of farmer it was not any more the case of full liability. For example farmer is not liable for damage if damage is caused in the house of the farmer and by the farmers own animal.

In such case, farmer is liable for damage, despite of which circumstances the damage was caused or how big was the extent of damage or under which circumstances the victim ended up in farmers house (there was no difference whether it was the guest invited by farmer or the thief). Also the farmer did not have to give the oath or held liable in case his animal attacked someone on street and caused damage but the farmer had called the animal away from victim.

At the latter stage of middle age there took place important changes in Estonian territory in regards of delict liability. More precisely, the reception of Roman law into local law had gradually reached to the point where objective liability loosed it's former position among ruling liability types and instead of which the ruling liability type became the liability based on fault. Objective liability did not totally dissapear but as also in case of Roman law quasi delicts only few configurations remained in existance.

Strict delict liability in Baltic Private Code

Together with BEC coming into force Roman law rose from former position of subsidiary law to the position of Baltic provincial law position. That reception also meant that from acts analysed in this research paper, BEC was the first one, which included liability on fault as ruling type of liability in the Estonian territory.

Partly the reception was concluded already before, in acts being in force before BES acts (BEC still was primarily the collection of different laws stipulating the civil law and not so much of the creation of new law, but into an extent it was also of that). Partially we owe for consistent reception of Roman law to its author Bunge.

The compositions of objective responsibility in BEC are regulated as damage of throwing, damage of pouring and damage of falling, in which cases it was overtaking of *actio de effusis et deiectionis* originating from Roman law and also the responsibility of farmer which is also by its nature a reception of Roman law.

From previous we can see that not all quasi delicts were taken over from Roman law. It meant the diminishing of compositions of delict liability in comparison to Roman law. Specifically we could point out following circumstances: information has not become known to author that mentioned actions in Roman law were not regulated in detail and causally as it was inherent to BES regulations.

Secondly we should point out that in BES there are some stipulations in which there are references to regulations originating from local regulations of country or city code which were considered valid in certain areas also after appearing of BES.

Strict delict liability and Draft Civil Code of Estonia 1940

In 1940 Draft Civil Code in comparison to its predecessor BES was a lot of familiar but also new. What concerns to similarity with BES, the Draft Civil Code is two out of three compositions of objective responsibility were taken over from Roman law.

These are the responsibilities of throwing, pouring and falling and the farmer's liability. The mentioned regulations together of principles of calculating the damage are translated in important extent to Estonian from BES. Therefore we could claim that BES and also the Roman law strict liability provisions have been the important sources of inspiration for the authors of Draft Civil Code.

New is that in the Draft Civil Code there is a tendency in comparison to BES towards very causal and partially extremely detailed description of regulations to strive towards more modern and abstract norms. Therefore in the Draft several provisions of civil law have remained out of BES, particularly there which could be characterized by causality and detail

orientation. Therefore the author also has claimed that BES regulations have only been taken over into important extent.

Important innovation is also the formation of totally new collection of provisions of delict liability in the Draft code. These are the damages caused by things and practices. This type of regulations we could not find in BES nor in Roman law. From this we could draw two conclusions.

In comparison to establishing BES and making amendments to it later the life had moved on and in relation to the technological development, the society considered necessary during making the Draft code to apply objective liability also in case company uses practice which can involve damage caused to others. Also the list of fields of activities is given which by its nature is related to danger to others. Also the list is given for which the regulation is specifically valid. This means that it was given the list of sources by fields of activities by companies or individuals according to which the practice which is related to danger to others was considered valid if this practice was implemented by railroad, sea transport or other transportation companies, gas- or electricity providing companies, water giving companies or construction and mining companies.

In case of provisions of objective delict liability in Draft code it is not about objective delict liability but there also some circumstances excluding liability.

Strict delict liability in the Civil Code of Soviet Estonia

Strict delict liability in Civil Code of Soviet Estonia was into large extent based on general clause. This means that in code there was no presentation of the list of delicts, instead there were described characteristics of the source of bigger danger.

Based on these general characteristics the court had to form its viewpoint, whether the thing or activity can be dealt as the source for bigger danger or not. In case the thing or activity classified as the source of bigger danger as it had its characteristics described in general clause, strict delict liability followed. In case thing or activity did not have characteristics of the source for bigger danger, then there was no liability.

Thus the general clause enabled the use of strict liability in only one provision. At the same time it did not mean that the number of sources for bigger danger had diminished. The

positive side of general clause is the fact that general conditions tied to it enabled to classify whichever things or activity in accordance with general conditions.

The conditions for applying strict liability was that the victim should have been suffered the loss, which was caused by the source of the bigger danger, there should have been direct link between loss and the holder of source of bigger danger who had caused the loss and the loss caused by the source of bigger danger had to be wrongful by the law.

Also the strict liability principle in Soviet Estonian Civil Code had not an absolute feature as there were certain conditions which freed from liability. The code was based purely on general clause. This means that different from Law of Obligations Act the aforementioned code did not establish special list of delicts.

Originating from previous, it comes that the principle of objective delict liability has been acknowledged in history thoroughly, though its range of application has varied by different stages of history. In archaic law systems and till the end of middle ages in Estonian territory the objective liability was the ruling type of responsibility. In Roman law the main form of liability was liability based on fault, but in addition to fault liability the strict liability with its five collections still remained, *actiones noxales* of these was also split into smaller parts.

In BES the share of strict liability diminished even more (only two compositions), in Draft Civil Code 1940 it is stipulated three different compositions of strict liability. Soviet Estonian Civil Code established general clause, which enabled to see all things and activities as the sources of bigger danger, which had the characteristics of bigger danger described in general clause.

But in the Law of Obligations Act there is in addition to general clause also established some risk responsibility special compositions. Thus we could claim that in nowadays risk society the law maker has first of all made it possible through general clause to give quality of bigger danger to all specially dangerous things or activities.

To question why, how and when in delict liability developed principle of strict liability, it is possible to answer that strict delict liability is as old as human society. It was an original form of liability which was later limited more and more.

Different techniques for establishing strict liability rules in legal acts

Nowadays liability based on risk is applied in three different most ways for establishing norms.

- general clause
- general clause and special list of delicts added to it
- different compositions of risk liability are established in separate laws.

The first of these ways was used in Soviet Estonia and in other republics of the Soviet Union and in nowadays for example in Russian Federation Civil Code (§ 1079)

Second of given examples is used in Estonian law, where § 1056 of the Law of Obligations Act establishes general clause, but articles 1057-1060 special compositions of strict liability.

Third example is used in nowadays German law where strict liability compositions are included in three different laws.

There could also be added fourth way for establishing different risk liability special compositions without the general clause in same law but in different paragraphs. The examples of these establishments are BES and 1940 Civil Code.

KASUTATUD ALLIKAD

Kirjandus

1. Anonüümne autor, Geschichtliche Uebersicht der Grundlagen und der Entwieclung des Provinzialrechts in den Ostseegouvernements. Allgemeiner Teil I, Geschichte II, Rechtsquellen III, Kodifikatsion seit 1710. St. Petersburg, Druckerei der Zweiten Abteilung S.K.M. Eigener Kanzellei, 1845
2. Arens, I. Põhijooni Eesti õiguse ajaloost I Sissejuhatuslik üldosa. Vana ka keskaegne Eesti õigusajastu. Loengud Eestimaa õiguse ajaloost Eesti Teadusliku Instituudi Õigusteaduskonnas 1953 ja 1954 aastal. Stockholm, Eesti Teaduslik Instituut, 1956
3. Bassanelli- Sommariva, G. Lezioni di Diritto Privato Romano III Istituzioni. Santarcangelo di Romagna. Maggioli Editore. 2012.
4. Beck, U. Riskiühiskond. Teel uue modernsuse poole Tartu. Tartu Ülikooli Kirjastus, 2005.
5. Belograd, N. Римское право. Источники, история, институции. Киев. Типография Петра Барского, 1894.
6. Brüggemann, K; Laur, M; Piirimäe, P. Die Baltischen Kapitulationen von 1710. Kontext- Wirkungen, Interpretationen. Köln, Weimar, Wien, Böhlau Verlag, 2014
7. Brüggemeier, G. Haftungsrecht: Struktur, Prinzipen, Schutzbereich. Ein Beitrag zu Europäisierung des Privatrechts. Berlin, Heidelberg. Springer Verlag. 2006.
8. Bussani, M (edit). European Tort Law: Eastern and Western Perspectives. Berne. Stämpfli Publishers 2007.
9. Bukovskii, V, Сводъ гражданскихъ узаконеній губерній прибалтійскихъ съ продолженіемъ 1912-1914 г. г. и съ разъясненіями въ 2 томахъ. Том II содержащий право требованій. Рига 1914.
10. von Cadow, O. Die Zählung des Automobils durch die Gefährdungshaftung. Eine Analyse der Entscheidungen des Reichsgericht zu § 7 des Gesetzes über den Verkehr mit Kraftfahrzeugen vom 03.05.1909. Schriften zur Rechtsgeschichte. Heft 95. Dunker&Humbolt, Berlin 2002.
11. van Dam, C. European Tort Law. Oxford Scholarship Online 2013. DOI:10.1093/acprof:oso/9780199672264.001.00001
12. Emmerich, V. BGB- Schuldrecht Besonderer Teil, 13 Auflage, Heidelberg, München, Landsberg, Frechen, Hamburg, C. F. Müller, 2012

13. Fikentscher, W, Heinemann, A. Schuldrecht. 10. Auflage. Berlin. De Gruyter 2006.
14. Fuchs, M. Deliktsrecht. 7 Auflage, Springer- Verlag. Berlin, Heidelberg. 2009.
15. Greger, R, Haftungsrecht des Strassenverkehrs. Handbuch und Kommentar. 4. Aufl, Berlin, De Gruyter Recht, 2007
16. Grueber, B. E. The Roman Law of Damage to Property: Being a Commentary on the Title of the Digest ad Legem Aquiliam with an introduction to the study of the Corpus Juris Civilis. The Lawbook Exchange LTD, Clark, New Jersey, 2004, lk 275.
17. Hähnchen, S. Rechtsgeschichte. Von der Römischen Antike bis zu Neuzeit. 4. Auflage. Heidelberg, München, Frechen, Hamburg. C.F. Müller Verlag. 2012.
18. Hattenhauer, H, Euroopa õiguse ajalugu. Tallinn, Juura, 2007
19. Humphreys, E. R. Manual of Civil Law. For the Use of Schools, and More Especially of Candidates for the Civil Service consisting of an epitomie in english of the Institutes of Justinian, carefully expurgated with an introductory chapter. London. Longman, Brown, Green, and Longmans, 1894
20. Ilus, E. Rooma eraõiguse alused. Tallinn. Penikoorem 2005.
21. Jakovlev, V, Древнеримское частное право и современное российское гражданское право, Мщсква, Wolters Kluwer, 2010
22. Kaser, M. Das Römische Privatrecht. Zweiter Abschnitt. Die nachklassischen Entwiklungen. München. Verlag C. H. Beck. 1975.
23. Krasavtšikov, O. Советское гражданское право. В 2-х томах. Том 2. Москва. «Высшая школа». 1968
24. Kull, I Codification of Privat Law in Estonia. J.C.Rivera (*editor*): The Scope and Structure of Civil Codes, Dordrecht, Heidelberg, New York, London, Springer, 2014
25. Kuuskemaa, J; Õunmaa, O. Lübecki õigus kaitses tallinlasi maavalitsejate omavoli eest. www.pealinn.ee 08.05.2011. Arvutivõrgust leitav: <http://aerling.blogspot.com/2011/05/lubecki-oigus-kaitstes-tallinlasi.html> 18.04.2016
26. Käerdi, M; Kõve,V; Kull, I; Varul, P. Võlaõigusseadus III Kommenteeritud väljaanne. Tallinn. Juura 2009.
27. Laasik, E. Nõukogude tsiviilõigus. Eriosa. Tallinn. Valgus. 1975
28. Mahov. I. Muistne maa rahva õigus. Arvutivõrgust leitav: http://kultuur.elu.ee/ke489_maarahvas.htm
29. Mainar, R.B. Curso de Derecho Privado Romano. Caracas. Universidad Catolica Andres Bello, 2006.

30. Mousourakis, G. Fundamentals of Roman Private Law. Heidelberg, New York. Dordrecht, London, Springer- Verlag, 2012.
31. Muhel, V. E. Eestimaa õiguse ajalugu. Konspekt. Koostatud professor J. Uluotsa loengute põhjal, Tartu, 1938
32. Naelapea, G. Eestimaa õiguse ajalugu (Estländische Rechtsgeschichte) Karl Wilhelm von Seeleri loengute põhjal toimetatud. Tallinn, Varrak, 1926
33. Narits, R. Õigusteaduse metodoloogia I. Tallinn, Juura, 1997
34. Novitski, I. Римское право. Москва. Wolters- Kluwer 2009.
35. Oja, R; Vaino, T. Eesti õigusajalugu. Professor Leo Leesmendi autoriseeritud konspekt. Tart, Akadeemiline Kooperatiiv, 1940
36. du Plessis, P. Borkowski's Textbook on Roman Law. Fifth Edition. Oxford. Oxford University Press, 2015
37. Rein, W. Das Römische Privatrecht und der Civilprozess bis in das erste Jahrhundert der Kaiserherrschaft . Ein Hülfbuch zur Erklärung der alten Classiker, vorzüglich for Philologen nach den Quellen bearbeiten. Leipzig, Verlag von K. F. Koehler. 1836
38. Saarnits, L (toimetaja). Tsiviilseadustik. Tartu. Tartu Ülikooli Trükikoda. 1992.
39. Sanfilippo, C. Istituzioni di Diritto Romano. Decima Edizione. Soviera Mannelli. Rubbettino Editore 2002.
40. von Schwind, F. Römisches Recht I Geschichte, Rechtsgang, System des Privatrechtes. Wien. Springer- Verlag. 1950.
41. Siimets- Gross, H. Das „Liv-, Est- und Curlaendische Privatrecht“ (1864/1865) und das römische Recht im Baltikum. Doktoritöö. Tartu. Tartu Ülikooli Kirjastus. 2011.
42. Siimets- Gross, H. Rooma õigus subsidiaarõigusest Balti provintsiaalõiguseks. Acta Historica Tallinnensia 2003, 7, Tallinn, Teaduste akadeemia kirjastus, 2003
43. Sohm, R. Institutionen. Eine Lehrbuch der Geschichte und des System des römischen Privatrechts. Achte und neunte auflage. Der Institutionen des Römischen Recht. Leipzig. Verlag von Duncker&Humbolt, 1899.
44. Spindler, G; Rieckers, O, Tort Law in Germany, New York, Wolters Kluwer, 2011
45. Stroman, V, Riskivastutuse eeldused ja ulatus mootorsõidukiga kahju põhjustamise korral. Magistratitöö, Tartu, 2015
46. Zeres, T. Bürgerliches Recht. Eine Eiführung in das Zivilrecht und die Grundzüge des Zivilprozessrecht. 6 Auflage. Springer Verlag. Berlin, Heidelberg. 2010.
47. Zimmermann, R. The Law of Obligations. Roman Foundations of the Civilian Traditions. Cape Town. Juta&Co. 1992.

48. Talamanca, M; Capogrossi- Colognesi, L; Finazzi, G. Elementi di Diritto Privato Romano. Secunda Edizione. Milano. Giuffre Editore. 2013
49. Tampuu, T. Lepinguvälised võlasuhted. 3., täiendatud ja muudetud trükk. Tallinn. Juura 2012
50. Tunck, A, Introduction to the Tort Law, IECL, Vol IX. Torts, Tübingen, J.C.B. Mohr, 1974
51. Tartu Ülikooli juura üliõpilased. Rooma õiguse ajalugu/ dotsent J. Uluotsa loengute järele programmile wastawalt kokkuseatud, Tartu, Chr. Jürgens, 1923
52. Uluots, J. Eestimaa õiguse ajalugu. I, Wana iseseisvuse aeg, Romaani- Germaani aeg. II, Poola- Leedu- Skandinaavia aeg. Vene aeg. Eesti aeg/ kooskõlas J Uluotsa loengutega. Tartu. 1930.
53. Varkallo, V. Об ответственности по гражданскому праву. Москва. Прогресс. 1977
54. Wain, J; Laaneste, E. Eestimaa õiguse ajalugu I Vana iseseisvuse aeg. Romaani- Germaani aeg. Kooskõlas J. Uluotsa loengutega. Tartu, 1932
55. Watson, A. Roman Law & Comparative Law Athens, London, The University of Georgia Press, 1991.
56. Ylikangas, H. Miks õigus muutub? Tartu, Fontes Juris, 1993

Normatiivaktid

57. Bürgerliches Gesetzbuch (BGB) In der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738) zuletzt durch Artikel I des Gesetzes vom 22. Juli 2014 (BGBl. I S. 1218) m.W.v.29.07.2014
58. Eesti NSV Tsiviilkoodeks. Ametlik tekst muudatuste ja täiendustega seisuga 01.01.1988. Tallinn. „Eesti Raamat“ 1988
59. Гражданский кодекс Российской Федерации (часть вторая) от 30.11.1994 N51-ФЗ (Редакция от 13.07.2015 с изм и доп. вступ. в силу с 01.10.2015). Arvutivõrgust leitav: <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?reg=doc;base=LAW;n=170140>
60. Karistusseadustik. RT I, 25.09.2015, 7
61. Kohtute seadus RT I, 10.03.2015, 15
62. Liikluskindlustuse seadus RT I, 12.07.2014, 66

63. Lübecki linnaõiguse Tallinna koodeks 1282 avaldatud: Kala, T. Lübecki õiguse Tallinna koodeks 1282, Der Revaler Kodex des Lübschen Recht. Tallinn, Tallinna Linnaarhiiv, 1998
64. Provincialrecht der Ostseegouvernements. 3. Th., Liv-, Est- und Curlaendisches Privatrecht/ zusammengestellt auf Befehl des Herr und Kaisers Alexander II. St. Petersburg, 1864 (in der Buchdruckerei der Zweiten Abteilung Seiner Kaiserlichen Majestät Eigener Kanzlei)
65. Свод местных узаконений губерний Остзейских. Ч 3. Законы гражданские. С-Петербург: 1864б Тип. Второго отд. Собственной Е.И.В. Канцелярии
66. Tsiviilkohtumenetluse seadustik RT I, 19.03.2015, 27
67. Tsiviilseadustiku eelnõu (1940). Avaldatud: Saarnits, L (toimetaja). Tsiviilseadustik, Tartu, Tartu Ülikooli Kirjastus, 1992
68. Võlaõigusseadus RT I, 23.03.2015, 75
69. Õigusaktide revisjoniga seoses seaduste muutmise ja kehtetuks tunnistamise seadus, RT I, 16.04.2014, 1

Kasutatud kohtupraktika

70. Riigikohtu Tsiviilkolleegiumi 30.06.1994 otsus tsiviilasjas nr III-2/1-24/94
71. Riigikohtu Tsiviilkolleegiumi 24.04.1997 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-53-97
72. Riigikohtu Tsiviilkolleegiumi 18.04.2007 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-27-07`
73. Riigikohtu Tsiviilkolleegiumi 31.05.2007 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-54-07
74. Riigikohtu Tsiviilkolleegiumi 24.09.2007 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-75-07
75. Riigikohtu Tsiviilkolleegiumi 09.03.2011 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-.169-10
76. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 04-05.2011 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-29-11
77. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 23.05.2012 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-53-12
78. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 19.03.2013 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-7-13
79. Tallinna Ringkonnakohtu 23.10.2009 otsus tsiviilasjas nr 2-05-523/39

Kasutatud muu materjal

80. Kingisepp, M. Riskivastutuse üldkoosseis. Õppematerjal. Avaldatud Tartu Ülikooli õppeinfosüsteemis. 2012.
81. Kingisepp, M. Riskivastutus. Õppevahend Tartu Ülikooli õigusteaduskonna üliõpilastele. Avaldatud Tartu Ülikooli õppeinfosüsteemis Tallinn 2014

82. Пухан И. Римское право. (базовый учебник) 1998 § 184. Arvutivõrgus leitav:
<http://textbooks.global/istoriya-prava-uchebnik/184-actiones-noxales.html> 11.01.2016
83. Vikipeedia artikkel „Balti Eraseadus“. Arvutivõrgust leitav:
https://et.wikipedia.org/wiki/Balti_eraseadus 19.04.2016

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Meelis Jürma

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Objektiivse deliktivastutuse instituudi kujunemine ja areng arhailistest õiguskordadest võlaõigusseaduseni

mille juhendaja on dr. jur Margus Kingisepp

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas 02.05.2016